

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

Олена АРЕФ'ЄВА

“ ” 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

Тема: «Антикризове управління та усунення загрози банкрутства
транспортного підприємства»

Виконавець: Камишна Світлана Юріївна

Керівник: д.е.н., професор Пілецька Саміра Тимофіївна

Нормоконтролер: к.е.н., старший викладач Сафонік Н.П..

КИЇВ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та бізнес-адміністрування

Кафедра економіки повітряного транспорту

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма: «Економіка підприємства»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач випускової кафедри

О. Арєф'єва

«_____» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Камишної Світлани Юріївни

(П.І.Б. випусника)

1. Тема роботи «**Антикризове управління та усунення загрози банкрутства транспортного підприємства**» затверджена наказом ректора від 19.10.2021 р. № 2270/ст.

2. Термін виконання роботи: з 11.10.2021 р. по 31.12.2021 р.

3. Вихідні дані роботи: плани, звіти, фінансова звітність, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, наукові та методичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених, електронні інформаційні джерела.

4. Зміст пояснювальної записки: Вступ. Теоретичні основи дослідження антикризового управління та методів оцінки банкрутства підприємства. Аналіз фінансового стану підприємства та вірогідності його банкрутства. Удосконалення системи антикризового управління та усунення загрози банкрутства транспортного підприємства. Висновки. Список використаних джерел. Додатки.

5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: Основні характеристики категорії «антикризове управління підприємством». Динаміка показників прибутку підприємства за 2018-2020 рр. Динаміка показників рентабельності підприємства за 2018-2020 рр. Показники платоспроможності підприємства у 2018-2020 рр. Діагностика стану підприємства за моделями банкрутства за 2018-2020 рр. Розраховані показники діагностики банкрутства за моделлю У. Бівера. Модель «пасивного» антикризового управління. Модель інформаційно-аналітичної платформи контролінгу в системі антикризового управління. Прогноз вірогідності банкрутства підприємства за моделлю Альтмана на основі ковзаючої середньої. Прогноз вірогідності банкрутства підприємства за моделлю Альтмана на основі ковзаючої середньої після впровадження заходів в межах антикризового управління.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1.	Видача завдання	11.10.2021	
2.	Збір та оброблення статистичної інформації	12.10.2021-17.10.2021	
3.	Вивчення стану проблем, опрацювання джерел	18.10.2021-24.10.2021	
4.	Дослідити теоретичні основи дослідження антикризового управління та методів оцінки банкрутства підприємства.	25.10.2021-31.10.2021	
5.	Провести аналіз фінансового стану підприємства та вірогідності його банкрутства.	01.11.2021-14.11.2021	
6.	Удосконалити систему антикризового управління та усунення загрози банкрутства транспортного підприємства	15.11.2021-28.11.2021	
7.	Написання вступу та висновків	29.11.2021-01.12.2021	
8.	Оформлення пояснювальної записки, графічного матеріалу, підготовка доповіді, передзахист	02.12.2021-05.12.2021	
9.	Проходження нормоконтролю, перевірка на плагіат, оформлення документів до захисту, рецензування роботи, подання роботи на кафедрі	06.12.2021-12.12.2021	

7. Дата видачі завдання: 11.10.2021 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ С. Пілецька
(підпис керівника) (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ С. Камишна
(підпис випускника) (П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Антикризове управління та усунення загрози банкрутства транспортного підприємства»: 138 сторінок, 13 рис., 29 табл., 152 літературних джерел, 5 додатків.

КРИЗА, УПРАВЛІННЯ, АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ, БАНКРУТСТВО, ПРОГНОЗУВАННЯ, ТРАНПОРТНЕ ПІДПРИЄМСТВО, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, ФІНАНСОВИЙ СТАН.

Об'єктом дослідження є процес антикризового управління та усунення загрози банкрутства підприємств. **Предметом** дослідження є теоретично-методологічна основа і практична характеристика системи антикризового управління та загрози банкрутства підприємств.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад антикризового управління підприємством та розробка практичних рекомендацій щодо усунення загрози банкрутства транспортного підприємства.

Методи дослідження – ретроспективний аналіз, методи економічного, фінансового, факторного та графічного аналізу, ковзаючої середньої та ін.

Методологічну основу дослідження склали наукові праці та публікації вітчизняних і зарубіжних вчених щодо управління економічним потенціалом підприємства в умовах змінного зовнішнього середовища. Інформаційну основу кваліфікаційної роботи становлять нормативно-правові акти України, статистичні дані Міністерства інфраструктури України, Державного комітету статистики України, дані авіаційних підприємств України.

Отримані наукові результати полягають у розробці інструментарію антикризового управління та усунення загрози банкрутства транспортного підприємства.

Значущість виконаної роботи та висновки дослідження полягають у тому, що отримані автором результати мають сприяти підвищенню

ефективності антикризового управління та усунення загрози банкрутства підприємства.

Матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень, в навчальному процесі і в практичній діяльності фахівців підрозділів ПП «Авто-2002», як напрями антикризового управління та усунення загрози банкрутства підприємства.

Галузь застосування отриманих наукових результатів, що розкрили методичне забезпечення інструментами антикризового управління та усунення загрози банкрутства підприємства.

Прогнозні припущення про розвиток об'єкту і предмету дослідження. Отримані результати дозволяють в подальших дослідженнях вдосконалювати організаційно-економічний механізм антикризового управління транспортного підприємством.

ЗМІСТ

ВСТУП	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ТА МЕТОДІВ ОЦІНКИ	
БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА 11	
1.1. Наукові поглядів на сутність поняття «криза»	11
1.2. Антикризове управління: сутність, поняття, тенденції розвитку	20
1.3. Сутність банкрутства та методи його оцінки.....	29
Висновки до першого розділу.....	39
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА	
ВІРОГІДНОСТІ ЙОГО БАНКРУТСТВА 43	
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	43
2.2. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства.....	56
2.3. Аналіз вірогідності банкрутства підприємства	61
Висновки до другого розділу.....	67
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО	
УПРАВЛІННЯ ТА УСУНЕННЯ ЗАГРОЗИ БАНКРУТСТВА	
ТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА 69	
3.1. Вдосконалення антикризового управління на підприємстві.....	69
3.2. Контролінг в системі антикризового управління	78
3.3. Прогнозування банкрутства підприємства з використанням	
ковзаючої середньої.....	89
Висновки до третього розділу	95
ВИСНОВКИ	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	102
ДОДАТКИ	118

ВСТУП

Антикризове управління у значній частині вирішуваних проблем є ризиковим. В економіці України поряд з ризиками, які притаманні всім ринковим системам, виникає безліч проблем, пов'язаних із недосконалістю системи управління, відсутністю нормативних актів щодо ризикової діяльності, неефективною роботою фінансово-економічних та правових інститутів, дефіцитом антикризових менеджерів. Це зумовлює потребу створення комплексної системи антикризового управління, що інтегрує в собі всі елементи управління, з урахуванням як внутрішніх взаємозв'язків, так і взаємодії системи елементів з відповідними фінансово-економічними, правовими, політичними та іншими інститутами.

В даний час використовується безліч визначень антикризового управління. Узагальнення існуючих у науковій літературі підходів дає підставу розглядати категорію «антикризове управління» як систему управління підприємством, що має комплексний, системний характер, спрямовану на запобігання або усунення несприятливих для бізнесу явищ через використання всього потенціалу сучасного менеджменту, розробки та реалізації на підприємстві спеціальної програми, що має стратегічний характер, що дозволяє усунути тимчасові труднощі, зберегти та примножити ринкові позиції при будь-яких обставинах, в основному, на власні ресурси.

Сутність поняття полягає у створенні передумов того, щоб незначні труднощі у господарській діяльності не досягли масштабів кризи, в акцентуванні уваги на руйнівній особливості кризи як явища, що гостро загрожує існуванню підприємства та вимагає швидкої локалізації наслідків з метою збереження матеріальної основи для діяльності.

У сучасних умовах пріоритетом для менеджменту є діагностика та контроль, що дозволяють виявляти ознаки кризових тенденцій на ранніх етапах розвитку та впроваджувати відповідні антикризові заходи щодо їх

нейтралізації. В умовах нестабільності зовнішнього середовища підвищується актуальність функцій планування та організації, що дозволяють у разі значних відхилень від планових показників при зміні факторів внутрішнього та зовнішнього середовища провести діагностику та прийняти відповідні оперативні, тактичні та стратегічні управлінські рішення. Розробка та впровадження реально діючого організаційно-економічного механізму антикризового управління, що стимулює економічний розвиток за допомогою цілісного та ефективного використання потенціалу підприємства, а також своєчасно, адекватно і в короткі терміни попереджувачого можливі відхилення від плану та цільової установки підприємства, як певної мікроекономічної системи, стають першочерговим завданням для менеджменту під час вирішення організаційних, економічних та фінансових завдань.

Проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що антикризового управління є ефективним тільки в тому випадку, якщо є комплексним багатоплановий процес, з постійною оцінкою ефективності його заходів та інструментів, суттєво відрізняється від традиційного механізму гнучкістю, адаптивністю та високою ефективністю.

Проблематика економічних криз є предметом наукових досліджень багатьох зарубіжних учених. Питання кризи, як закономірного явища розвитку економічної системи, концептуально обґрунтовано у працях Дж. Кейнса, М. Кондратьєва, Е. Альтмана, Д. Рікардо, У. Бівера, Г. Спрінгейта, П. Самуельсона, Р. Дж. Хоутрі, М. Туган-Барановського, Й. Шумпетера та ін. Дослідженню теоретичних і прикладних засад антикризового управління підприємств присвячено праці вітчизняних учених: В. Амбросова, Р. Біловол, М. Дем'яненка, Л. Лігоненко, П. Макаренка, В. Ніценка, О. Остапенко, М. Павловського, О. Терещенка, І. Єпіфанової, В. Гросул, Г. Іванова та ін. Незважаючи на значну кількість та ґрунтовність проведених досліджень, окремі питання, пов'язані з формуванням механізму антикризового управління на підприємствах, висвітлено недостатньо.

Зокрема, бракує досліджень, зорієнтованих на розробку ефективних інструментів і механізмів попередження банкрутства підприємств. Саме це зумовило вибір теми наукової роботи.

Об'єктом дослідження є процес антикризового управління та усунення загрози банкрутства підприємств. **Предметом** дослідження є теоретично-методологічна основа і практична характеристика системи антикризового управління та загрози банкрутства підприємств.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад антикризового управління підприємством та розробка практичних рекомендацій щодо усунення загрози банкрутства транспортного підприємства.

Для досягнення цієї мети були поставлені та вирішені такі завдання:

- досліджено наукові погляди на сутність поняття «криза»;
- проведено аналіз сутності, поняття, тенденцій розвитку антикризового управління;
- описано сутність банкрутства та методи його оцінки;
- надати організаційно-економічну характеристика підприємства;
- провести аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства;
- дослідити вірогідність банкрутства підприємства;
- вдосконалити антикризове управління на підприємстві;
- обґрунтувати необхідність контролінгу в системі антикризового управління;
- здійснити прогнозування вірогідності банкрутства підприємства з використанням ковзаючої середньої.

Методи дослідження – ретроспективний аналіз, методи економічного, фінансового, факторного та графічного аналізу, ковзаючої середньої та ін.

Методологічну основу дослідження склали наукові праці та публікації вітчизняних і зарубіжних вчених щодо управління економічним потенціалом підприємства в умовах змінного зовнішнього середовища. Інформаційну

основу кваліфікаційної роботи становлять нормативно-правові акти України, статистичні дані Міністерства інфраструктури України, Державного комітету статистики України, дані авіаційних підприємств України.

Отримані наукові результати полягають у розробці інструментарію антикризового управління та усунення загрози банкрутства транспортного підприємства.

Наукові здобутки, отримані в процесі роботи над кваліфікаційною роботою подані в науковий журнал Бізнес Інформ. Стаття : Пілецька С.Т., Копча Ю.Ю., Камишна С.Ю. Роль інноваційного потенціалу при антикризовому управлінні підприємством.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літературних джерел та додатків. Повний обсяг роботи викладено на 138 сторінках, 13 рис., 29 табл., 152 літературних джерел, 5 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ТА МЕТОДІВ ОЦІНКИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Наукові поглядів на сутність поняття «криза»

У сучасних умовах господарювання вітчизняних підприємств, для яких характерний високий ступінь невизначеності та підвищеної агресивності зовнішнього середовища, циклічність виникнення кризових явищ, глобалізації економік, інтеграційні трансформації, особливого значення набувають питання антикризового управління, недооцінка значущості яких стримує темпи розвитку підприємств усіх сфер економічної діяльності. При цьому забезпечення ефективності функціонування та успішного розвитку будь-якого суб'єкта господарювання визначається його можливостями своєчасного реагування на різноманітні кризові ситуації, вмінням вибору раціональних альтернатив щодо запобігали банкрутству.

«Криза» є одним із найпопулярніших термінів економічної науки. Важко уявити сучасну статтю з економіки, в якій не згадується криза фінансового ринку, банківської системи, неефективно функціонуючих компаній та ін. Як відомо, найбільший інтерес економісти виявляють, по-перше, до причин та видів криз, по-друге, до обґрунтування антикризової стратегії та тактики. Однак природа самого феномену кризи здебільшого знаходиться за межами наукового дискурсу. В результаті цей термін, що надзвичайно часто вживається, трактується неоднозначно, і часом йдеться про зовсім різні явища, що, очевидно, не сприяє науковій дискусії. Примітно, що кризи традиційно вивчаються в макроекономічній площині, тоді як дослідження, присвячені суті та ознакам криз суб'єктів господарювання, порівняно нечисленні. Різноманітні аспекти кризових явищ беруться до уваги

під час проведення бізнес-аналізу. Динамічно розвиваються теорія та практика прогнозування банкрутства. Істотна увага приділяється управлінню ризиком. Проте щодо криз організацій економіка поступається лідируючі позиції менеджменту. Ця обставина чітко проявляється у літературі. Велика кількість робіт про макроекономічні кризи явно не можна порівняти з кількістю, а мабуть, і якістю публікацій, в яких кризи організацій підлягають економічній оцінці. У своєму дослідженні автори прагнуть розкрити сутність кризи в контексті економічної науки з урахуванням еволюції уявлень про макроекономічні кризи, які, наскільки це можливо, можна порівняти з концепціями кризи організацій. Також необхідно звернутися до теорій кризи, що мають міждисциплінарне значення.

Розвиток уявлень про макроекономічних кризах бере початок у роботах класиків політичної економії Д. Рікардо, Ж.Б. Сея, Т.Р. Мальтус. З другої половини XIX ст. виникають роботи, у яких криза сприймається як характерне економіки, неминуче і регулярно повторюване явище. Можна сказати, що, починаючи з праць К. Жюгляра та К. Маркса [147], в економічній науці відбувається перехід від теорії кризи до теорії циклу. Положення теорії економічних циклів набувають розвитку у працях представників кейнсіанства, неокласики, неоавстрійської школи: криза постає як очікувана закономірність, а наукова полеміка розгорається з питань причин циклічності та антикризових заходів. Проілюструємо її прикладами з робіт науковців, які репрезентують провідні наукові напрями.

У дослідженнях Дж.М. Кейнса криза визначається як раптова та різка, як правило, зміна підвищувальної тенденції знижувальної [51]. Досліджуючи причини кризи, Дж.М. Кейнс дійшов висновку у тому, що типове, а й головне пояснення кризи треба шукати над зростанні відсотка, а раптовому падінні граничної ефективності капіталу [51]. Теоретично Кейнса значну роль відіграє чинник невизначеності майбутніх очікувань, надають значний вплив на інвестиційну активність. Причому за Ф. Найтом дотримується чітке розмежування невизначеності та ризику. Кейнсіанська антикризова політика

передбачає збільшення державних витрат, зниження за можливості податкового тягаря та грошову експансію. У дослідженнях Дж.М. Кейнс віддає перевагу до короткострокового аналізу, не приймаючи в розрахунок катастрофічні наслідки інфляції та надмірного державного боргу.

Теоретично неокласичного синтезу (у працях П. Самуельсона та Дж.Р. Хікса) основною причиною циклічності вважається коливання в обсязі виробництва товарів тривалого користування. Як антикризова політика рекомендується поєднання кредитно-грошової експансії, що стимулює інвестиційні процеси, і жорсткої фіскальної політики, що сприяє нейтралізації інфляційного розриву в результаті збільшення інвестицій. У неоавстрійській школі родоначальниками досліджень економічних циклів є Л. фон Мізес та його учень Ф. фон Хайек.

У неоавстрійській школі родоначальниками досліджень економічних циклів є Л. фон Мізес та його учень Ф. фон Хайек. Подальший розвиток їх ідеї набувають у М. Ротбарда та Х. Уерта де Сото. Під час вивчення праць вчених неоавстрійської школи неважко помітити, що це кризи вважаються фазою економічного циклу. Причому єдиною причиною циклічних коливань розглядається кредитна експансія: криза та економічний спад відбуваються виключно через брак реально збережених ресурсів для завершення інвестиційних проектів, які, як стає очевидним, були надмірно амбітні [117].

Передбачається, що в ході кризи відбувається корекція виробничої структури, через якийсь час після якої кредитна експансія може відновитися. Антикризова політика з цих позицій має ґрунтуватися на принципах децентралізації та мобілізації потенціалу конкуренції, у тому числі на свободі банківської діяльності (з обов'язковим стовідсотковим резервуванням), ліквідації центральних банків та запровадження чистого золотого стандарту. Доречно відзначити, що роль фінансових посередників в економічному розвитку досліджується багатьма авторами, серед яких А. Пігу, Р. Голдсміт, Дж. Герлі, Е. Шоу, У. Зілбер, Й. Шумпетер та ін [107].

Подальший розвиток їх ідеї набувають у М. Ротбарда та Х. Уерта де Сото. Під час вивчення праць вчених неоавстрійської школи неважко помітити, що це кризи вважаються фазою економічного циклу. Причому єдиною причиною циклічних коливань розглядається кредитна експансія: криза та економічний спад відбуваються виключно через брак реально збережених ресурсів для завершення інвестиційних проектів, які, як стає очевидним, були надмірно амбітні [107]. Передбачається, що в ході кризи відбувається корекція виробничої структури, через якийсь час після якої кредитна експансія може відновитися.

Як одне з ключових понять економічної науки утвердилася категорія «криза», під яким часто розуміється «небажана та напружена фаза розвитку економічної системи, що характеризується коливаннями та негативними явищами, перешкодами» [107]. На сьогоднішній день у науковій літературі відсутнє загальноприйняте визначення даної категорії, оскільки кожен дослідник намагається розкрити різні аспекти даного визначення залежно від акцентів, що розставляються.

Спочатку термін «криза» використовувався в основному в таких галузях людської діяльності як медицина та театральне мистецтво. У першому випадку криза позначала різку зміну перебігу хвороби, після якої хворий або одужував, або вмирав. У другому випадку під кризою розумівся вирішальний момент, кульмінація театральної вистави [27]. Слід зазначити, що у своєму початковому використанні підкреслювалися різні наслідки кризи: збереження життєздатності чи загибель. При цьому звертає увагу така характеристика кризи в театральному мистецтві як «вирішальний момент». На наш погляд, дана характеристика може бути цілком застосовна до сучасного трактування поняття «криза». Оскільки вирішальний момент є визначальним і визначає його можливі наслідки.

У XVII-XVIII ст. поняття «криза» стало використовуватися стосовно військових і політичних процесів, що відбуваються в суспільстві. При цьому під «кризою» розумілася напружена ситуація; завдання, що потребують

негайного вирішення. На відміну від розуміння сутності цього поняття в медицині та театральному мистецтві під «кризою» розумілася виключно негативна ситуація, яка «вимагає негайного рішення». У ХІХ ст. дане поняття почало використовуватися в економіці. «Класичне» економічне поняття кризи, що сформувалося на той час, означало небажану та драматичну фазу в капіталістичній економічній системі, що характеризується коливаннями та негативними явищами, перешкодами.

При визначенні категорії «криза» у науково-технічній літературі різні автори розглядають або всю систему без виділення підсистем, або її окремі підсистеми. Для систематизації існуючих у науково-технічній літературі визначень категорії «криза» розглянемо їх відповідно до підсистеми, що виділяється (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні трактування поняття «криза»

Автор	Визначення
1	2
<i>Українські науковці</i>	
Воронкова В.Г., Беліченко А. Г., Попов О. М. [26]	<i>криза</i> – об’єктивне явище в соціально-економічній системі, в основі функціонування та розвитку якої лежить керована діяльність людини
Чернявський А.Д. [129]	<i>криза</i> – це переломний етап функціонування будь-якої системи, коли вона піддається впливу або зсередини, що потребує від неї якісно нового реагування/
Іванюта С.М. [46]	<i>криза</i> – це складний загострений стан, різкий перелом або занепад
Мочерний С.В. [81]	<i>криза</i> – основна фаза періодичного економічного циклу, різке погіршення економічного становища в країні (значний спад виробництва, масові банкрутства, значне зростання безробіття, фінансово-кредитна криза, падіння цін, зростання відсоткової ставки та інше)
Барановський О.І. [11]	<i>криза</i> – це фактично точка біфуркації, яка містить в собі потенційну можливість як деструктивного, так і конструктивного характеру.
Дацюк І.В. [39]	<i>криза</i> – об’єктивний процес, який призводить до оптимізації системи або до її знищення у разі неспроможності адаптуватися до нових умов та розвиватися, адже це ставлення ґрунтується на діалектичній єдності основних тенденцій в існуванні системи – сталого функціонування та розвитку

Продовження табл. 1.1

1	2
Чухно А.А. [131]	<i>криза</i> – це одна з форм розвитку економіки, в ході якої усуваються застарілі техніка і технологія, організація виробництва і праці, відкривається простір для зростання й утвердження нового.
Бутко М. П., Матренко С. О. [20]	<i>криза</i> – це закономірний етап у функціонуванні будь-якої системи, що може бути спричинений факторами впливу внутрішнього або зовнішнього середовища, кардинальними змінами у світовій економіці, що вимагає від системи суттєвого корегування або навіть, повної зміни концепції свого розвитку.
Остапишин Т. П., Коптюх О.Г. [84]	<i>криза</i> – це порушення рівноваги в розвитку економічної системи, яке призводить до змін форми її організації, до її переходу у новий стан або припинення існування
Ткаченко А.М., Калюжна Ю.В. [115]	<i>криза</i> – це об'єктивний процес якісних та кількісних змін, які, зазвичай, призводять до потенційно негативних результатів діяльності
Маковоз О. В., Авагімов А. А. [75]	<i>криза</i> – це такий стан системи, за якого відбувається динамічна безповоротна трансформація її елементів, втрата звичних зв'язків та порушення збалансованості системи; <i>економічна криза</i> – це таке порушення економічних зв'язків та пропорцій, за якого неможливе подальше існування соціальної системи
Ватченко О.Б., Шаранов Р.С. [24]	<i>криза</i> – це переломний етап функціонування будь-якої системи, що може нести не тільки руйнівний та негативний характер, а й потенціал змін.
Кучінка Т.В. [70]	<i>криза</i> – це об'єктивний, цілеспрямований і закономірний процес змін, в основі якого покладено незворотність, спадковість та цілеспрямованість.
<i>Зарубіжні науковці</i>	
Коротков Є.М. [60]	<i>криза</i> – це «крайне загострення протиріч у соціально-економічній системі, що загрожує її життєстійкості в навколишньому середовищі».
Файншмідт Є.А. [118]	<i>криза</i> - це процес порушення рівноваги самокерованої системи, який супроводжується втратою її стійкості та може закінчитись або руйнацією і цілковитим припиненням існування системи, або переходом її в новий стан стійкої рівноваги
Д. Кокрем (Dominic Cockram) та К. Ван Ден Хейвел (Claudia Van Den Heuvel) [148]	<i>криза</i> – це нестабільності чи зміни; <i>криза</i> – це загрози, що є визначальними чинниками кризи, коли вона виходить за рамки нормального і спричиняє нестабільність або зміни в організації чи системі та може становити загрозу для її майбутнього.
Ф. Роберт (Robert F. Englea), Тяньуе Ріанд (Tianyue Ruanb) [151]	<i>криза</i> – це зовнішній удар, який може стати джерелом руйнівних шоків для всієї економіки і викликає її спад.

На основі узагальнення результатів проведеного теоретичного дослідження сутності поняття «криза» визначено основні параметри цієї категорії та визначено їх відповідні характеристики (табл. 1.2)

Таблиця 1.2

Основные параметры понятия «кризис» на микроуровне

Параметри	Характеристика
1	2
Основні підходи до визначення сутності поняття "криза"	Криза як подія: гостра, нестабільна ситуація; небезпечна, повна загроза ситуація; поворотний момент (пункт, точка) у діяльності підприємства; ситуація крайньої нестійкості системи; переломний етап у життєдіяльності соціально-економічної системи Криза як процес: незапланований процес, що призводить до порушення рівноваги соціально-економічної системи; загострення протиріч у системі; руйнівна сила; перехід від стабільності до поліпшення чи погіршення Криза як стан: особливий стан підприємства, в якому його здатність реагувати та адаптуватися до змін довкілля наближається до критично низького рівня
Ознаки	різка зміна стану системи; суттєве загострення протиріч, що виникають у процесі взаємодії окремих елементів мікроекономічної системи (тобто підприємства) між собою та зовнішнім оточенням.
Наслідки	зміни параметрів життєздатності соціально-економічної системи: позитивні: руйнація соціально-економічної системи та її ліквідація. негативні: оновлення соціально-економічної системи, її перехід до рівня вищого порядку
Характеристики	відсутність власних характеристик та елементів прояву; нерозривність з об'єктом, який впливає
Основні критерії ідентифікації	несподіванка; небезпека; втрата контролю за ситуацією; дефіцит часу реакцію; нездатність зберігати рівновагу системи; порушення параметрів функціонування підприємства; недостатність інформації.
Етапи виникнення	причини (джерела виникнення кризи) ↓ симптоми (прояв кризових явищ) ↓ фактори (подія, що констатує кризу)
Функції	ослаблення та усунення застарілих елементів господарської системи, яка вже вичерпала свій потенціал розвитку; стримування подальшого розвитку підприємства та переходу на наступну стадію його розвитку; ініціація передчасного старіння та ліквідації підприємства; утвердження елементів нової системи, які мають потенціал розвитку; «випробування на міцність» та «передача у спадок» тих елементів системи, які акумулюються та переходять майбутнє

Можна зробити висновок, що одним із ключових понять економічної науки утвердилася категорія «криза», яку в науково-технічній літературі розглядають як ситуацію, яка потребує негайного рішення через наявність внутрішніх та зовнішніх загроз стійкого функціонування.

Автором пропонується наступне визначення категорії «криза»: це стан системи, при якому не реалізується системоутворюючий фактор – мета функціонування – внаслідок того, що елементи, та/або частина, та/або вся система не виконують задані функції, порушені взаємозв'язки між підсистемами та/ або із зовнішнім середовищем; відповідно, метою виробничої системи є випуск конкурентно здатної продукції заданих обсягах у встановлені терміни із заданим обсягом прибутку. У науковій літературі категорія «криза» також визначається як процес, який потенційно може мати сприятливий результат, бути засобом оновлення та розвитку підприємства.

В основі наукових поглядів на кризу як потенційно позитивного (негативного) явища лежить визнання його випадкової природи, що зумовлює зміни соціально-економічного характеру. Зокрема, наукова «голландська школа» дослідження кризи визначає її у вигляді «серйозної загрози основним структурам чи базовим цінностям, чи нормам (суспільної) системи, яка змушує прийняти кардинальне рішення в умовах обмеженого часу та значної невизначеності» [35].

Вважається, що це визначення показує значні зміни в системі, але при цьому не дає чіткого визначення кризовим ситуаціям. Таким чином, автором пропонується під кризою розуміти несприятливий можливий результат функціонування виробничої системи як загалом, і складових підсистем (елементна, функціональна, організаційна), які можуть сприяти її розвитку, і спаду.

Таким чином, вивчення теоретичних аспектів сутності поняття «криза» дозволяє стверджувати, що в діяльності будь-якого суб'єкта господарювання мають місце певні переломні моменти – кризові ситуації, які можуть бути обумовлені широким спектром як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. У

свою чергу, нейтралізація чи пом'якшення впливу кризи на діяльність підприємства актуалізує питання впровадження дієвих механізмів антикризового управління, що в першу чергу обумовлено прагненням підприємства «зберегти свою життєздатність». Враховуючи, що «...криза – період зміни об'єкта управління та механізму його функціонування. При цьому пріоритетним є не лише подолання кризи, а керування кризою, використання позитивних можливостей, що їх надає криза, високий рівень готовності підприємства до різноманітних кризових ситуацій є гарантом збереження його життєздатності, а й утримання конкурентних позицій, оперативного реагування і своєчасного подолання дисбалансу внутрішніх параметрів системи, високої здатності підприємства адаптуватися до умов довкілля.

Отже, можна зробити деякі висновки.

Існує два принципово можливі, але не взаємовиключних поглядів на природу кризи:

- статичний, коли криза сприймається як стан системи;
- динамічний, у якого криза сприймається як процес.

Ознаками кризової ситуації є: загроза, дефіцит часу на реакцію, раптовість та нестандартність. Причому проблеми діагностики криз переважно пов'язані з психологічними особливостями сприйняття невизначеності. Криза як процес обумовлений утворенням нових та (або) розривом старих зв'язків, будучи, на думку багатьох авторів, необхідною умовою прогресу.

Що ж до економічної науки, можна з упевненістю сказати, що тут переважає динамічний ракурс, а криза традиційно постає як фаза економічного циклу. Водночас теорія кризи не змогла повністю трансформуватись у теорію циклу. Причому в останні десятиліття все частіше йдеться про непередбачувані шоки. Активно розвиваються альтернативні теорії кризи, зокрема суттєвою специфікою характеризуються дослідження криз підприємств.

1.2. Антикризове управління: сутність, поняття, тенденції розвитку

Сьогодні антикризове управління є однією з актуальних тем будь-якого підприємства. Це зумовлено тим, що існування небезпеки виникнення кризової ситуації на будь-якому з життєвих етапів розвитку підприємств (особливо в умовах зростання рівня невизначеності політичних, економічних, соціальних та техніко-технологічних факторів) актуалізує значущість впровадження у діяльність кожного суб'єкта господарської діяльності системи антикризового управління.

Для своєчасного попередження настання кризи та її негативних наслідків підприємство має заздалегідь визначати перелік заходів, реалізація яких забезпечить своєчасне реагування на можливі кризові ситуації. Саме антикризове управління є ефективним інструментом, завдяки якому підприємства можуть вчасно запровадити ефективні процедури управління.

Аналіз науково-економічної літератури показав наявність різних теоретичних підходів до змісту антикризового управління, що пояснює необхідність класифікації визначень цієї категорії. У той же час, на думку більшості авторів, антикризове управління має бути у системі менеджменту постійно. Інакше кажучи, цільова функція антикризового управління – недопущення кризової ситуації.

Окремі підходи українських і зарубіжних вчених до визначення поняття «антикризове управління» представлено в табл 1.3.

З термінологічної точки зору слід зазначити, що в зарубіжній літературі антикризове управління трактується, як «управління в умовах кризи». Антикризове управління невіддільне від основного управління, тому має розглядатися не як окремий випадок, а як постійний моніторинг стану підприємства. Виходячи з цього, сутність антикризового управління підприємством можна визначити, як підтримка рівноваги у всіх підсистемах, що забезпечує стійкість до зовнішніх впливів.

Таблиця 1.3

Окремі підходи українських і зарубіжних вчених до визначення
поняття «антикризове управління»

Автор	Визначення
1	2
<i>УКРАЇНСЬКІ НАУКОВЦІ</i>	
Василенко В. О. [21]	<i>антикризове управління</i> – це управління, в якому передбачена небезпека кризи, аналіз її симптомів, заходів щодо зниження негативних наслідків кризи та використання її факторів для позитивного розвитку.
Іванюта С.М. [46]	<i>антикризове управління</i> – це сукупність заходів управління, що забезпечують моніторинг, діагностику, запобігання, нейтралізацію і подолання кризових явищ на всіх рівнях економіки
Шершньова З.Є., Багацький В.М., Гетманцева Н.Д. [138]	<i>антикризове управління</i> – це комплекс заходів за попередньою оцінкою ймовірності та можливих наслідків потенційних криз, виявлення перших ознак криз, розробки антикризової стратегії, виконання планів антикризових заходів щодо попередження та ліквідації кризової ситуації, ліквідації наслідків кризи і запобіганню можливості появи кризових ситуацій у перспективі.
Ситник Л.С. [105]	<i>антикризове управління</i> – це тип управління, що орієнтоване на своєчасне реформування економіки, оцінку, прогноз, діагностику процесів у діяльності підприємства, галузі, регіону, держави
Філатова О.М. [119]	<i>антикризове управління</i> – це свідомі і цілеспрямовані дії держави (певною мірою і могутніх корпорації та наднаціональних органів) щодо запобігання або зменшення глибини економічних криз, стабілізації господарської кон'юнктури і збільшення темпів економічного зростання.
Шпачук В. В [140]	<i>антикризове управління</i> – це управлінська система, заснована на стратегічних засадах і спрямована на підтримання стабільного стану соціально-економічної системи, що здатна швидко адаптуватись до умов мінливого ринкового середовища.
Чабатура Т. та ін. [152]	<i>антикризове управління</i> – це сукупності принципів, законів та процедур, що забезпечують процес прийняття управлінських рішень, необхідних для пом'якшення наслідків кризових явищ і попередження появи криз .
Фурдичко Л.Є. Жовтанецька Я.В. [121]	<i>антикризове управління</i> - це процес, в якому суб'єкт антикризового управління здійснює відновлення ефективного функціонування за допомогою системи методів, заходів та інструментів в умовах істотних ресурсних обмежень і підвищеного ризику.

Продовження табл 1.3

1	2
Прищепя Н.В. [100]	<i>антикризове управління – це процес керування під тиском обставин, що дозволяє виконувати функції управління, швидко ухвалюючи оптимальні рішення з невідкладних проблем.</i>
Кульчій І.О. [68]	<i>антикризове управління – це процес запобігання або подолання кризи, де об'єднані дві складові: запобігання, якщо не настала криза, і подолання її у післякризовий період»</i>
Чикаренко І. А. [130]	<i>антикризове управління (державне) - це процес, який характеризується комплексністю та багатоплановістю, охоплює систему заходів із діагностики кризових явищ (моніторинг, аналіз, оцінювання, контроль), планування (прогнозування, розроблення сценаріїв, моделювання, програмування), нейтралізації і подолання кризи (прийняття управлінських рішень, реалізація стратегій, проектів, планів профілактичних та надзвичайних заходів, зокрема, з мобілізації ресурсів).</i>
Пілецька С.Т. [87]	<i>антикризового управління економічною стійкістю підприємства як система методів та прийомів ідентифікації ознак кризових процесів, що виникають на підприємстві під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища; розробку заходів щодо їх подолання, мінімізації негативних наслідків в результаті використання наявного потенціалу, ефективної внутрішньої і зовнішньої політики з метою відновлення, забезпечення або підвищення економічної стійкості, а у випадку катастрофічної економічної стійкості – на проведення заходів і процедур, передбачених чинним законодавством</i>

Також більшість авторів розглядають антикризове управління як процес, спрямований на ліквідацію або мінімізацію кризи. Інакше кажучи, цільова функція антикризового управління – подолання кризової ситуації.

Багатоаспектність наявних в економічній думці тлумачень категорії «антикризове управління», з одного боку, відображає інтенсивний розвиток термінологічного апарату в даному напрямку, а, з іншого, свідчить про недостатню наукову обґрунтованість досліджуваної категорії внаслідок постійної її трансформації відповідно до сучасних тенденцій розвитку економічної науки.

Враховуючи існуючі підходи щодо визначення сутності категорії «антикризове управління», необхідно зазначити, що ця категорія поєднує в собі різні просторові та часові характеристики, що підкреслює її

комплексність та системність. Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти симптоми кризи для її запобігання, керувати кризою при її настанні та мінімізувати витрати та компенсувати втрачені можливості при виході підприємства із кризової ситуації.

Основні характеристики категорії «антикризове управління підприємством» представлено на рис. 1.1.

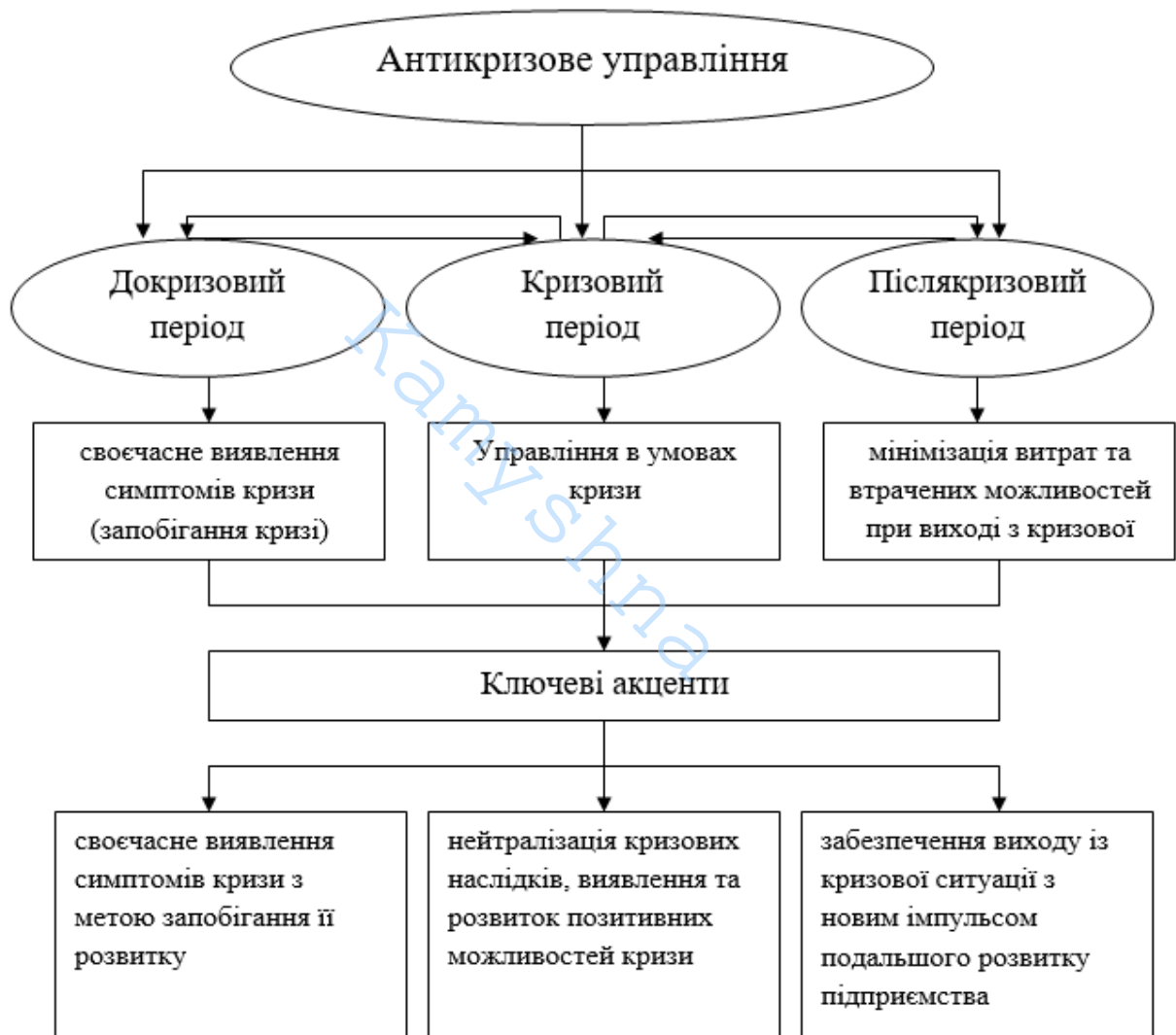

Рис. 1.1. Основні характеристики категорії «антикризове управління підприємством»

Варто відзначити, що наведені визначення, зводячи антикризове управління до набору завдань або заходів, орієнтованих на попередження та подолання кризових ситуацій, фіксують лише зовнішні його прояви.

Характеристика антикризового управління підприємством надано в табл. 1.4

Таблиця 1.4

Характеристика антикризового управління підприємством

Елементи управління	Характерні ознаки
Мета	Довгочасне функціонування підприємства за умов своєчасного запобігання, послаблення, подолання кризових явищ, а також мінімізації їх негативних наслідків
Суб'єкт управління	Власник або керівник підприємства; менеджери різних рівнів, які займаються плануванням антикризових заходів та здійснюють контроль за їх своєчасною реалізацією
Об'єкт управління	Потенціал, прибуток та ліквідність
Спрямованість впливу суб'єкта управління	Профілактика
Тривалість періоду управління та його законодавче обмеження	Використовується з моменту створення підприємства до того часу, коли воно залишається фінансово спроможним; законодавчих обмежень не існує
Часова орієнтація	Розповсюджується на стратегічну перспективу
Засоби досягнення мети розробка	Розробка спеціальної програми, яка має стратегічний характер
Ціннісні пріоритети	Збереження цілісності підприємства, інноваційність, збереження робочих місць, створення сприятливого психологічного клімату та ін.
Основні методи	Диверсифікація, реструктуризація, реінжиніринг

Таким чином, застосування антикризового управління лише при погіршенні фінансового стану вважається неправильним рішенням; Проте низка авторів вважають антикризове управління застосовним лише у стадії банкрутства, що суперечить загальноприйнятому определению. Зазначимо, що збереження системи який завжди передбачається при антикризовому управлінні, але, окремі підсистеми даної системи будуть збережені.

Отже, до недоліків представленої концепції антикризового управління слід віднести насамперед відмову від стратегічної складової управління

підприємством, а також відсутність цілісності в управлінні. Антикризове управління, забезпечуючи подолання кризи в поточному режимі часу, не повинно втрачати стратегічний початок. Антикризові заходи необхідно здійснювати на основі уточнення місії та стратегії підприємства. В іншому випадку вихід із кризи, навіть якщо вона станеться в цих умовах, поставить підприємство у становище високої невизначеності, що в конкурентному середовищі неминуче призведе до послаблення позицій. Крім того, буде втрачено наступність у дії механізмів управління.

Отже, що сутність антикризового управління полягає у поверненні чи збереженні стійкого функціонування підприємства, залежно від впливу кризи на основі постійної адаптації самого підприємства до факторів зовнішнього середовища.

Загальноприйнято, що антикризове управління значно відрізняється кожної групи учасників виробничих процесів:

- для менеджерів вищого ешелону (стратегічне управління) – відповідно до системи знань про можливості формування ресурсної бази, її продуктивного використання та ступеня відповідальності за прийняття рішень у сфері управління підприємством та його підсистемами;
- для менеджерів другого ешелону (поточне управління) даний тип управління є безпосереднім втручанням у саму систему з метою виведення з кризи;
- для власників антикризове управління підприємством – забезпечення функціонування капіталу поза зв'язки України із конкретним об'єктом.

Багато авторів вважають, що існує альтернативний підхід до розмежування кризових явищ на підприємствах і відповідних їм антикризових заходів, в основу якого покладено критерій фінансового стану.

Відповідно до цього підходу автори виділяють такі етапи: нормальний стан, передкризовий, кризовий, неспроможний.

Нормальним фінансово-економічний стан підприємства вважається у разі, коли показники діяльності підприємства перебувають у межах нормативних значень, а виробництво стабільно і стійко. На цьому етапі мета антикризових заходів полягає в усуненні відхилень і запобігання переходу організації в передкризовий фінансове становище.

Передкризовий фінансовий стан - це «прихована» криза, що характеризується погіршенням окремих економічних показників і проявом проблем у різних галузях діяльності підприємства. На цьому етапі антикризове управління має повернути підприємство в нормальне фінансове стан або, принаймні, зберегти передкризовий стан.

Кризовий фінансовий стан полягає в тривалій неплатоспроможності підприємства, викликаній низькою ліквідністю його активів і в серйозних порушеннях фінансової стійкості, що перешкоджають нормальному його функціонуванню; економічні показники знижуються нижче граничних значень [35].

Головною метою антикризового управління є забезпечення сталого функціонування підприємства при можливих економічних, політичних та соціальних збуреннях. У його рамках застосовуються, як правило, такі управлінські інструменти, які в специфічних умовах найбільш ефективні у вирішенні всіх поточних завдань підприємства, а не лише усунення тимчасових фінансових труднощів.

Всебічний та комплексний підхід до розгляду сутності категорії «антикризове управління» концентрує увагу на необхідності безперервного розвитку та досягненні встановлених цілей розвитку за будь-яких станів зовнішнього середовища.

З огляду на це, антикризове управління має охоплювати широкий перелік наступних антикризових заходів:

- аналіз стану макро-, мікросередовища та визначення основної місії;

- вивчення економічного механізму виникнення кризової ситуації та створення системи сканування зовнішнього та внутрішнього середовища з метою раннього виявлення сигналів про загрозу наближення кризи;
- стратегічний контролінг та розробка стратегії запобігання кризі;
- оперативна оцінка та аналіз фінансового стану та виявлення можливості настання неспроможності (банкрутства) – оперативний контролінг; розробка ефективної антикризової стратегії в умовах кризи та виходу з неї;
- постійний облік ризику та розробка заходів щодо його зниження.

Антикризове управління визначається можливістю використання механізмів у наступних підсистемах діяльності підприємства: кадрової, фінансової, виробничої та маркетингової, які допоможуть підприємству з мінімально допустимими витратами вийти з кризової ситуації.

Взаємозв'язок видів антикризових заходів та типів криз розглянуто у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Антикризові заходи та їх зв'язок із типами криз

Типи криз	Антикризові заходи
Регулярні - дають початок новому циклу, в ході якого економіка послідовно проходить чотири фази та готує базу для подальших криз. Вони характерні тим, що охоплюють усі сфери економіки, досягаючи великої глибини та тривалості	Наступні заходи - стратегічні та тактичні управлінські рішення щодо подолання глибокої кризи, що передбачають проведення серйозних структурних змін на підприємстві, коли використання інших заходів вже малоефективно.
Періодичні – кризи, що повторюються з певною закономірністю.	Запобіжні заходи - тактичні та стратегічні управлінські рішення, що дозволяють знизити ризик можливої неплатоспроможності в майбутньому
Нерегулярні – не дає початку новому циклу, а перериває на деякий час перебіг фази підйому чи пошавлення. Він менш глибокий і менш тривалий у порівнянні з періодичним і, як правило, носить локальний характер.	Екстрені заходи – оперативні заходи, створені задля швидке відновлення платоспроможності за умов вже виниклої кризової ситуації.

Для відновлення діяльності підприємств існує низка антикризових заходів управління підприємством. Розробка заходів антикризового управління підприємством – це складний і тривалий за часом процес, що передбачає обов'язкове здійснення всіх основних функцій управління: аналіз, планування, організація, мотивація та контроль.

Основні завдання антикризових заходів:

- усунення неплатоспроможності підприємства;
- відновлення фінансової стійкості;
- запобігання банкрутству та ліквідації підприємства;
- мінімізація негативних наслідків кризи.

Управління підприємством в умовах тривалої кризи не може бути ефективним без вироблення відповідних принципів, що приймаються за основу.

Виділимо принципи управління підприємством:

- принцип системності покликаний забезпечувати розвиток усіх сфер діяльності підприємства з урахуванням виявлення внутрішніх резервів;
- принцип обґрунтованості викликає необхідність вивчення та зіставлення показників якості продукції підприємства та конкурентів;
- принцип об'єктивності надає можливість керівництву підприємства приймати управлінські рішення, виходячи з обліку реальної ситуації ринкового середовища;
- принцип безперервності антикризового управління слід розглядати не як одноразову процедуру, бо як безперервний у часі процес функціонування всіх служб підприємства;
- принцип інноваційності; науково-технічний прогрес означає безперервний процес підвищення науково-технічного рівня підприємства;
- принцип стабільності залежить від уміння прогнозувати ситуації, спрямовані на уникнення чи скорочення господарських ризиків.

Розробка антикризових заходів повинна спиратися на методологічний і методичний інструментарій, а також враховувати вимоги законодавства про банкрутство підприємств.

Процес організації антикризового управління можна умовно поділити на такі етапи:

- прийняття рішень щодо необхідності антикризового управління;
- формування комітету, відповідального за розробку заходів антикризового управління;
- встановлення мети, завдань, функцій та повноважень департаменту;
- розробка заходів щодо ліквідації або мінімізації кризових факторів;
- контроль виконання.

Слід зазначити, що кожне підприємство вибирає методи антикризового управління, що відповідають його загальній стратегії, становищу на ринку та інше.

Специфіка вибору управлінського рішення, прийнятого керівництвом підприємства, багато в чому залежить від характеру кризових явищ і викликають їх ситуаційними та поведінковими обставинами.

1.3. Сутність банкрутства та методи його оцінки

Одним із найважливіших напрямів аналізу фінансового стану підприємства є оцінка ризику настання його банкрутства. В сучасних умовах господарювання будь-якому підприємству необхідно регулярно оцінювати фінансовий стан та визначати ступінь загрози банкрутства чи ризику втрати наявної фінансової стійкості. Адже своєчасно помічений дисбаланс та відхилення від норми структури балансу та основних показників фінансово-економічної діяльності допоможуть організації уникнути нестійкого фінансового стану та можливого банкрутства.

Однією з основних цілей будь-якої сучасної держави є забезпечення стабільності економічного обороту і ефективного захисту прав і законних інтересів його учасників. На побудову даної моделі економічної інфраструктури впливає цілий ряд факторів, в їх числі історичні, політичні, національно-культурні, правові та ін. Разом з тим, саме правове регулювання економічних відносин є тим ключовим фактором, від рівня розвитку якого, безпосередньо залежить як економічне зростання держави в цілому, так і окремих суб'єктів підприємницької діяльності [5].

Цілком очевидно, що далеко не кожен учасник ринку в ситуації, коли його борги перевищують активи, а майна для задоволення вимог усіх кредиторів недостатньо, здатний самостійно подолати кризу. У подібних ситуаціях в дію вступає правовий механізм визнання такого боржника неспроможним (банкрутом) [5].

Разом із отриманням підприємством статусу юридичної особи з моменту її державної реєстрації, вона також наділяється правами та обов'язками перед внутрішнім та зовнішніми суб'єктами. З точки зору процедури банкрутства основні обов'язки та відповідальність організації - це своєчасно і в повному обсязі виконати свої зобов'язання у вигляді повного погашення всіх видів заборгованостей, а також відповідальність за невчасне внесення обов'язкових платежів та виконання зобов'язань перед кредиторами. Отже, за неможливості погашення заборгованості та задоволення вимог кредиторів підприємство визнається неплатоспроможним, і щодо його застосовуються процедури банкрутства.

Відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства «Банкрутство - визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури» [1].

Підходи до трактування поняття «банкрутство» деяких учених та дослідників проаналізуємо на основі табл. 1.6.

Трактування поняття «банкрутство» різними науковцями

Автор	Поняття «банкрутство»	Ключові слова
О.О. Терещенко [110].	Банкрутство – це пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі неспроможність юридичної особи задовольнити в установленій для цього строк заявлені до неї з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом	Неспроможність задовольнити вимоги кредиторів і виконати зобов'язання перед бюджетом
Бланк І.О. [14]	Банкрутством є встановлена в судовому порядку фінансова неспроможність підприємства, тобто нездатність підприємства задовольнити в установлені строки пред'явлені до нього з боку кредиторів вимоги та виконати зобов'язання перед бюджетом	Фінансова неспроможність підприємства
О.Л. Пластун [95].	Банкрутство – це підсумковий результат глибокої фінансової кризи, що унеможливило нормальну діяльність підприємства та робить його неплатоспроможним	Підсумковий результат глибокої фінансової кризи
О.Я. Базилінська [10].	Банкрутство – це неспроможність підприємства платити за своїми борговими зобов'язаннями та виконувати зобов'язання перед бюджетом	Неспроможність підприємства платити за своїми борговими зобов'язаннями
Є.М. Адрущак [2]	Банкрутство – це визнане судовими органами незадовільне господарське становище фізичної чи юридичної особи, ознакою якого є припинення розрахунків за зобов'язаннями через нестачу активів у ліквідній формі	Незадовільне господарське становище
Р. Брелі та С. Майерс [16].	Банкрутство – це ринковий спосіб покарання компанії за масштабні помилки в менеджменті. Банкрутство пов'язано з реалізацією катастрофічних ризиків, що виникли в процесі її невдалої фінансово-господарської діяльності	Ринковий спосіб покарання компанії за масштабні помилки в менеджменті.
А.С. Яблонська [144]	Банкрутство – це з юридичних підстав ліквідація підприємства, яка виявляється у неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності задовольнити в установленій для цього термін пред'явлені йому кредиторами вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом	Юридична підстава ліквідації підприємства
Г. Ляшенко [74]	Банкрутство в умовах ринкової економіки є наслідком незадовільного управління підприємством, нехтування впливу різноманітних факторів мікро- і макросередовища, а тому його правомірно розглядати як плату за економічну свободу у виборі напряму господарської діяльності, ринків збуту, у ціноутворенні, найманні робочої сили	Наслідок незадовільного управління підприємством

Причини, що підводять підприємство до кризового стану, можуть бути різними. При цьому єдиної загальновизнаної класифікації причин настання неспроможності підприємства не існує.

У разі реального банкрутства підприємство має як негативні, а й позитивні боки, оскільки він у деяких випадках призводить до переходу підприємства у якісно новий, поліпшений стан (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Огляд позитивних та негативних наслідків банкрутства підприємств

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
закриття організації-боржника та погашення всіх заборгованостей перед кредиторами	можливість виникнення ланцюжка наступних банкрутств – так званий «ефект доміно»
початок нового бізнесу	втрати кредиторами частини свого капіталу
заміна неефективних керівників та фахівців на високопрофесійні кадри, передача бізнесу у більш надійне та компетентне управління	погіршення матеріального становища працівників підприємства через тривали затримки належних їм виплат заробітної плати, допомоги та ін.
очищення активів підприємства, відновлення її фінансової стійкості та реструктуризація з метою створення ефективного та стабільного підприємства	скорочення робочих місць, виникнення соціальної напруженості і, як результат, – зниження платоспроможності, а, отже, і купівельної спроможності населення
передача бізнесу підприємства від держави у приватні руки та навпаки	можливість кримінального переділу власності підприємства та розкрадання майна, у тому числі підприємств з значною часткою державного та муніципального майна

Здійснення процедури банкрутства організації має дві основні цілі:

- погасити заборгованості перед юридичними та фізичними особами та державою;

– відновити підприємницьку діяльність підприємства у майбутньому.

У разі ринкової економіки всяке підприємство, яке здійснює комерційну діяльність, входить у фінансові відносини з податковими органами, банками, постачальниками і споживачами тощо.

Зрештою, неплатоспроможне підприємство ставить своїх кредиторів (і держава у тому числі) перед вибором: надати підприємству контрольований шанс на подолання внутрішньої фінансової кризи, на фінансове оздоровлення, що може бути реалізовано в рамках певної обмеженої угоди; виставити вимоги щодо ліквідації даного підприємства та продажу його майна, щоб за рахунок цього частково чи повністю задовольнити наявну заборгованість перед кредиторами; діалог боржника та кредиторів з оголошенням добровільної ліквідації.

Механізм формування системи попередження банкрутства на підприємстві представлено на рис. 1.2.

В процесі таких відносин у підприємства виникають зобов'язання, які можуть призвести до того, що в організації з'явиться кредиторська заборгованість, яку буде зобов'язано погасити в певний термін. Якщо ж підприємство з режиму своєчасного виконання зобов'язань переходить у кризову зону – ненадійного виконання, виконання зі збоями та зривами, аж до безнадійного стану, воно стає як партнер неплатоспроможним, або неспроможним, що завдає шкоди кредиторам.

Інститут банкрутства є найважливішим елементом механізму ринкової економіки. Його значення полягає в добровільній або примусовій ліквідації неспроможних юридичних осіб, коли проведення заходів щодо запобігання банкрутству, здійснення досудової санації, спостереження та зовнішнього втручання не забезпечує необхідного рівня платоспроможності підприємства.

Нині існують різні підходи до класифікацій методів оцінки ступеня стійкості підприємства. Критерії класифікації можуть бути різними, їх поділяють на кількісні та якісні рейтингові моделі.

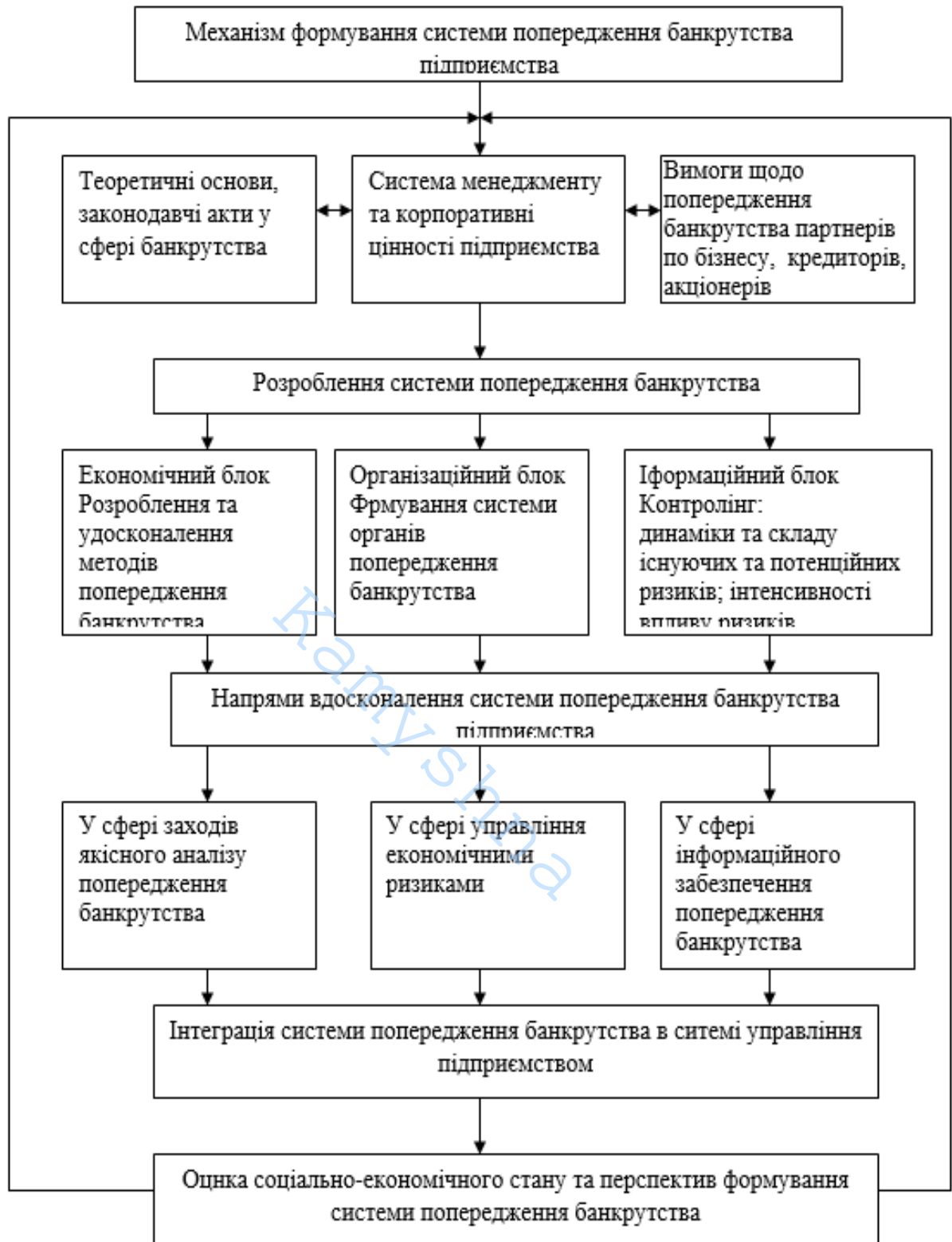

Рис. 1.2. Механізм формування системи попередження банкрутства на підприємстві

Систематизація методичного забезпечення представлена у табл. 1.8.

Таблиця 1.8

Методичне забезпечення оцінки вірогідності банкрутства підприємства

Вид моделі	Представники
Рейтингові моделі	А. Д. Шеремета, Р. С. Сайфулліна, Є. В. Нагашева, Г. Савицької
Моделі прогнозування банкрутств	Z-моделі Альтмана, Лиса, Таффлера, Біверу, Фулмера, М.А. Федотової, Г. Спрінгейта, Р.С. Сайфуліна та Г.Г. Кадикова, О.П. Зайцева, Л.В. Донцової та Н.А. Нікіфорової
Логіт-моделі	Олсона, М.В. Євстропова, Г.А. Хайдаршиної
Моделі якісного аналізу	Методика В.В. Ковальова, методика Казанського університету, метод Аргенті (А-рахунок)

У практиці фінансово-господарську діяльність зарубіжних фірм з метою оцінки ймовірності банкрутства підприємства найбільш широкого застосування отримали моделі Альтмана Е, Лиса Р., Таффлера Р.

Незважаючи на те, що Альтман Е. у своїй моделі зміг поєднати такі базові показники, як прибуток, прибуток від реалізації продукції, власний капітал, нерозподілений прибуток, чистий оборотний капітал і величина всіх активів, - ця модель в практиці не може використовуватися без обмежень, оскільки підприємства не мають у звітності інформації, необхідної для реалізації моделі.

Тим не менш, при коректному застосуванні моделі Альтмана Е. [1], що передбачає врахування всіх вище перерахованих особливостей, коефіцієнти, що становлять індекс Альтмана, характеризують фінансову стійкість підприємства, і при несприятливому співвідношенні є індикатором можливості банкрутства. Слід зазначити, що використання зарубіжних моделей може бути обмежено тим, що вони розраховані на основі звітності даних зарубіжних компаній.

При аналізі діяльності підприємств моделі можуть бути використані, але мають свої недоліки, оскільки, по-перше, з моменту їх створення пройшов значний час, і моделі, розраховані за статистичними даними 80-90-х

рр., не можуть адекватно описувати та прогнозувати сучасну ситуацію; по-друге, може бути універсальних моделей, які ідеально підходили всім галузям економіки, оскільки з особливостей галузей значимість окремих індикаторів істотно відрізняється.

Однією з популярних у практиці якісних моделей є модель А-рахунку Дж. Аргенті. При розрахунку А-рахунку Дж. Аргенті конкретного підприємства кожному «фактору» необхідно присвоїти певну кількість балів, або – «нуль» (відсутність значення не допускається), і розрахувати агрегований показник – А-рахунок.

Основною перевагою моделі Дж. Аргенті є те, що в ній вперше була спроба впорядкування та систематизації показників, за якими підприємства охарактеризовані, в так званих «списках збанкрутілих компаній» на Заході. Таким чином, досліднику, щоб зробити висновки, залишається тільки порівняти якісні ознаки вже збанкрутілих компаній з аналогічними ознаками досліджуваної компанії.

У кожній з моделей є переваги та недоліки. В табл. 1.9 представлені вісім моделей, що найчастіше використовуються при оцінці вирогідності банкрутства підприємства.

При використанні зарубіжних методик оцінки ризику настання банкрутства, необхідно звернути увагу на такі деталі:

- у зв'язку із складнощами перекладу, спробами адаптувати моделі до української постійно змінної звітності та неоднозначним тлумаченням авторами понятійного апарату застосовується різна термінологія та надається різний порядок розрахунку низки факторів, врахованих у моделях, до того ж українські стандарти звітності суттєво відрізняються від міжнародних стандартів, що ускладнює виведення використовуваних у методиках показників;

- слід мати на увазі, що закордонні моделі ґрунтувалися на даних підприємств тих держав, в яких вони були створені, і не повною мірою підходять для оцінки ризику банкрутства вітчизняних господарюючих

суб'єктів через різну методики відображення зовнішніх факторів: інфляції, різної структури капіталу, економічної кон'юнктури, відмінностей у законодавчій, інформаційній базі тощо.

Таблиця 1.9

Порівняння моделей прогнозування та оцінки ризику банкрутства підприємства

Найменування методу	Переваги	Недоліки
1	2	3
Двофакторна модель Е. Альтмана	Простота розрахунку, можливість застосування під час проведення зовнішнього аналізу з урахуванням бухгалтерського балансу	Не враховує вплив важливих показників: рентабельність, віддача активів, ділова активність підприємства. Немає обліку галузевої та регіональної специфіки функціонування суб'єктів економіки
Показник платоспроможності Ж. Конана та М. Гольдера	Оцінка проводиться залежно від ймовірності затримки компанією платежів за зобов'язаннями, що відповідає інтересам кредиторів та відповідає цілям зовнішнього експрес-аналізу.	Невисока надійність одержуваних прогнозів. Як змінну використано відношення витрат на персонал до доданої вартості. Цей показник неможливо точно визначити за даними фінансової звітності, а оскільки інтервали між рівнями платоспроможності невеликі (в середньому 0,02), невелике спотворення тягне за собою неадекватний прогноз
Модель Р. Таффлера та Г. Тишоу	У сукупності коефіцієнти даної моделі дають об'єктивну картину про ризик банкрутства в майбутньому та платоспроможності на поточний момент.	Не враховує структуру капіталу різних галузях. Обмеження сфери застосування (тільки для АТ)
Модель У. Бівера	Перевагами є використання показника рентабельності активів та винесення судження про строки настання банкрутства. Тривалий термін прогнозування, відсутність вагових коефіцієнтів	Не розраховується підсумковий показник ризику банкрутства. Відносна складність інтерпретації результатів. Немає обліку галузевої та регіональної специфіки функціонування суб'єктів економіки
Модель Державної економічної академії	Механізм розробки та всі основні етапи розрахунків докладно описані, що полегшує практичне застосування методики. Розроблялася на основі російської статистики та визначає відсоткову ймовірність банкрутства	Застосовна для торгових підприємств. Методика годиться для прогнозування кризової ситуації, коли помітні очевидні її ознаки, а чи не заздалегідь, ще до появи таких

Продовження табл. 1.9

1	2	3
Модель О.П. Зайцевий	Можливість використання у зовнішніх умовах. Простота інтерпретації результатів. Модель використовує як змінні 6 фінансових показників, для яких визначено нормативні значення	Необхідність залучення даних про коефіцієнт завантаження за попередні періоди, що обмежує можливості використання моделі при проведенні зовнішнього аналізу. Визначення вагових коефіцієнтів у моделі є не зовсім обґрунтованим, оскільки вони в цій моделі були визначені без урахування поправки на відносну величину значень приватних коефіцієнтів
Модель А.Д. Шеремета і Р.С. Сайфуліна	Адаптованість до зовнішніх умов, простота використання в процесі розрахунку, доступність необхідної фінансово-економічної інформації. Простота інтерпретації результатів. Враховуються ризики, пов'язані із діяльністю підприємства. Відносно висока точність	Не розглядаються специфічні особливості діяльності підприємства. Недоліками таких моделей є переоцінка ролі кількісних факторів, довільність вибору системи базових кількісних показників, висока чутливість до спотворення фінансової звітності. Наявність суттєвого зв'язку між зміною одного показника на рейтингове число.
Бальна модель Л.В. Донцова, Н.А. Никифорова [20]	Модель використовує як змінних 8 фінансових показників, що характеризують різні аспекти діяльності підприємства	Встановлені межі класів показників завищені. Немає обліку галузевої та регіональної специфіки функціонування суб'єктів економіки
А-рахунок Дж. Аргенти	Системний і комплексний підходи до прогнозування кризових явищ	Суб'єктивність прийнятого прогнозного рішення і складність даної моделі при прийнятті рішення в умовах багатокритеріального завдання

Можна зробити висновок, що точність прогнозних моделей буде відрізнятися на різних часових проміжках у зв'язку з розходженнями, що виникають в показниках, у значеннях коефіцієнтів вагового впливу і порогового значеннях, що враховуються в моделях.

Тестування зарубіжних моделей показало, що вони неадекватно оцінюють ризики банкрутства вітчизняних підприємств через різні підходи до відображення інфляційних факторів, різної структури капіталу та відмінностей у законодавчій базі.

Моделі також різняться між собою і не дають адекватної оцінки фінансовому стану підприємства. Таким чином, проведена порівняльна оцінка підходів та методів прогнозування можливого банкрутства підприємства за допомогою різних методик дозволяє зробити висновок про відсутність єдиного підходу до оцінки ймовірності банкрутства.

Для отримання достовірного результату під час виборів моделі конкретного підприємства слід враховувати галузеву приналежність підприємства, його масштаб, сферу діяльності.

Отже, вибір певної моделі прогнозування ризику банкрутства підприємства залежить від таких факторів: галузі та характеру діяльності підприємства; організаційної форми підприємства; величини обороту, прибутку, обсягу позикових коштів підприємства; достовірності та доступності джерел даних для аналізу.

Крім того, рекомендується використовувати кілька методик прогнозування, фактично виконуючи взаємоперевірку точності отриманих результатів. Важливо відзначити, що оскільки пропонуване методичне забезпечення отримані в результаті застосування статистичних методів, можливе отримання некорелюючих результатів при використанні різних методик.

Висновки до першого розділу

Отже, можна зробити деякі висновки.

Існує два принципово можливі, але не взаємовиключних поглядів на природу кризи: статичний, коли криза сприймається як стан системи; динамічний, у якого криза сприймається як процес.

Ознаками кризової ситуації є: загроза, дефіцит часу на реакцію, раптовість та нестандартність. Причому проблеми діагностики криз переважно пов'язані з психологічними особливостями сприйняття невизначеності. Криза як процес обумовлений утворенням нових та (або)

розривом старих зв'язків, будучи, на думку багатьох авторів, необхідною умовою прогресу.

Що ж до економічної науки, можна з упевненістю сказати, що тут переважає динамічний ракурс, а криза традиційно постає як фаза економічного циклу. Водночас теорія кризи не змогла повністю трансформуватись у теорію циклу. Причому в останні десятиліття все частіше йдеться про непередбачувані шоки. Активно розвиваються альтернативні теорії кризи, зокрема суттєвою специфікою характеризуються дослідження криз підприємств.

Аналіз науково-економічної літератури показав наявність різних теоретичних підходів до змісту антикризового управління, що пояснює необхідність класифікації визначень цієї категорії. У той же час, на думку більшості авторів, антикризове управління має бути у системі менеджменту постійно.

Враховуючи існуючі підходи щодо визначення сутності категорії «антикризове управління», необхідно зазначити, що ця категорія поєднує в собі різні просторові та часові характеристики, що підкреслює її комплексність та системність. Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти симптоми кризи для її запобігання, керувати кризою при її настанні та мінімізувати витрати та компенсувати втрачені можливості при виході підприємства із кризової ситуації.

Процес організації антикризового управління можна умовно поділити на такі етапи:

- прийняття рішень щодо необхідності антикризового управління;
- формування комітету, відповідального за розробку заходів антикризового управління;
- встановлення мети, завдань, функцій та повноважень департаменту;
- розробка заходів щодо ліквідації або мінімізації кризових факторів;

– контроль виконання.

Слід зазначити, що кожне підприємство вибирає методи антикризового управління, що відповідають його загальній стратегії, становищу на ринку та інше.

Отже, що сутність антикризового управління полягає у поверненні чи збереженні стійкого функціонування підприємства, залежно від впливу кризи на основі постійної адаптації самого підприємства до факторів зовнішнього середовища.

Одним із найважливіших напрямів аналізу фінансового стану підприємства є оцінка ризику настання його банкрутства. В сучасних умовах господарювання будь-якому підприємству необхідно регулярно оцінювати фінансовий стан та визначати ступінь загрози банкрутства чи ризику втрати наявної фінансової стійкості.

Рекомендується використовувати кілька методик прогнозування, фактично виконуючи взаємоперевірку точності отриманих результатів. Важливо відзначити, що оскільки пропонуване методичне забезпечення отримані в результаті застосування статистичних методів, можливе отримання некорелюючих результатів при використанні різних методик.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ВІРОГІДНОСТІ ЙОГО БАНКРУТСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

«Приватне підприємство «Авто-2002» (ПП «Авто-2002») відноситься до обслуговуючої галузі України, надає послуги по перевезенню вантажів, передрейсовому й післярейсовому технічному огляду автомобілів, медичному огляду водіїв, технічній діагностиці автотранспорту, послуги з встановлення та адаптації тахографів, шино монтажного обслуговування тощо» [98].

Приватне підприємство «Авто-2002» здійснює також вантажні перевезення автомобільним транспортом по території України. Державне регулювання в галузі автомобільного транспорту спрямоване на гарантування безпеки та якості перевезень, створення ефективного ринку перевезень в умовах добросовісної конкуренції, задоволення потреб суспільства і економіки у наданні послуг автомобільного транспорту, дотримання національної безпеки, забезпечення ефективного споживання ресурсів та зменшення техногенного впливу на довкілля.

Основною метою ПП «Авто-2002» є надання послуг та отримання прибутку. До видів діяльності підприємства за КВЕД-2010 належать: 49.41 – вантажний автомобільний транспорт; 45.20 – технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів; 45.31 – оптова торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів; 45.32 – роздрібна торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів; 71.20 – технічні випробування та дослідження.

Проведемо аналіз основних фінансово-економічних показників функціонування підприємства за 2018 – 2019 рр. (табл. 2.1)

Таблиця 2.1

Фінансово-економічні показники підприємства за 2018-2019 рр,
тис.грн.

Показник	2018	2019	Відхилення	
			абсолютне, тис.грн.	темп приросту, %
Чистий дохід від реалізації	345361	341879	-3482	-1,0
Собівартість реалізації	280453	256596	-23857	-8,51
Валовий прибуток (збиток)	64908	85283	20375	31,39
Інші операційні доходи	7474	25887	18413	246,36
Адміністративні витрати	16276	13985	-2291	-14,08
Витрати на збут	20081	18563	-1518	-7,56
Інші операційні витрати	5401	95244	89843	1663,45
Фінансовий результат від операційної діяльності	30624	-16622	-47246	-154,28
Фінансові витрати	5582	9994	4412	79,04
Прибуток (збиток) до оподаткування	25042	-26616	-51658	-206,29
Податок на прибуток	5355	2283	-3072	-57,37
Чистий фінансовий результат прибуток (збиток)	19687	-28899	-48586	-246,79

Динаміка фінансових показників підприємства у 2019 -2020 рр. надано в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Фінансові показники підприємства за 2019-2020 рр, тис.грн.

Показник	2019	2020	Відхилення	
			абсолютне, тис.грн.	темп приросту, %
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації	341879	381004	39125	11,44
Собівартість реалізації	256596	274039	17443	6,8
Валовий прибуток (збиток)	85283	106965	21682	25,42
Інші операційні доходи	25887	63099	37212	143,75
Адміністративні витрати	13985	20370	6385	45,66
Витрати на збут	18563	15183	-3380	-18,21
Інші операційні витрати	95244	106637	11393	11,96

Продовження табл.2.2

1	2	3	4	5
Фінансовий результат від операційної діяльності	-16622	27874	44496	-267,69
Інші фінансові доходи	9994	9964	-30	-0,3
Інші доходи	-	18	18	-
Прибуток (збиток) до оподаткування	-26616	17928	44544	-167,36
Податок на прибуток	2283	-	-2283	-100
Чистий фінансовий результат прибуток (збиток)	-28899	17928	46827	162,04

Як бачимо з табл. 2.1 та 2.2, якщо в 2018 р. підприємства прибуткове, то в 2019 р. – збиткове. В 2018 р. чистий прибуток підприємства становив 1987 тис.грн, в 2019 р. збиток становив 28899 тис.грн. в 2020 р. стан підприємство покращується. Чистий прибуток у 2020 р. становив 17928 тис.грн.

На отримання збитку в 2019 р. вплинуло:

- незначне зменшення чистого доходу від наданих послуг, а саме, на 3482 тис.грн. або на 1,%. Слід зазначити, що собівартість зменшилась на 8,51%, а чистий дохід на на 1,0%, що є позитивною динамікою в діяльності підприємства;

- збільшення інших операційних витрат майже у 17 разів. Не зважаючи на те, що ці витрати не включається у собівартість підприємства, вони знижують його чистий фінансовий результат;

- досить суттєво збільшились фінансові витрати за рахунок погашення кредитів на 4412 тис.грн або на 79,04%.

Збільшення валового прибутку на 20375 тис.грн. або 31,39%, інших операційних доходів на 18413 тис.грн. є позитивною динамікою, але значно не вплинуло на можливість зменшення збитків. Податок на прибуток підприємство сплачувало незалежно від того, чи спостерігався прибуток чи збиток до оподаткування.

В 2019-2020 рр. на підприємстві спостерігається зростання чистого доходу від наданих послуг на 39125 тис.грн. або 11,44%, при тому, що собівартість реалізації зростає всього на 17443 тис.грн. або 6,8%, тобто нижчими темпами ніж виручка. В цьому періоді підприємство прибуткове, чистий фінансовий результат становив 17928 тис.грн, збільшення на 46827 тис.грн або на 162 %.

Позитивно у 2020 р. на отримання чистого фінансового результату, а саме, прибутку вплинуло:

- збільшення чистого доходу підприємства від наданих послуг на 39125 тис.грн. або на 11,44 %. Слід зазначити, що чистий дохід від наданих послуг збільшився більшими темпами, ніж собівартість;

- збільшення інших операційних доходів на 37212 тис.грн. або 143,75%;

- зменшення витрат на збут а 3380 тис.грн або на 18,21%.

Разом із тим зросли адміністративні витрати (на 6385 тис.грн. або 45,66%), та інші операційні витрати (на 11393 тис.грн. або 11,96%).

Інші фінансові доходи в 2020 році зменшились на 30 тис.грн., а інші доходи – збільшились на 18 тис.грн.

Прибуток до оподаткування показав позитивну динаміку зростання, податок на прибуток при цьому – в 2020 році не нараховується, чистий фінансовий результат, а саме, прибуток складає 17928 тис.грн., збільшення на 46827 тис.грн.

Отже, не зважаючи на збитки підприємства у 2019 р., зростання чистого прибутку у 2020 р. є дуже суттєвим, що характеризує стабілізацію функціонування підприємства.

Динаміка показників прибутку підприємства у 2018 – 2020 рр. наведено на 2.1.

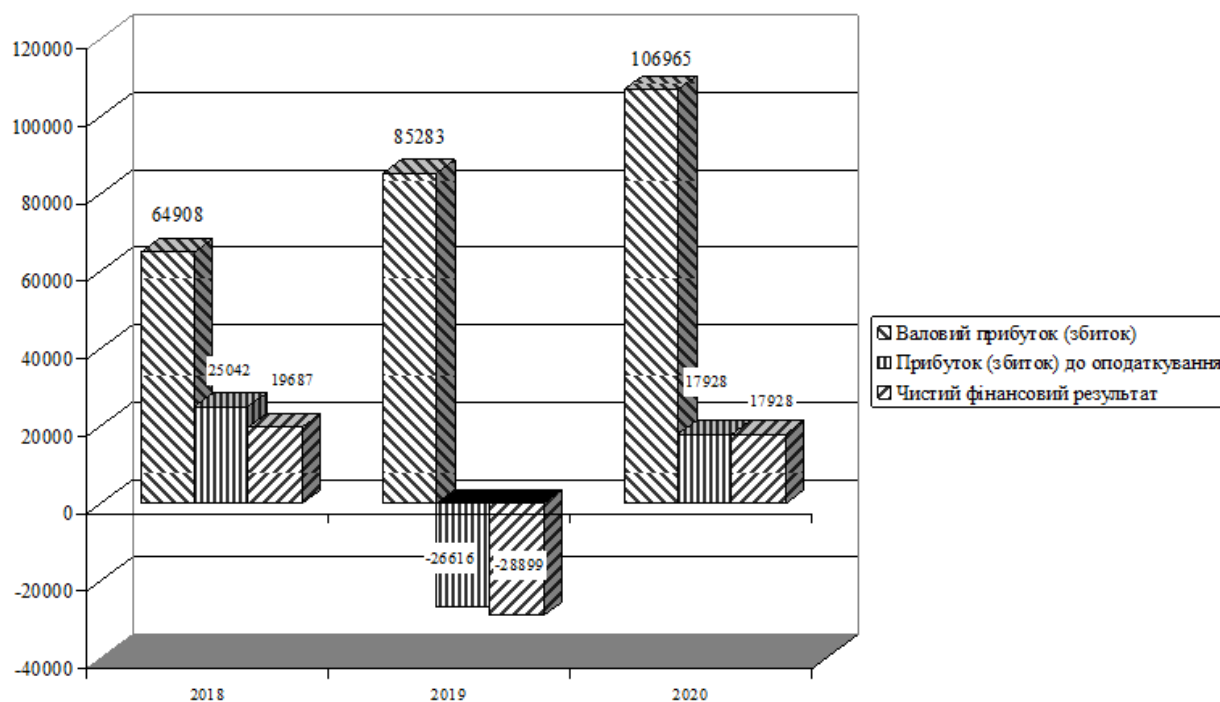

Рис.2.1. Динаміка показників прибутку підприємства за 2018-2020 рр.

Мета будь-якої економічної діяльності полягає у досягненні позитивного економічного ефекту як абсолютного показника прибутку чи відносного – рентабельності. Тим самим рентабельність виступає головним об'єктом та метою фінансового менеджменту підприємств. Що більше приділяється уваги рентабельності, то успішніше функціонує підприємство. У зв'язку з цим питання наукового управління рентабельністю є актуальною проблемою теорії та практики підприємницької діяльності.

Питання рентабельності були і будуть предметом особливої уваги провідних науковців-фінансистів, аналітиків та практиків. Їм присвячені монографії, численні статті у періодичній пресі, спеціальні розділи та параграфи у навчальних посібниках фінансового аналізу. Як відомо, безпосереднім результатом комерційної діяльності підприємства служить прибуток, але вона часто вельми приблизно відображає ефективність підприємницької діяльності. Точну оцінку функціонування організацій дає рентабельність.

Для оцінки ефективності функціонування підприємства проведемо аналіз показників рентабельності власного капіталу, активів, чистої рентабельності наданих послуг і рентабельності продаж за 2018-2020 рр (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Показники рентабельності підприємства за 2018-2019 рр

Показник	2018	2019	Відхилення	
			абсолютне, п.п.	темп приросту, %
Рентабельність власного капіталу, %	16,06	-38,01	-54,07	-336,67
Рентабельність активів, %	8,05	-13,48	-21,53	-267,45
Чиста рентабельність продаж, %	5,7	-8,45	-14,15	-248,25
Рентабельність наданих послуг, %	7,02	-11,26	-18,28	-260,4

Динаміка показників рентабельності підприємства у 2019-2020 рр. надано в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка показників рентабельності підприємства за 2019-2020 рр.

Показник	2019	2020	Відхилення	
			Абсолютне, п.п.	темп приросту, %
Рентабельність власного капіталу, %	-38,01	17,76	55,77	-146,72
Рентабельність активів, %	-13,48	6,47	19,95	-148
Чиста рентабельність продаж, %	-8,45	4,71	13,16	-155,74
Рентабельність наданих послуг, %	-11,26	6,54	17,8	-158,08

Ефективність використання власного капіталу характеризує показник рентабельності власного капіталу, який характеризує норму прибутку на вкладений власний капітал.

У 2018-2019 рр. рентабельність власного капіталу знижується з позитивного значення до значення нижче 0, зокрема у 2018 р. на 1 грн. інвестицій у власний капітал припадає 16,06 коп. чистого фінансового результату, а саме, прибутку, у 2019 році рентабельність негативна, на 1 грн. інвестицій у власний капітал припадає 38,01 коп. чистих збитків. У 2020 рр. рентабельність власного капіталу збільшується і становить 17,76%, отже 2020 р. на 1 грн. інвестицій у власний капітал припадає 17,76 коп чистого фінансового результату (чистого прибутку).

Рентабельність активів дає можливість визначити на кільки підприємство ефективно використовує наявні ресурси. Показник озраховується як частка від ділення чистого фінансового результату (прибутку), на величину валюти балансу, тобто показує, скільки прибутку припадає на 1 грн. наявних ресурсів.

Динаміка рентабельності активів у 2018 - 2019 рр. аналогічна динаміку рентабельності власного капіталу, а саме, в 2018 році на гривню активів припадає 8,05 коп. чистого прибутку (чистого фінансового результату), в 2019 році підприємство збиткове та має 13,48 коп. чистого збитку на 1 грн. активів. Рентабельності активів у 2020 рр. збільшується, на гривню активів припадає 6,47 коп. чистого прибутку (чистого фінансового результату).

Чиста рентабельність продаж розраховується як відношення чистого прибутку підприємства до виручки від продажу. У 2018 - 2019 рр. чиста рентабельність дуже суттєво змінилась за рахунок наявності збитку в 2019 році. У 2018 р на 1 грн. виручки від продажів доводиться 5,7 коп. чистого прибутку, в 2019 р. – 8,45 коп. збитку. У 2020 р. чиста рентабельність продаж збільшилась, на 1 грн. виручки від продажів доводиться 6,47 коп. чистого прибутку.

Рентабельність наданих послуг характеризує визначається як відношення чистого прибутку до собівартості продукції. У 2018 - 2019 рр. рентабельність наданих послуг не має постійну тенденцію, спостерігаються негативні зміни. Так, в 2018 р. рентабельність наданих послуг становила

7,2%, отже 7,02 коп прибутку доводиться на 1 грн. собівартості, у 2019 р – на 1 грн затрат доводиться 11,26 коп. збитку. Рентабельність наданих послуг у 2020 р. становила 6,54%, отже 6,54 коп прибутку доводиться на 1 грн. собівартості.

Отже, в 2018 р. та в 2020 р. підприємство прибуткове, показники рентабельності зростають, в 2019 році підприємство збиткове.

Динаміка показників рентабельності у 2018 – 2020 рр. представлено на рис.2.2.

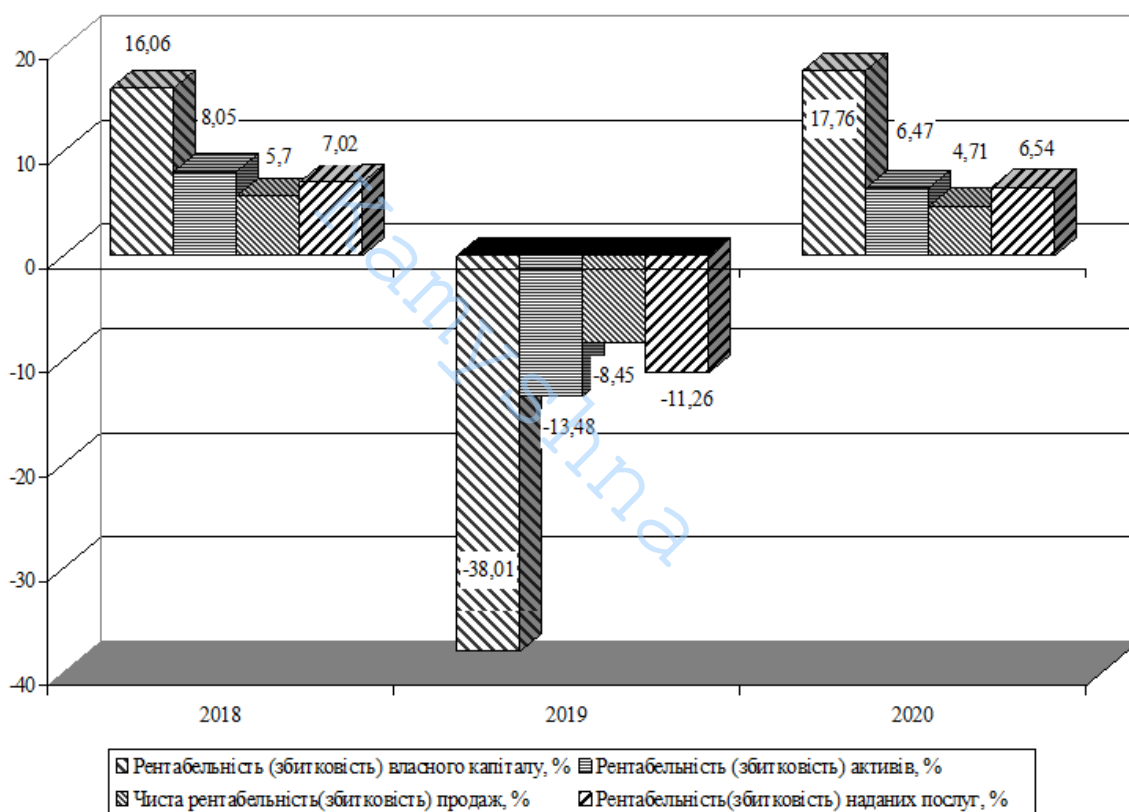

Рис.2.2. Динаміка показників рентабельності підприємства за 2018-2020 рр.

Проведемо аналіз фінансового стану підприємства за даними балансу шляхом аналізу структури пасивів і активів за допомогою порівняльного аналітичного балансу.

Структура пасивів у 2018-2019 рр. узагальнена у табл. 2.5

Таблиця 2.5

Структура пасивів підприємства у 2018-2019 рр.

Статті балансу	2018		2019		Відхилення	
	тис.грн.	питома вага,%	тис.грн.	питома вага, %	абсолютне, тис.грн.	темп приросту, %
Власний капітал	122577	50,13	76021	35,45	-46556	-37,98
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	-	-	-	-	-	-
Поточні зобов'язання і забезпечення	121956	49,87	138402	64,55	16446	13,49
Разом	244533	100	214423	100	-30110	-12,31

Структура пасивів у 2019-2020 рр. узагальнена у таблицях 2.6

Таблиця 2.6

Структура пасивів підприємства у 2019-2020 рр.

Статті балансу	2019		2020		Відхилення	
	тис.грн.	питома вага, %	тис.грн.	питома вага, %	абсолютне, тис.грн.	темп приросту, %
Власний капітал	76021	35,45	100922	36,43	24901	32,76
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	-	-	-	-	-	-
Поточні зобов'язання і забезпечення	138402	64,55	176135	63,57	37733	27,26
Разом	214423	100	277057	100	62634	29,21

Результати розрахунків, які надані в табл. 2.5, 2.6 дають можливість зробити наступні висновки.

Сума джерел фінансування підприємства, які відображаються в пасиві балансу, в 2019 р. в порівнянні з даними пасиву балансу 2018 р. зменшилися на 12,31% або 30110 тис.грн. Негативно на зниження джерел

фінансових ресурсів вплинули такі фактори: зменшення суми власного капіталу на 46556 тис.грн або 37,98%; зростання суми поточних зобов'язань і забезпечень на 16446 тис.грн. або на 13,49%. Взагалі, ці фактори в цілому погіршують фінансовий стан підприємства, його фінансову стійкість та платоспроможність.

В 2018 році в структурі валюти балансу переважає власний капітал, який становить 50,13%, поточні зобов'язання відповідно – 49,87%. Значні зміни в структурі капіталу підприємства спостерігаються в 2019 р. Питома вага власного капіталу зменшилася на 14,68 п.п. і становила 35,45%. Відповідно зменшилася питома вага поточні зобов'язань. Зміни в структурі свідчать про погіршення фінансового стану підприємства у 2019 році. і це є несприятливою ситуацією.

На кінець 2020 року в порівнянні з 2019 роком валюта балансу підприємства збільшилася на 62634 тис.грн або на 29,21%, тобто збільшилися джерела фінансування функціонування підприємства. На збільшення джерел фінансування вплинули такі фактори: збільшення суми власного капіталу на 24901 тис.грн або на 32,76%; збільшення суми поточних зобов'язань і забезпечень на 37723 тис.грн. або на 27,26%. В структурі капіталу спостерігаються незначні зміни. Питома вага власного капіталу збільшена на 0,98 п.п., відповідно зменшилися поточні зобов'язання і забезпечення.

Слід зазначити, що збільшення власного капіталу позитивно характеризує роботу підприємства, але разом з тим зростають і поточні зобов'язання за рахунок збільшення кредиторської заборгованості, що може негативно вплинути на роботу підприємства. До того, власний капітал становить близько третини вартості майна, що також свідчить про зниження фінансової стійкості,

Динаміка елементів джерел фінансування майна підприємства розглянуто на рис.2.3

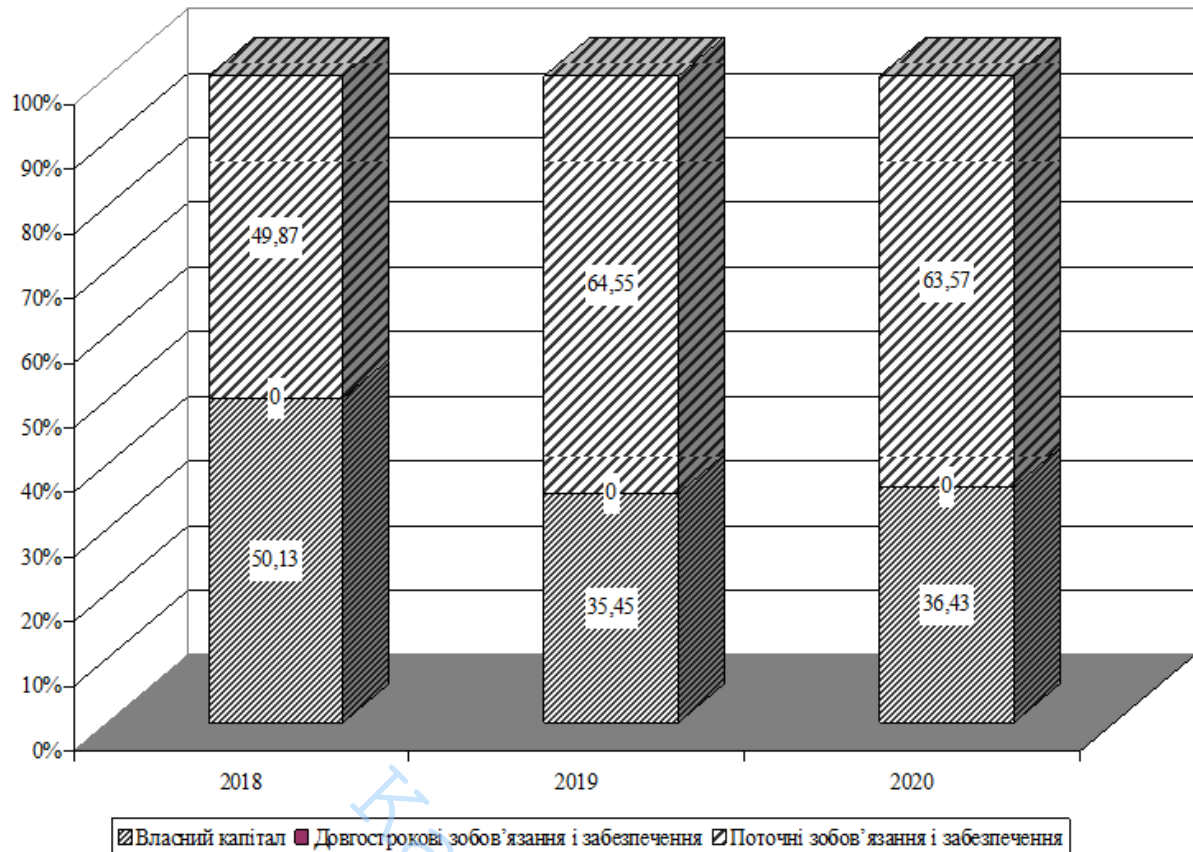

Рис.2.3. Динаміка джерел фінансування майна за 2018-2020 рр.

Аналіз структури активів підприємства дає можливість оцінити напрями використанні наявних фінансових ресурсів.

В табл. 2.7 розглянуто структуру активів підприємства у 2018-2019 рр.

Таблиця 2.7

Структура активів підприємства у 2018- 2019 рр.

Стаття, тис.грн..	2018		2019		Відхилення	
	тис.грн.	питома вага, %	тис.грн.	питома вага, %	Абсолютне, тис.грн.	темп приросту, %
Необоротні активи	83809	34,27	83140	38,77	-669	-0,8
Оборотні активи	160724	65,73	131283	61,23	-29441	-18,32
Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-	-	-	-	-	-
РАЗОМ	244533	100	214423	100	-30110	-12,31

В таблиці 2.8 розглянуто структуру активів підприємства у 2019-2020 рр.

Таблиця 2.8

Структура активів підприємства у 2019- 2020 рр.

Стаття	2019		2020		Відхилення	
	тис.грн	питома вага ,%	тис.грн	питома вага ,%	абсолютне, тис.грн.	темп приросту, %
Необоротні активи	83140	38,77	75600	27,29	-7540	-9,07
Оборотні активи	131283	61,23	201457	72,71	70174	53,45
Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-	-	-	-	-	-
РАЗОМ	214423	100	277057	100	62634	29,21

Дані, що представлені в табл. 2.7 дозволяють зробити наступні висновки: всього в 2019 р. в порівнянні з 2018 р. вартість активів зменшилась на 30110 тис.грн. або 12,31%, в тому числі, сума необоротних активів знизилась в порівнянні з 2018 р. на 669 тис.грн. або 0,8%, вартість оборотних активів знизилась на 29441 тис.грн. або на 18,32%. Темп зниження оборотних активів більший, ніж темп зниження необоротних активів. В 2020 р. незважаючи на рост валюти балансу на 62634 тис.грн або на 29,21%, сума необоротних активів зменшується, зменшення на 7540 тис.грн, або на 9,07%, відповідно спостерігається збільшення оборотних активів.

В структурі активів підприємства питома вага оборотних становить у 2018 р. 65,73%, відповідно, необоротних – 34,27%, в 2019 р. питома вага оборотних оборотних активів становила 61,23%, необоротних – 38,77%. В 2020 р. продовжується зменшення питомої ваги необоротних активів в валюті балансу, зменшення на 10,48 п.п. Оборотні і необоротні активи зменшуються майже однаковими темпами, а в структурі оборотні активи мають більшу питому вагу, що не характерно для підприємств подібного профілю.

Динаміка елементів активів підприємства за 2018-2020 рр. розглянуто на рис.2.4.

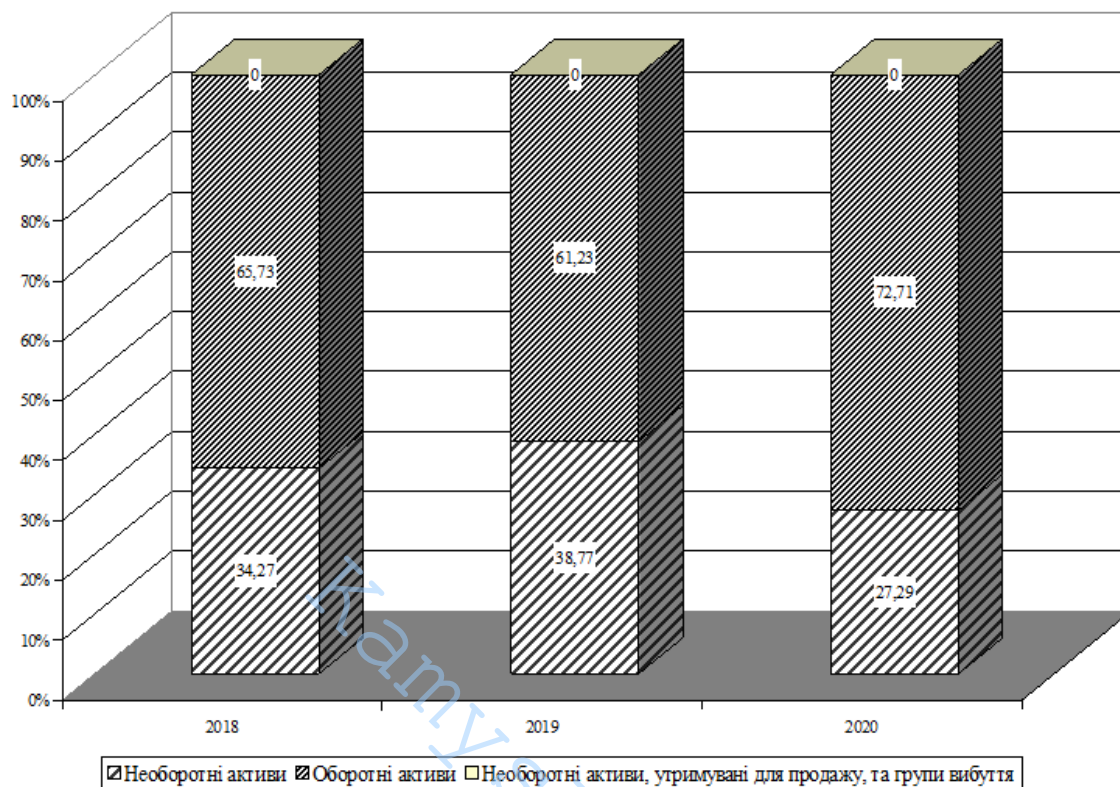

Рис.2.4. Динаміка елементів активів підприємства за 2018-2020 рр.

Слід зазначити, що у 2018 – 2020 рр. спостерігається збільшення власного капіталу, що позитивно характеризує роботу підприємства, але разом з тим зростають і поточні зобов'язання за рахунок збільшення кредиторської заборгованості, що може негативно вплинути на роботу підприємства. До того, власний капітал становить близько третини вартості майна, що також свідчить про зниження фінансової стійкості,

Підприємства у 2018 р., 2020 р. прибуткове, у 2019 р. – збиткове. В 2018 р. чистий прибуток підприємства становив 1987 тис.грн, в 2019 р. збиток становив 28899 тис.грн. в 2020 р. стан підприємство покращується. Чистий прибуток у 2020 р. становив 17928 тис.грн.

2.2. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

Підприємство, з погляду системного підходу, є складною системою, що складається з безлічі взаємодіючих та взаємопов'язаних елементів. Для його постійної та безперебійної роботи без порушення взаємозв'язків необхідно управління всіма господарськими та фінансовими процесами. У системі цього управління особливе місце приділяється ліквідності та платоспроможності.

В залежності від аналізу, що характеризується, виділяють такі види ліквідності: ліквідність балансу підприємства, ліквідність підприємства

Ліквідність балансу визначається як ступінь покриття зобов'язань підприємства її активами, термін перетворення яких на гроші відповідає терміну погашення зобов'язань. Ліквідність балансу підприємства тісно пов'язана з його платоспроможністю.

Активи і пасиви ПП «Авто-2002», які згруповані по термінах їхнього погашення, зведено в таблиці 2.9, 2.10.

Таблиця 2.9

Ліквідність балансу у 2018 – 2019 рр., тис. грн.

Активи	2018	2019	Пасиви	2018	2019	Надлишок (+), нестача (-)	
						2018	2019
Абсолютно ліквідні активи А1	2845	5374	Найбільш термінові зобов'язання П1	41474	47073	-38629	-41699
Швидко реалізуємі активи А2	44998	23855	Поточні зобов'язання П2	123928	96390	-78930	-72535
Повільно реалізуємі активи А3	112881	102054	Довгострокові пасиви П3	-	-	112881	102054
Важко реалізуємі активи А4	83809	83140	Постійні пасиви П4	79131	70960	-4678	-12180
Баланс	244533	214423	Баланс	244533	214423	-	-

Групування активів і пасивів балансу по термінах їхнього погашення у 2019 – 2020 рр. представлено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Ліквідності балансу у 2019 – 2020 рр., тис. грн.

Активи	2019	2020	Пасиви	2019	2020	Надлишок(+), нестача (-)	
						2019	2020
Абсолютно ліквідні активи А1	5374	387	Найбільш негайні зобов'язання П1	47073	67873	-41699	-67486
Швидко реалізуємі активи А2	23855	31893	Поточні зобов'язання П2	96390	108262	-72535	-76369
Повільно реалізуємі активи А3	102054	169177	Довгострокові пасиви П3	-	-	102054	169177
Важко реалізуємі активи А4	83140	75600	Постійні пасиви П4	70960	100922	-12180	25322
Баланс	214423	277057	Баланс	214423	277057	-	-

Слід зазначити, що баланс підприємства вважають абсолютно ліквідним, якщо виконується наступна умова:

$$A1 > P1; \quad A2 > P2; \quad A3 > P3; \quad A4 < P4.$$

Дані, що представлені в табл. 2.10, дозволяють зробити наступні висновки.

В 2018 – 2020 рр. спостерігається нестача найбільш ліквідних активів (А1) для покриття найбільш термінових зобов'язань (П1), а саме, в 2018 році нестача становила 38629 тис.грн, в 2019 році нестача збільшується і становить 41699 тис.грн. В 2020 році нестача абсолютно ліквідних активів (А1) продовжує збільшуватися і становить 67486 тис.грн. Отже умова покриття абсолютно ліквідними активами найбільш термінові зобов'язання у 2018 – 2020 р. не виконується.

В 2018 – 2020 рр. спостерігається нестача швидко реалізованих активів (А2) для покриття поточних зобов'язань (П2), а саме, в 2018 році нестача швидко реалізуємих активів становила 78930 тис.грн, в 2019 році нестача зменшується і становить 72535 тис.грн. В 2020 році нестача швидко реалізуємих активів (А2) продовжує збільшуватися і становить 76369 тис.грн. Отже умова покриття швидко реалізуємими активами поточними зобов'язаннями у 2018 – 2020 р. не виконується.

В 2018 – 2020 рр. умова щодо покриття повільно реалізуємими активами (А3) довгострокових зобов'язань (П3) виконується. В 2018 році надлишок становив 112881 тис.грн., в 2019 році – 102054 тис.грн, в 2020 році – 16917 тис.грн.

Вимоги щодо покриття постійними пасивами (П4) активи, що важко реалізуються (А4) не виконується у 2018 – 2019 рр. та виконується в 2020 р.

Так, в 2018 році нестача постійних пасивів (П4) становила 4678 тис.грн., в 2019 нестача постійних пасивів збільшується і становить 12180 тис. грн. В 2020 році за рахунок збільшення постійних пасивів і зменшення важко реалізуємих активів спостерігається виконання доної умови, надлишок постійних пасивів 25322 тис.грн.

Таким чином, у 2018 – 2020 рр. виконується умова покриття повільно реалізуємими активами довгострокові пасиви, а у 2020 року – виконується також умова покриття постійними пасивами активи, що важко реалізуються.

Ліквідність підприємства розуміється як здатність погашати вимоги контрагентів як за рахунок власних коштів, так і на базі залучених коштів. Говорячи про ліквідність підприємства, мають на увазі наявність у нього оборотних коштів у розмірі, теоретично достатньому погашення короткострокових зобов'язань, хоча й із порушенням термінів погашення, передбачених контрактами. Ліквідність підприємства визначається за допомогою коефіцієнтів ліквідності і абсолютних показників.

Показники платоспроможності підприємства у 2018-2019 рр. надані в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Показники платоспроможності підприємства у 2018-2019 рр.

Показники	Норматив не значення	2018 р	2019 р	Відхилення	
				абсолютне, п	темپ росту, %
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт покриття	>2	1,32	0,95	-0,37	-28,03
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>1	0,392	0,211	-0,181	-46,17
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,023	0,039	0,016	69,57
Розмір власних оборотних засобів	Середньо галузеве	38768	-7119	-45887	-118,36
Частка оборотних засобів в активах		0,66	0,61	-0,05	-7,58

Показники платоспроможності підприємства у 2018-2019 рр. надані в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Показники платоспроможності підприємства у 2019-2020 рр.

Показники	Нормативне значення	2019 р	2020 р	Відхилення	
				абсолютне, п.	темп росту, %
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт покриття (поточної ліквідності)	>2	0,95	1,14	0,19	20
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>1	0,211	0,17	-0,041	-19,43
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,039	0,031	-0,008	-20,51
Розмір власних оборотних засобів	Середньо-галузеве	-7119	25322	32441	-455,7
Частка оборотних засобів в активах		0,61	0,72	0,11	18,03

Відповідно до наданих табл. 2.11,2.12 у 2018 – 2020 рр. спостерігається невідповідність нормативним значенням коефіцієнту покриття (поточної

ліквідності), швидкої ліквідності, абсолютної активності, що негативно характеризує фінансовий стан підприємства.

До того, тільки у 2018 році спостерігається позитивне значення розміру власних оборотних засобів і значну частку оборотних засобів в активах, що є позитивним в діяльності підприємства.

Показники платоспроможності підприємства у 2018-2020 рр. надано на рис. 2.5.

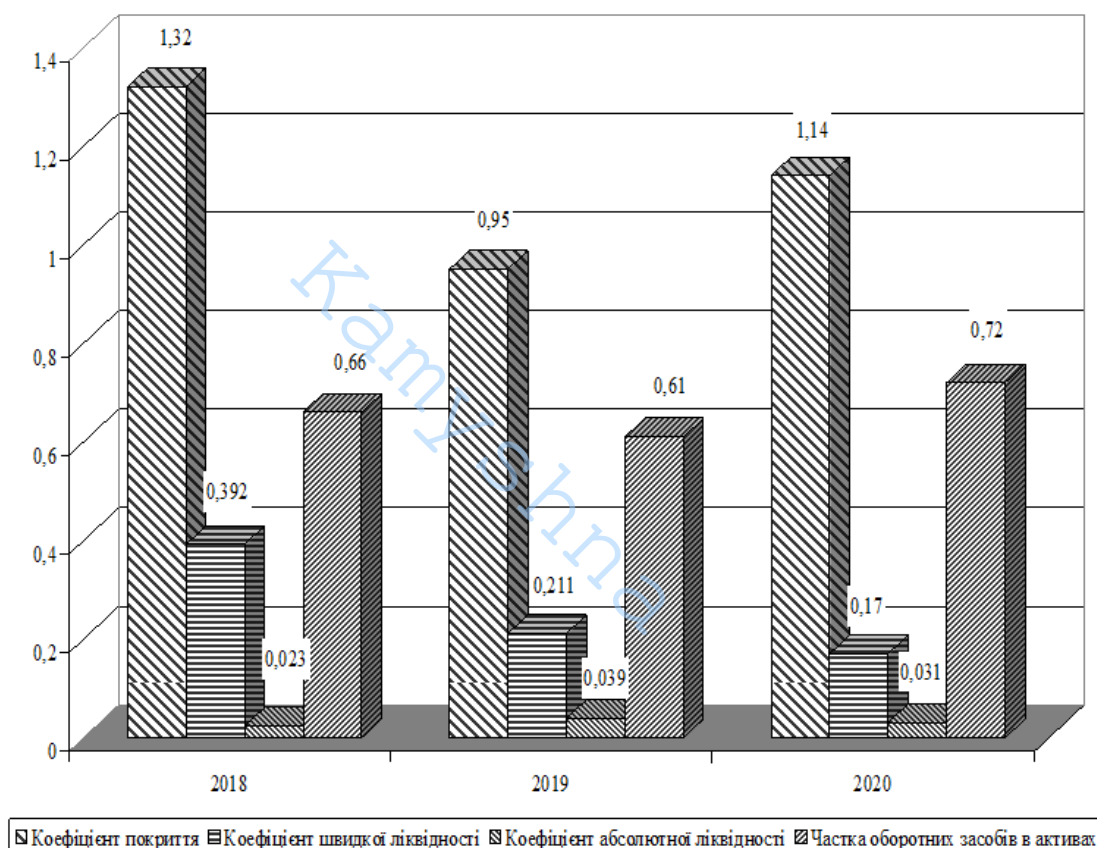

Рис. 2.5. Показники платоспроможності підприємства у 2018-2020 рр.

Отже, у 2018 – 2020 рр. коефіцієнт покриття знаходиться не в рекомендованих межах, підприємство не зможе покрити поточні зобов'язання в термін один рік. В аналізованому періоді значення коефіцієнта швидкої ліквідності дозволяє зробити висновок, що підприємство не зможе погасити поточні зобов'язання за рахунок своєчасного проведення

розрахунків здебіторами. Негайно підприємство не зможе задовольнити свої зобов'язання, що підтверджується динамікою коефіцієнту абсолютної ліквідності.

2.3. Аналіз вірогідності банкрутства підприємства

У нинішніх умовах розвитку економічних відносин, як із зовнішнім ринком, так і в межах країни, важливим стає розуміння того, що стійкий стан та конкурентоспроможність підприємств має стати підвищеним об'єктом вивчення не лише наукової еліти, а й вищого менеджменту компаній. Фінансові кризи, надмірна волатильність на фондових і фінансових ринках, спад виробництва та уповільнення економічного зростання стали причиною різкого збільшення кількості збанкрутілих підприємств. У зв'язку з цим в умовах макроекономічної нестабільності необхідно проводити аналіз поточного фінансового стану підприємств, а й заздалегідь проводити діагностику можливості настання банкрутства.

Однак, незважаючи на таку явну необхідність, спеціально підготовлені та адаптовані до сучасних умов моделі стійкості фінансової спроможності та ступеня банкрутства підприємств поки не набули належного та широкого поширення.

Для ретельного і всебічного вивчення економічного становища підприємства недостатньо врахування одних лише грошових потоків. На діяльність підприємств впливають також чинники довкілля та ринкової кон'юнктури, важлива також роль вищого апарату управління компанією, його компетентність і професіоналізм.

У цих умовах своєчасне та комплексне розпізнавання поточного економічного та фінансового стану підприємства знижує ризики невизначеності, нестабільності та нестійкості, які можуть призвести як до тимчасової втрати ліквідності та платоспроможності підприємства, так і до його реального банкрутства.

Дані обставини змушують питання оцінки неспроможності та банкрутства підприємств залишатися вельми актуальними. Явна методологічна недорозробленість питання, що порушується, актуалізується піднімаються державою проблемами антикризового управління, теоретичними та емпіричними дослідженнями в даній галузі знань.

Сучасна економічна наука розробила величезну кількість різноманітних підходів та методів прогнозування та оцінки банкрутства компаній. Проте, проводячи економічний і фінансовий аналіз підприємства, не можна покладатися на одну методику оцінки ймовірності банкрутства. Слід використовувати кілька методик одночасно, комбінуючи кінцеві результати отримання адекватних, відповідальних реальності підсумкових оцінок.

Модель Альтмана.

Найбільш відомою із цих моделей є модель Е. Альтмана, створена на рубежі 60-х років минулого століття (цей факт, до речі, часто висувається як аргумент про неможливість її застосування в сучасних умовах). Інший, важливіший недолік як моделі Альтмана, так і моделей інших розробників полягає в тому, що вони використовують низку показників, властивих західній економіці та не застосовуваних у нас у країні. Тому спроба використання цих моделей зажадала їх деякої адаптації – заміни західних показників на вітчизняні, які близькі за економічним змістом.

Модель Р. Таффлера.

Вона заснована на моделі Е. Альтмана. «Незважаючи на те, що за кордоном ця модель отримала своє поширення завдяки високій точності результатів, цілком довіряти лише даної моделі в оцінці ймовірності банкрутства підприємств недоцільно. По-перше, модель має обмежену область – вона найефективніша лише для підприємств, чиї акції котируються на фондовому ринку» [5]. А, як було зазначено раніше, «не всі підприємства розміщують на ньому свої акції. «По-друге, точність її розрахунків залежить повністю від вихідних даних. А якщо керівництво в ході аналізу розуміє, що

підприємство близьке до банкрутства, щоб утримати акціонерів, воно всіляко намагатиметься або надаватиме звітність якомога пізніше, або фальсифікувати дані, показувати зовсім не ті значення статей балансу, які притаманні підприємству в даний час» [4]. Тому, фактично, якщо підприємство перебуває на межі банкрутства, то за всіма перерахованими моделями неможливо буде перевірити достовірність результату.

В табл. 2.13 представлено розрахунки моделі Альмана та Тафлера.

Таблиця 2.13

Модель Альмана та Тафлера

Назва моделі	Показники, які використовуються	Рекомендовані значення
1	2	3
Модель Альмана		
$Z = 1,2 * X_1 + 1,4 * X_2 + 3,3 * X_3 + 0,5 * X_4 + X_5$	де X_1 – питома вага власного капіталу; X_2 – рентабельність власного капіталу за чистим прибутком; X_3 – рентабельність активів за балансовим прибутком; X_4 – коефіцієнт оборотності активів; X_5 – співвідношення власного та позикового капіталу.	$Z < 1,81$ – ймовірність банкрутства підприємства дуже висока; при $Z = 1,81 \div 2,77$ ймовірність банкрутства висока; при $Z = 2,77 \div 2,99$ банкрутство можливе, при $Z > 2,99$ малоймовірно.
Модель Тафлера (1977 р).		
$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + X_4$	де X_1 — рентабельність короткострокових зобов'язань; X_2 – коефіцієнт покриття; X_3 – питома вага поточних зобов'язань у загальній величині активів підприємства; X_4 – коефіцієнт оборотності активів.	Z -рахунку $> 0,3$ – непогані довгострокові перспективи, Z -рахунку $< 0,2$ – банкрутство більш ніж ймовірно.

Проведено оцінку вірогідності банкрутства підприємства за моделями Альмана і Тафлера (табл. 2.14)

Таблиця 2.14

Діагностика стану підприємства за моделями банкрутства
у 2018-2020 рр.

Модель	2018	2019	2020
Z-показник за моделлю Альтмана 1983 року	2,6	-7,6	7,1
	ймовірність банкрутства висока	ймовірність банкрутства дуже висока	Малоймовірно банкрутство
Z-показник за моделлю Таффлера	0,8422	0,3119	0,6164
	непогані довгострокові перспективи	непогані довгострокові перспективи	непогані довгострокові перспективи

Відповідно моделі Альтмана, в 2018 р у підприємства висока ймовірність банкрутства, у 2019 р. – ймовірність банкрутства дуже висока, 2020 р. – малоймовірно банкрутство.

Відповідно моделі Таффлера, в 2018 – 2020 рр. підприємство має непогані довгострокові перспективи.

Як бачемо, результати аналізу проведеного за моделлю Альтмана і Таффлера мають значні відмінності.

Коефіцієнт Бівера

Ще однією методикою прогнозування банкрутства на основі використання аналітичних коефіцієнтів є авторська модель Уільяма Бівера. Так, спочатку він проаналізував за п'ятирічний період 20 коефіцієнтів групи компаній, половина з яких збанкрутувала. Далі, вивчивши 79 компаній – банкрутів і 79 компаній, що вижили, У. Бівер запропонував свою трохи іншу, але широко застосовувану систему критеріїв для оцінки ступеня банкрутства [1, 2]. При цьому вагові коефіцієнти авторської методики для індикаторів не передбачені. Отримані значення критеріїв порівнюються з їх нормативними значеннями для трьох станів компанії (для компаній з благополучною ситуацією, для компаній, що збанкрутували протягом року, і для компаній, які стали банкрутами протягом п'яти років).

«Коефіцієнт Бівера розраховується як відношення різниці між чистим прибутком і нарахованою амортизацією до суми довгострокових і поточних зобов'язань» [11, с 127].

«Особливістю моделі У. Бівера є те, що відсутній результуючий показник і кожен коефіцієнт, що входить в модель, розраховується і оцінюється окремо. Його модель давала відносно точний прогноз майбутнього статусу фірми. У. Бівер рекомендував досліджувати тренди цих показників для діагностики банкрутства. Отримані значення індикаторів порівнюються з їх нормативним значеннями, розрахованими Бівером для трьох видів фірм: для підприємств, що мають стійкий фінансовий стан (група I), для підприємств, збанкрутілих протягом п'яти років (група II), для підприємств, що стали банкрутами протягом року (група III)» [11, с. 130].

Система показників діагностики банкрутства, яка запропонована У. Бівером надано в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Система показників діагностики банкрутства, яка запропонована У. Бівером

Показник	Значення показників		
	Задовільний стан	5 років до банкрутства	Менше 1 року до банкрутства
Коефіцієнт Бівера	0,4-0,45	0,17	-0,15
Рентабельність активів	6-8	4	2
Фінансовий леверидж	≤ 37	≤ 50	≤ 80
Коефіцієнт маневрування	0,4	$\leq 0,3$	$\approx 0,06$
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	$\leq 3,2$	$\leq 2,0$	$\leq 1,0$

Розраховані показники діагностики банкрутства, яка запропонована У. Бівером по підприємству у 2018 – 2020 рр. надано в табл. 2.16

«Ознакою формування незадовільної структури балансу є таке фінансове становище підприємства, при якому протягом тривалого часу (1,5-

2 роки) коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що свідчить про небажане скорочення частки прибутку, що спрямовується на розвиток виробництва. Така тенденція в кінцевому підсумку призводить до незадовільної структури балансу, коли підприємство починає працювати в борг і його коефіцієнт забезпечення власними засобами стає менше 0,1» [25].

Таблиця.2.16

Розраховані показники діагностики банкрутства за моделлю, яка запропонована У. Бівером по підприємству у 2018 – 2020 рр.

Показник	2018	2019	2020
Коефіцієнт Бівера	0,081	-0,282	0,047
	Менше 1 року до банкрутства	Менше 1 року до банкрутства	5 років до банкрутства
Рентабельність активів, коеф	0,08	-2,47	1,03
	Менше 1 року до банкрутства	Банкрутство	Менше 1 року до банкрутства
Фінансовий леверидж	0,2	- 0,21	0,2
	5 років до банкрутства	Банкрутство	5 років до банкрутства
Коефіцієнт маневрування	0,88	1,05	0,87
	Задовільний стан	Задовільний стан	Задовільний стан
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	0,22	0,61	0,62
	Менше 1 року до банкрутства	Менше 1 року до банкрутства	Менше 1 року до банкрутства

Коефіцієнт рентабельності в 2018 р., 2020 р. знаходиться в рекомендованих межах, що свідчить про ефективну роботу. Критичне його значення у 2019 р. характеризує підприємство в поганому фінансовому стані.

Коефіцієнт покриття нижче рекомендованого значення, отже підприємство не може сплатити свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Коефіцієнт маневреності нижче норми, тому рекомендовано його збільшити. Виходячи з отриманих даних, можна сказати, що підприємство на грані банкрутства. Проте можна помітити, що з кожним

роком деякі показники покращуються. Отже, в майбутньому підприємство може вийти з кризового стану.

Таким чином, наведені моделі по різному оцінюють вірогідність банкрутства підприємства, що свідчить про неможливість використання якої небудь одної моделі, надалі моделі незавжди адекватно дозволяють оцінити банкрутство.

Висновки до другого розділу

Слід зазначити, що у 2018 – 2020 рр. спостерігається збільшення власного капіталу, що позитивно характеризує роботу підприємства, але разом з тим зростають і поточні зобов'язання за рахунок збільшення кредиторської заборгованості, що може негативно вплинути на роботу підприємства. До того, власний капітал становить близько третини вартості майна, що також свідчить про зниження фінансової стійкості,

Підприємства у 2018 р., 2020 р. прибуткове, у 2019 р. – збиткове. В 2018 р. чистий прибуток підприємства становив 1987 тис.грн, в 2019 р. збиток становив 28899 тис.грн. в 2020 р. стан підприємство покращується. Чистий прибуток у 2020 р. становив 17928 тис.грн.

В 2018 – 2020 рр. коефіцієнт покриття знаходиться не в рекомендованих межах, підприємство не зможе покрити поточні зобов'язання в термін один рік. В аналізованому періоді значення коефіцієнта швидкої ліквідності дозволяє зробити висновок, що підприємство не зможе погасити поточні зобов'язання за рахунок своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Негайно підприємство не зможе задовольнити свої зобов'язання, що підтверджується динамікою коефіцієнту абсолютної ліквідності.

Відповідно моделі Альтмана, в 2018 р у підприємства висока ймовірність банкрутства, у 2019 р. – ймовірність банкрутства дуже висока, 2020 – мало ймовірно банкрутство. Відповідно моделі Тафлера, в 2018 – 2020 рр. підприємство має непогані довгострокові перспективи.

Як бачемо, результати аналізу проведеного за моделлю Альтмана і Тафлера мають значні відмінності.

Коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що свідчить про небажане скорочення частки прибутку, що спрямовується на розвиток виробництва. Така тенденція в кінцевому підсумку призводить до незадовільної структури балансу, коли підприємство починає працювати в борг і його коефіцієнт забезпечення власними засобами стає менше 0,1.

Коефіцієнт рентабельності в 2018 р., 2020 р. знаходиться в рекомендованих межах, що свідчить про ефективну роботу. Критичне його значення у 2019 р. характеризує підприємство в поганому фінансовому стані.

Коефіцієнт покриття нижче рекомендованого значення, отже підприємство не може сплатити свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Коефіцієнт маневреності нижче норми, тому рекомендовано його збільшити. Виходячи з отриманих даних, можна сказати, що підприємство на грані банкрутства. Проте можна помітити, що з кожним роком деякі показники покращуються. Отже, в майбутньому підприємство може вийти з кризового стану.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ТА УСУНЕННЯ ЗАГРОЗИ БАНКРУТСТВА ТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Вдосконалення антикризового управління на підприємстві

Управління підприємством має бути спрямоване на вирішення наступних основних завдань:

- своєчасну діагностику передкризового стану та вживання превентивних заходів щодо запобігання фінансовій кризі;
- усунення неплатоспроможності підприємства;
- відновлення фінансової стійкості;
- запобігання банкрутству та ліквідації підприємства;
- мінімізації негативних наслідків фінансової кризи підприємства.

Антикризове управління має певні особливості у процесах та технологіях [13], головними з яких є:

- мобільність та динамічність у використанні ресурсів, проведенні змін, реалізації інноваційних програм;
- здійснення програмно-цільових підходів у технологіях розробки та реалізації управлінських рішень;
- підвищена чутливість до фактору часу в процесах управління;
- посилення уваги до попереднього та наступного оцінювання управлінських рішень та вибору альтернатив поведінки та діяльності;
- використання антикризового критерію якості управлінських рішень при їх розробці та реалізації.

Розробка антикризової програми підприємства є обґрунтованою сукупністю заходів, які мають бути вжиті для досягнення певних

стратегічних цілей і завдань. Зміст програми визначається результатами проведеної діагностики, тимчасовими та ресурсними обмеженнями. Залежно від фази кризи, жорсткості тимчасових та ресурсних обмежень в антикризовій програмі підприємства має бути знайдено оптимальне поєднання оперативних, тактичних та стратегічних рішень щодо виведення його із кризи.

Якщо в процесі систематичного моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства не виявлено негативних явищ, антикризове управління має характер «пасивного»: увага концентрується на завчасній розробці антикризових заходів, удосконаленні системи управління, формуванні кадрового потенціалу для роботи в кризових ситуаціях, завчасному накопиченні ресурсів тощо (рис. 3.1).

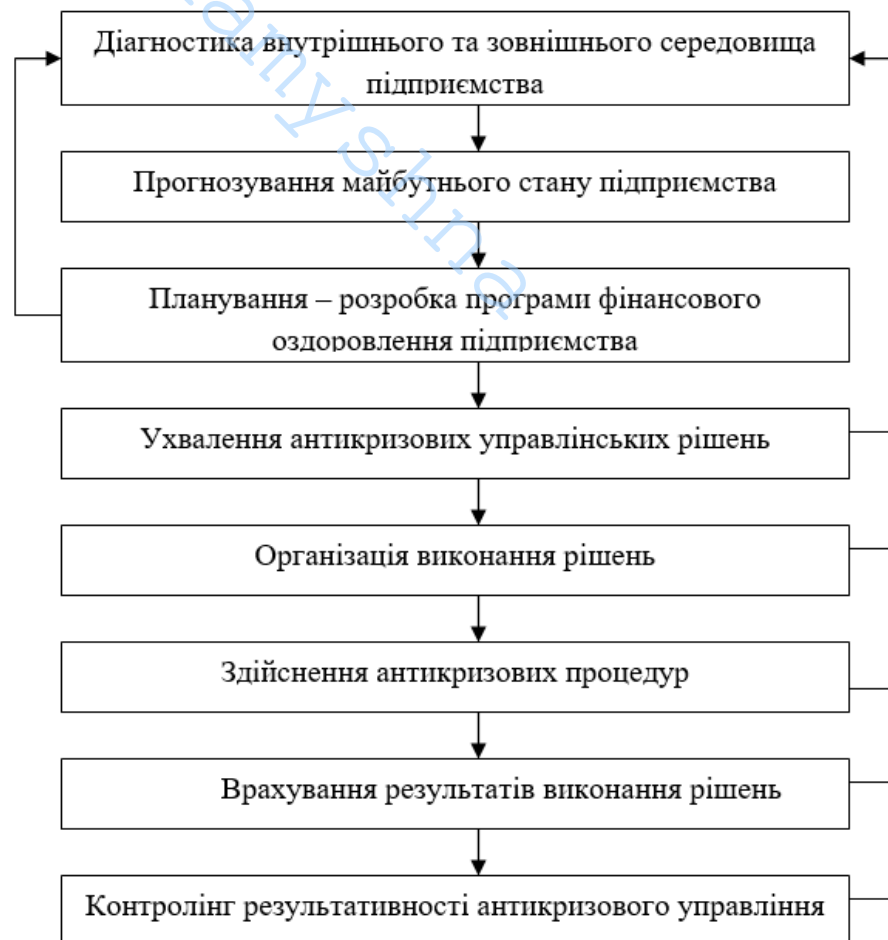

Рис. 3.1 Модель «пасивного» антикризового управління

Основою «активного» антикризового управління є швидка реакція на зміну зовнішнього та внутрішнього середовища на основі заздалегідь розроблених заходів. Для оцінки антикризового управління можна використовувати таку систему критеріїв ефективності:

- досягнуто зміни найважливіших показників фінансово-господарської діяльності та фінансового стану підприємства за період антикризового управління (порівняно з початком реалізації антикризових процедур);
- швидкість одержання позитивних змін в одиницю часу;
- позитивна ефективність, певне співвідношення між досягнутим приростом результатів фінансово-господарської діяльності та обсягом витрат;
- достатність змін відновлення параметрів життєздатності підприємства, яка оцінюється шляхом порівняння фактично досягнутих показників з еталонними (цільовими) значеннями, якими оцінюється життєздатність.

Технологія антикризового управління – це комплекс заходів, що послідовно здійснюються з попередження, профілактики, подолання кризи, зниження рівня її негативних наслідків.

Технологічна схема антикризового управління складається з восьми етапів (рис. 3.2), які характеризують послідовність операцій та їх груп при розробці та здійсненні управлінського рішення та, таким чином, оптимальний варіант виходу підприємства із кризової ситуації [14].

На першому етапі створюється спеціалізована робоча група (команда). Вона може формуватися як із кадрів власної організації, так і фахівців, запрошених на час можливої чи реальної кризової ситуації. Вони повинні мати знання з теорії криз, прогнозування, конфліктології, розробка управлінських рішень, дослідження систем управління, макроекономіки, мікроекономіки тощо.

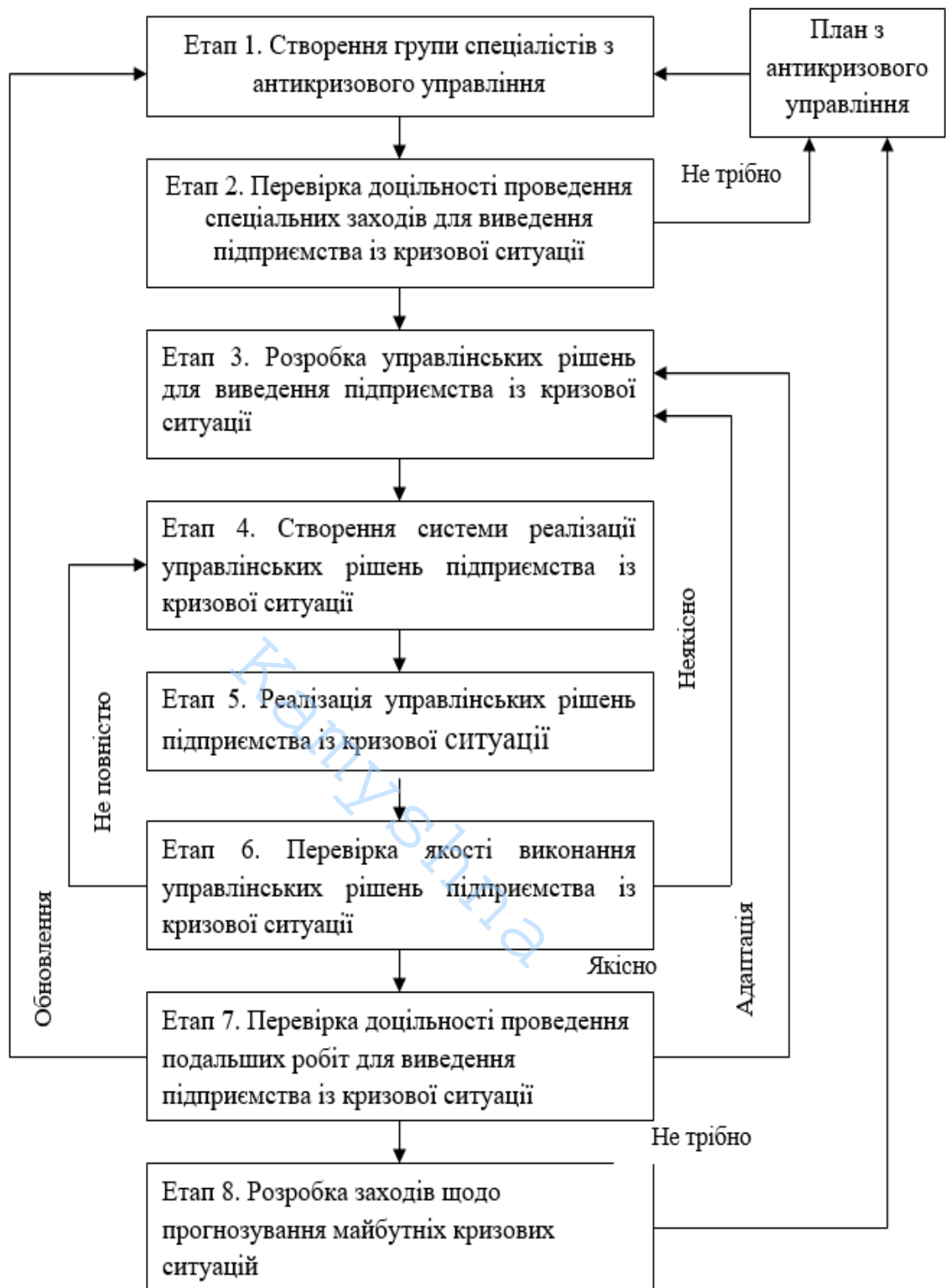

Рис. 3.2. Технологія антикризового управління

На другому етапі передбачається перевірка доцільності та своєчасності проведення антикризових заходів. За їхньою недоцільністю відбувається повернення до вихідної ситуації – пошук нових цілей, планування з ними

спеціальних заходів. Якщо обґрунтовано доцільність та своєчасність «включення» антикризового управління, здійснюється перехід до наступного етапу.

На третьому етапі розробляються управлінські рішення антикризового характеру.

В цьому процесі виділяють кілька стадій, основними з яких є збір вихідної інформації про ситуацію на підприємстві, її структурно-морфологічний аналіз, визначення шляхів виходу із кризової ситуації та необхідних ресурсів, перевірка можливості досягнення поставленої мети.

На четвертому етапі створюється система реалізації управлінських рішень щодо виходу із кризової ситуації. Група спеціалістів, яка підготувала ці рішення, визначає їх конкретних виконавців. Кожен виконавець повинен мати у розпорядженні необхідні та достатні ресурси для виконання антикризового управлінського рішення, а також відповідати за своєю кваліфікацією рівню та складності поставлених завдань. А якщо ні, то здійснення антикризових заходів піде за іншою схемою, що відрізняється від запланованої, а може навіть знизитися.

На п'ятому етапі відбувається організація виконання управлінських рішень – конкретних організаційно-практичних заходів, реалізація яких у чітко визначеній послідовності дозволить досягти поставленої мети.

На шостому етапі проводиться оцінка та аналіз якості виконання управлінських рішень за показниками діяльності підприємства. Якщо реалізація рішення не призвела до змін (позитивних чи негативних), розглядають причини, з яких не виконані рішення або отримані результати, що відрізняються від запланованих. Після визначення причин незадовільного виконання готують нове рішення з урахуванням результатів, одержаних від уже проведених заходів. Якщо виконання управлінського рішення дало позитивні результати, то намітилися тенденції до поліпшення показників господарської діяльності підприємства, але не в обсязі, який необхідний, то вносяться зміни до системи реалізації управлінських рішень.

На сьомому етапі перевіряється доцільність проведення подальших робіт, спрямованих на вихід підприємства із кризової ситуації. Насамперед визначається стадія виконання антикризової програми. Якщо фахівці дають висновок про реалізацію програми, а підприємство залишається у кризовому стані, то необхідно розробити заходи щодо зміни статусу цього підприємства, зокрема можливого визнання його банкрутом та проведення дій, пов'язаних із процедурою банкрутства. Якщо антикризова програма виконана і відбулися зміни у зовнішньому становищі підприємства, систему антикризового управління адаптують до умов, що змінилися на ринку. Для виходу із кризової ситуації готуються додаткові управлінські рішення антикризового характеру.

На останньому, восьмому етапі розробляються заходи щодо прогнозування майбутніх кризових ситуацій, яке є невід'ємною частиною технології антикризового управління. Воно дає змогу якщо не зовсім уникнути кризової ситуації, то підготуватися до неї та мінімізувати її наслідки.

Деякі дослідники поділяють систему антикризового управління на дві основні підсистеми – на рівні держави та підприємства (зовнішня та внутрішня), які взаємодіють між собою [15]. За підсумками аналізу цілей підсистем можна назвати наскрізну функцію всіх ієрархічних рівнях – забезпечення конкурентної переваги підприємства всіх стадіях життєвого циклу. Критерієм оптимальності вирішення цього завдання є досягнення екстремального значення інтегрального показника ефективності виробництва на кожній стадії.

Для обґрунтування сутності системи антикризового управління підприємством необхідно докладніше дослідити її складові за основними виробничими функціями (сферами діяльності) підприємства. Аналіз останніх досліджень та публікацій [16] дозволив виділити такі підсистеми антикризової складової управління підприємством:

Перша підсистема. Діагностика фінансового становища та оцінки перспективи розвитку бізнесу підприємства – включає у собі фінансовий аналіз неплатоспроможності. Практично кожній кризі передують певні симптоми чи сигнали небезпеки. Успішне ведення справ на підприємстві передбачає визначення таких симптомів та здійснення заходів, які знижують ймовірність переходу кризи у важчу форму. Традиційна схема оцінки ступеня близькості підприємства до банкрутства – розрахунок за балансовими даними коефіцієнтів фінансової стійкості та ліквідності та зіставлення їх рівнів із нормативними, встановленими чи експертно, чи офіційно. Зазначимо, що робота із системою показників дає змогу отримати досить повне комплексне уявлення про фінансовий стан підприємства.

Друга підсистема. Антикризовий операційний менеджмент - метою якого є створення передумов для подолання кризових явищ в операційній діяльності (виробництві продукції, товарів, робіт, послуг) через жорстке оперативне управління, організаційні важелі оздоровлення підприємства, технічну політику, виробничі антикризові стратегії.

Третя підсистема. Антикризове фінансове управління – включає забезпечення платоспроможності на основі контролю та управління фінансовими потоками, фінансові важелі підвищення стійкості підприємства, обрання адекватної політики фінансової стратегії, оцінки та управління процесом створення вартості підприємства згідно з концепцією вартісного менеджменту, внутрішнім економічним механізмом. Також ця підсистема концентрує увагу на шляхах та засобах нормалізації балансу підприємства та відновлення платоспроможності за рахунок проведення його реконструкції.

Четверта підсистема. Антикризовий маркетинг – передбачає наявність таких компонентів: системи маркетингових досліджень, метою налагодження якої є активізація збуту продукції (товарів, послуг); маркетингової політики на стадії санації, удосконалення маркетингового комплексу в умовах жорстких фінансових обмежень, бізнес-планування, системи збуту, що забезпечить реалізацію всього обсягу продукції, асортиментну політику;

цінову політику; логістику. Ефективність маркетингу полягає у послідовності дій та комплексному використанні принципів, методів та засобів маркетингового впливу та маркетингової інформації по стадіях відтворювального процесу, це дозволяє розглядати його як важливу умову та суттєвий резерв антикризової складової управління. Оцінюючи маркетингових можливостей головними ринковими об'єктами виступають попит, пропозицію і вартість, взаємозв'язок яких відтворює дієвість економічного закону попиту й пропозиції, саме збалансованість за обсягом і структурі. Ключовою функцією підсистеми антикризового маркетингу виступає моніторинг зовнішнього середовища підприємства для визначення сигналів, що свідчать про загрозу погіршення становища підприємства на ринку, втрату конкурентоспроможності, зниження платоспроможності та керованості чи навпаки, про можливість прогресивних зрушень, що відкриваються в окремих сферах діяльності.

П'ята підсистема. Антикризове управління персоналом – метою якого є підвищення ефективності роботи персоналу підприємства у кризових умовах господарювання. До цієї підсистеми входять спеціальні методи регулювання трудових відносин неплатоспроможних підприємств, кадрова політика кризового підприємства, особливі методи управління персоналом, керівництво та формування нової команди, підготовка фахівців із кризового менеджменту. Зазначимо, що за будь-яку ціну необхідно зберегти ту частину персоналу, яка має значний вплив на якість продукції та конкурентоспроможність виробництва.

Антикризове управління персоналом передбачає як формальну організацію роботи з співробітниками, а й сукупність чинників соціально-психологічного, морального характеру: демократичний стиль управління, дбайливе ставлення до потреб людини, врахування її індивідуальних особливостей. Для цього систематично проводяться дослідження та оцінки персоналу, що полягає у розробці та застосуванні методик аналізу кадрів, тестуванні персоналу, виявленні професійно-кваліфікаційних характеристик,

перевірці відповідності професійних навичок окремих працівників їх посадам з метою підвищення ефективності використання персоналу.

Шоста підсистема. Антикризове організаційне управління – характеризується створенням адекватної за показниками гнучкості та керованості організаційної структури підприємства, системи управління, яка орієнтується на пошук найбільш раціональних моделей управління, організаційно-правових форм бізнесу, впровадження яких дозволить прискорити та полегшити подолання кризових явищ. Формування ефективної організаційної структури викликається нестабільністю довкілля та поступальним розвитком самого підприємства. В умовах жорсткої конкуренції та необхідності застосування постулатів антикризового управління організаційна структура має характеризуватись стійкістю, маневреністю, гнучкістю, оптимальністю, ефективністю.

Сьома підсистема. Антикризова інвестиційна політика – передбачає розробку та впровадження інвестиційної стратегії, інвестиційних проєктів, використання державної антикризової інвестиційної стратегії. Роль інвестиційної діяльності в антикризовій складовій управління полягає у забезпеченні високих темпів економічного розвитку підприємства у довгостроковій перспективі за умови запобігання чи завчасної ліквідації факторів ослаблення його стратегічного потенціалу.

Восьма. Інформаційне забезпечення – включає створення та налагодження інформаційних мереж та комунікацій у системі підприємства та системі „підприємство – зовнішнє середовище”, впровадження новітніх інформаційних технологій. Інформаційно-аналітична робота є основним змістом, стрижнем майже будь-якої діяльності, спрямованої на організацію стабільного розвитку та безпеки підприємства [17].

Наведені підсистеми не функціонують ізольовано. Основна мета антикризового управління полягає у узгодженні дій між ними, створенні умов для їхньої працездатності.

3.2. Контролінг в системі анкризового управління

Циклічне розвиток систем супроводжується періодичним настанням криз, що зазвичай викликано як суб'єктивними, і об'єктивними причинами, самої природою соціально-економічної системи.

Кризові явища властиві всій економіці країни, окремим галузям, підгалузям та основним суб'єктам господарювання – підприємствам.

На рівні підприємства економічне становище може бути стабільним, передкризовим, кризовим на межі банкрутства, незважаючи на ситуацію в країні та галузі.

Підприємство, як систему можна, розділити на взаємозалежні елементи, кризові явища у яких негативно впливають всю систему, тобто, на підприємство загалом. З цих позицій економічна криза може бути пов'язана з кризовими тенденціями в окремих елементах – сфері управління, виробництва, маркетингу, фінансової, в рамках яких ці тісно взаємопов'язані. Наприклад, криза у фінансовій сфері супроводжується кризою у сфері виробництва, а управлінський суттєво загострює кризовий стан фінансів підприємства.

За характером прояву можна виділити кризу приховану (формальну) і явну. В господарській діяльності кризові явища можуть носити короткостроковий характер і бути зумовлені, передусім, специфікою виробництва. Під явною кризою мається на увазі довготривалий нестабільний стан фінансово-господарського функціонування підприємства.

По глибині розрізняють між-і внутрішньосистемні кризи. Міжсистемна криза супроводжує перехід економічної системи до нового, якісно іншого режиму функціонування та передбачає зміну економічного стану, що на рівні підприємства проявляється у зміні форми власності, створенні абсолютно нових умов господарювання, викликаних переходом від централізованого планування та управління до повної самостійності суб'єктів господарювання в організації своєї діяльності. Внутрішньосистемні кризи не передбачають

зміни господарського механізму і тому пов'язані зі значно меншим рівнем дезорганізації економічної системи. Однак при цьому може бути суттєво диференційована тяжкість внутрішньосистемних криз від кон'юнктурного спаду до стану банкрутства.

Успіхи та невдачі діяльності підприємства є взаємодія цілого ряду факторів: зовнішніх та внутрішніх. Вміння підприємства пристосуватися до зміни технологічних, економічних та соціальних обставин – гарантія не лише його виживання, а й сталого функціонування.

У класичній ринковій економіці, як зазначають зарубіжні дослідники, 1/3 вини за банкрутство підприємства посідає зовнішні чинники і 2/3 – на внутрішні. Вітчизняні дослідники ще не провели подібну оцінку, проте можна припускати, що характерна зворотна пропорція. Політичну та економічну нестабільність, відсутність регулювання фінансового механізму та інфляційні процеси слід віднести до найбільш значних факторів, що погіршують кризову ситуацію підприємств.

Глибинні економічні засади нинішніх кризових тенденцій пов'язані, насамперед, з особливостями організації вітчизняної ринкової економіки. Відсутність стабільності, жорсткість кризи ставлять питання про нестандартні підходи до управління підприємствами, зумовлені необхідними структурними змінами.

Об'єктивними процесами сучасного етапу розвитку світової економіки, прискоренням темпів науково-технічного прогресу, глобалізацією виробничо-господарських зв'язків, посиленням конкуренції та вимог ринку. Значення роботи зростає у зв'язку з необхідністю вирішення завдання побудови економіки інновацій, орієнтованої на постійні нововведення, новітні технології. У цьому особливу роль набуває менеджмент інновацій, постійний моніторинг якості економічного та соціального розвитку на макро- та мікрорівнях з негайними коригуваннями, спрямованими на підвищення результативності прийнятих рішень у часі та просторі.

Основою сучасної інноваційної системи управління є небачений прогрес інформаційних технологій, що дозволяє подолати час та простір, програмувати процес розвитку у режимі найбільшої ефективності. Поєднання можливостей інформаційних технологій з інноваційним управлінням зумовило формування сучасної системи контролінгу, що є механізмом інформаційного та аналітичного забезпечення менеджменту необхідними системними відомостями у вирішенні он-лайн у будь-яких просторових масштабах. Служби контролінгу вітчизняних та зарубіжних компаній створюються як інноваційні системи замість застарілих.

Практика застосування контролінгу свідчить про те, що без його інструментарію в даний період розвитку економіки неможливо витримувати конкуренцію з тими компаніями, які його успішно застосовують. Служби контролінгу забезпечують системний збір, обробку та аналіз інформації по всіх підрозділах підприємства, визначають її відповідність прийнятій стратегії розвитку, готують конструктивні пропозиції для керівництва та менеджменту щодо ефективного вирішення проблем, що виникли в встановлені програмою терміни.

Як свідчить світовий досвід, за умов ринкової економіки антикризовий процес є керованим.

Антикризове управління базується як на загальних закономірностях, властивих управлінським процесам, так і на специфічних особливостях, пов'язаних із здійсненням антикризових процедур. Управління завжди цілеспрямовано, тому вибір та формування цілей є вихідним пунктом та в антикризовому управлінні. У той самий час система контролю та раннього виявлення ознак майбутньої кризової ситуації є специфічним атрибутом, властивим процесу антикризового управління.

Контроль в антикризовому управлінні є перевіркою організації робіт з виходу з кризи. За допомогою контролю збирається інформація про рівень виконання наміченої програми дій, на підставі якої вносяться зміни до

фінансових програм, організації фінансової роботи, антикризового управління.

Контроль передбачає аналіз результатів заходів щодо подолання кризи. При цьому необхідно мати на увазі, що система розглянутих функцій взаємопов'язана з усіма сторонами процесу управління та відображає його зміст.

Система контролінгу в системі антикризового управління представлено на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Система контролінгу в системі антикризового управління

Співвідношення обсягу та змісту функцій на різних ступенях антикризового управління неоднакові та залежать від компетенції відповідного суб'єкта управління.

Керівники підприємств дедалі уважніше відстежують кризові тенденції та розробляють своєчасні антикризові заходи. Посилення кризових явищ змушує їх включатися у вивчення та вирішення проблем, пов'язаних з антикризовим управлінням, таких як діагностика стану, розробка антикризових цілей, стратегій та заходів щодо реструктуризації виробництва.

Одна з проблем, з якою зіткнулися підприємства у період ринкових реформ, – непрофесіоналізм у сфері управління, переважання некваліфікованих керівників усіх рівнів, схильність до методів, властивих адміністративно-командній системі.

Ринкові відносини викликають необхідність використання всього потенціалу сучасного менеджменту.

Кризовий стан підприємства змушує його керівництво шукати нові інструментарії планування та управління. Управління бізнес-процесами потребує комплексного вирішення численних проблем, зумовлених зовнішніми та внутрішніми факторами. Одним із основних внутрішніх факторів невизначеності для керівника є неповна інформація як про поточний стан, так і про перспективи розвитку підприємства. Тому необхідні актуальні підходи до управління та інструменти їх впровадження, які дозволять своєчасно отримати сигнали про можливе виникнення кризової ситуації на підприємстві, з'ясувати причини економічних проблем, що ускладнюються, забезпечать інформаційну підтримку управлінських рішень керівництва, зможуть запобігти негативним кризовим тенденціям з орієнтацією на перспективу.

Одним із інструментів антикризового управління може стати грамотне використання контролінгу.

В даний час в економічній літературі немає єдності поглядів та загально визнаного уявлення про систему контролінгу. Контролінг як система управління витратами та результатами виробничо-збутової та фінансової діяльності підприємств отримав визнання на початку 1990-х рр., проте вітчизняна термінологія поки що не встояла.

«Контролінг – як органічна частина сучасного бізнесу, новітнє напрям у теорії та практиці обліку, контролю та аналізу господарську діяльність підприємства у країнах ринкової економіки, а й одне з найважливіших функцій менеджменту, які у здійсненні систематичної, всіх рівнях, перевірки виконання поставлених завдань у відповідно до намічених шляхів і методів

та запобігання відхиленням. Він діє на основі встановлених стандартів, створення регулюючого механізму та моніторингу. Зміна зовнішніх умов функціонування підприємств спричинила появу контролінгу як концепції системи управління» [25].

Так, планування з окремих аспектів трансформувалося в комплексне програмно-цільове, управління збутом та продажами – у маркетинг, бухгалтерський та управлінський облік – у систему контролю та регулювання. Дослідники розглядають кілька концепцій контролінгу, що мають різну сутність та завдання. Максимізація прибутку використовує концепцію контролінгу з орієнтацією систему обліку. Соціально орієнтоване ринкове господарство обирає концепцію контролінгу «загальної керівної мети» з оптимізацією прибутку для забезпечення та збереження довгострокової життєздатності та існування підприємства.

«У рамках управлінської концепції завдання контролінгу можна подати так:

– у плануванні:

а) формування загальної методики оперативного та стратегічного планування на підприємстві: виділення об'єктів, визначення тимчасових горизонтів та інтервалів, вибір форм та інструментів планування;

б) розробка спільно з управлінською ланкою стратегічних планів підприємства та їх обґрунтування;

в) інформування структурних підрозділів про планові параметри, що задаються, і консультування при складанні ними оперативних планів;

г) своєчасне коригування планів при змінах у системі цілей, зовнішніх та внутрішніх умов функціонування підприємства;

– у контролі:

а) розробка «стежить» системи контролю досягнень як стратегічних, так і тактичних цілей діяльності фірми, визначення галузі контролю («критичних» зовнішніх та внутрішніх умов, «вузьких» та «слабких» місць), складання переліку підконтрольних показників (які є найкращим

індикатором досягнення стратегічних цілей та їх сукупності відповідно до поточних цілей з виділенням підконтрольних у центрах відповідальності), розробка форм контрольної звітності, визначення контрольних періодів;

б) порівняння фактичних підконтрольних показників центрів відповідальності з планованими та визначення допущених відхилень;

в) виявлення причин зафіксованих відхилень та винних осіб;

г) попередній та поточний контроль з метою вжиття менеджерами превентивних заходів щодо усунення причин можливих відхилень;

– в аналізі:

а) аналіз стратегічного розвитку підприємства з урахуванням усіх зовнішніх та внутрішніх умов його функціонування з метою своєчасного виявлення тенденцій та закономірностей розвитку керованих об'єктів (STEEP-аналіз, SWOT-аналіз, аналіз чутливості тощо);

б) прогностичний аналіз результатів роботи підприємства шляхом порівняння можливих варіантів вирішення існуючих проблем між собою чи фактичною інформацією;

в) економічна оцінка змін у розвитку керованих об'єктів щодо заданих параметрів з використанням прийомів та методів, що забезпечують необхідну швидкість отримання результативних аналітичних показників (наприклад, метод розрахунку сум покриття);

г) аналіз отриманих відхилень при виявленні причиннонаслідкових взаємозв'язків між підконтрольними та кінцевими, результуючими показниками діяльності для прийняття тактичних управлінських рішень та/або внесення поправок до стратегії підприємства до виникнення оперативних недоліків;

д) своєчасне надання отриманої інформації керуючій системі, що забезпечує швидку реакцію на відхилення керованих процесів від заданих параметрів» [3].

Виходячи з поданих завдань, можна позначити роль контролінгу в антикризовому управлінні підприємством [2] (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Роль контролінгу в антикризовому управлінні підприємством

Процес управління	Роль контролінгу в управлінському процесі
Планування	Аналіз сильних та слабких сторін. Координація діяльності різних підрозділів і служб підприємства. Координація різних планів та розробка консолідованого плану загалом по підприємству. Розробка методик планування. Розробка графіка складання планів. Надання інформації для складання планів. Перевірка планів, складених підрозділами підприємства. Визначення відповідності планів цілям підприємства. Оцінка реальності виконання планів
Організаційна робота	Облік та контроль витрат та результатів за підрозділами
Стимулювання	Стимулювання виконання планів щодо підрозділів
Контроль та регулювання	Аналіз взаємозв'язку планів з метою виявлення їх сумісності. Моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища Аналіз відхилень, інтерпретація причин відхилень плану від факту та вироблення пропозицій для зменшення відхилень
Аналіз рішень	Консультації щодо вибору коригуючих заходів прийняття та управлінські рішення Оцінка результатів діяльності підприємства у минулому Визначення напрямів розвитку підприємства Визначення перспектив розвитку підприємства Розробка інструментарію для планування, контролю та прийняття управлінських рішень
Інформаційні потоки	Участь у розробці архітектури управлінської інформаційної системи (постановка задачі для програмістів) Забезпечення оперативного отримання інформації, суттєвої для ухвалення управлінських рішень Аналіз та угруповання інформації за певними ознаками Інтеграція інформації різного типу Паралельна обробка внутрішньої та зовнішньої інформації Збір даних для ухвалення управлінських рішень

Роль контролінгу як одного з елементів антикризового управління полягає в систематичних перевірках на всіх рівнях виконання поставлених завдань та вжиття заходів для запобігання відхиленням від намічених шляхів та методів їх виконання, уникнення банкрутства та кризових ситуацій як у теперішньому, так і в майбутньому.

Таким чином, контролінг орієнтований, перш за все, на підтримку процесів прийняття рішень і ефективний саме для нестабільного економічного середовища, що постійно змінюється. Він повинен забезпечити адаптацію традиційної системи обліку на підприємстві до інформаційних

потреб посадових осіб, що приймають рішення, тобто до функцій контролінгу входить створення, обробка, перевірка та подання системної управлінської інформації. Контролінг також підтримує та координує процеси планування, забезпечення інформацією, контролю та адаптації.

Основні цілі контролінгу – орієнтація управлінського процесу виконання завдань, які стоять перед підприємством. Вони впливають безпосередньо з цілей організації та можуть виражатися, наприклад, у досягненні певного рівня прибутку, рентабельності чи продуктивності організації при заданому рівні ліквідності.

В сфері фінансового обліку завдання контролінгу включають створення системи збирання та опрацювання інформації, істотною до ухвалення управлінських рішень різних рівнях керівництва. Це необхідно для розробки та подальшої підтримки системи ведення внутрішнього обліку інформації про перебіг технологічних процесів. Важливим є підбір або розробка методів обліку, а також критеріїв для оцінки діяльності підприємства в цілому та його окремих підрозділів.

Система інформаційних потоків обслуговує основні функції управління торговим підприємством, формуючи на основі вхідної інформації агреговані бази даних та інформаційні продукти, на підставі яких розробляються стратегічні плани, виявляються фактори ризику, обґрунтовуються антикризові заходи, формуються моделі економічної поведінки підприємства, відповідні сформованому зовнішньому середовищу, поведінкові рішення та здійснюється контроль їх реалізації.

Таким чином, замикається «кільце» управління інформаційно-аналітичної платформи когнітивно-композиційної моделі стратегічного планування антикризової економічної поведінки підприємства (рис. 3.4).

В сучасних умовах контролінг стає справжньою роботою менеджерів. Відомі лише поодинокі випадки функціонування підрозділів контролінгу. Тому особливо актуальною стає проблема вивчення та виявлення

можливостей впровадження у практику основних елементів стратегічного та оперативного контролінгу.

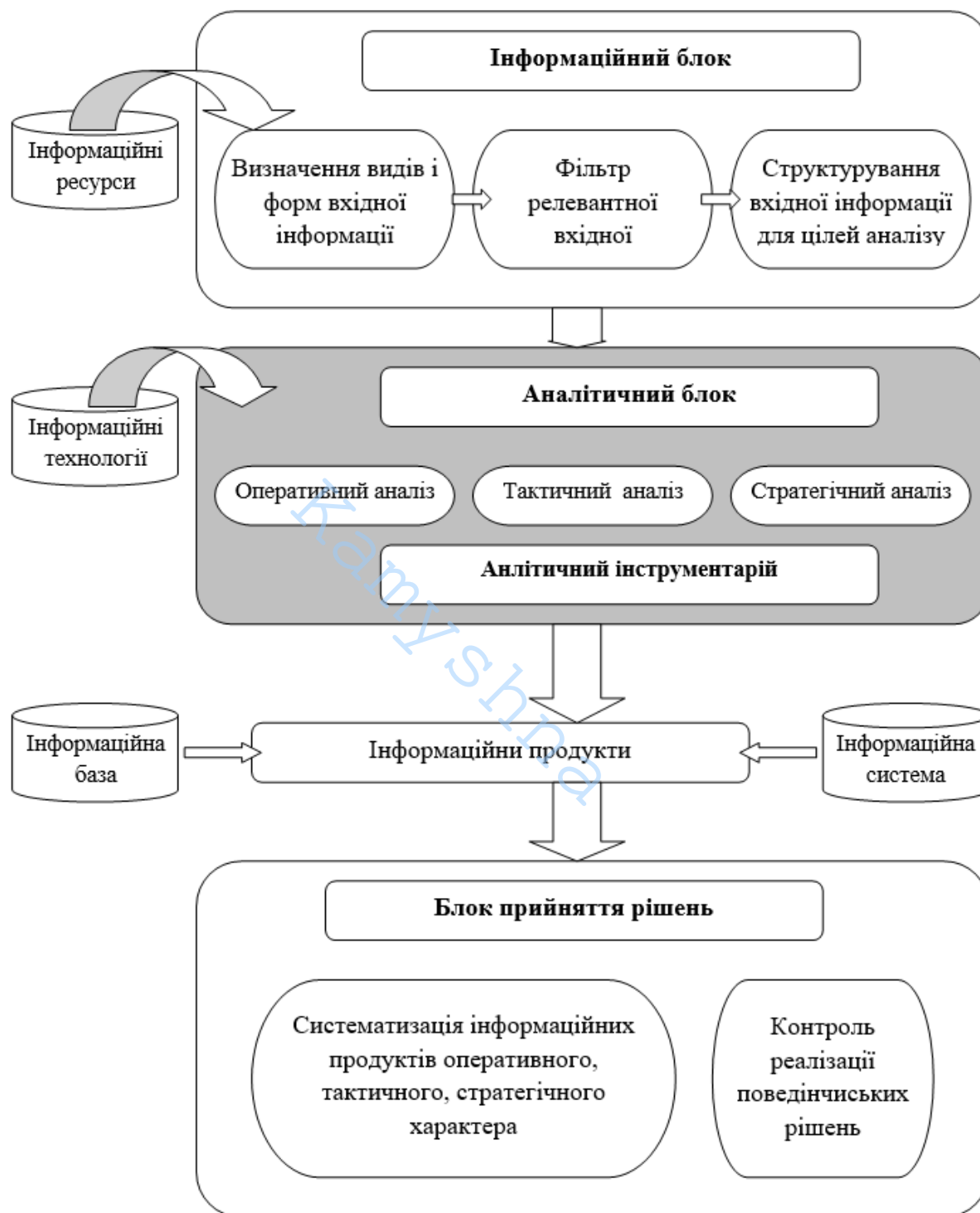

Рис. 3.4. Модель інформаційно-аналітичної платформи контролінгу в системі антикризового управління

Функції контролінгу визначаються цілями організації та включають ті види управлінської діяльності, які забезпечують їхнє досягнення. Це облік, підтримка процесу планування, контроль реалізації планів, оцінка процесів, що протікають, виявлення причин відхилень і вироблення рекомендацій керівництву щодо їх усунення.

В процесі формування інформаційно-аналітичної платформи контролінгу принципове значення має не лише сама інформація, необхідна прийняття поведінкових рішень, а й ефективна організація її переміщення. Система контролінгу інформації підтримує розробку базисних планів підприємства (продажів, ліквідності, інвестицій і т.д.), координує окремі з них за часом та змістом, перевіряє повноту та реалізованість, дозволяє скласти єдиний оперативний (річний) план підприємства.

В межах системи контролінгу визначається, як і коли слід планувати, і навіть оцінюється можливість реалізації намічених дій.

Служба контролінгу не визначає того, що планувати, а радить, як і коли це робити, та оцінює можливість реалізації заходів, відповідальність за яку залишається у компетенції лінійних керівників. До завдань контролінгу входить розробка структури інформаційної системи, стандартизація інформаційних каналів та носіїв, вибір методів обробки інформації. Система контролінгу повинна забезпечувати збирання, обробку та надання керівництву інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень.

При погіршенні економічного становища на підприємстві, що проявляється у зниженні рівня ліквідності та рентабельності, від служб контролінгу очікують більше послуг з координації планів, аналізу причин їхнього відхилення від факту, а також рекомендацій для забезпечення виживання на найближчу перспективу.

3.3. Прогнозування банкрутства підприємства з використанням ковзаючої середньої

Нестабільність у світовій економіці сприяє настанню періоду, який низка економістів називають «епохою глобальної невизначеності», характерною рисою якої є різке зростання кількості банкрутств підприємств на тлі уповільнення економічного зростання. При цьому, оскільки ступінь активності участі України у процесах глобалізації та економічної інтеграції останніми роками різко зріс, негативні явища у світовій економіці мають значний і, що особливо важливо, непередбачуваний вплив на процеси, що відбуваються всередині країни. Гнучка система фінансового менеджменту на підприємстві має оперативно реагувати на будь-які зміни у його діяльності, що особливо актуально в умовах світової фінансової кризи та практично неможливо без використання ефективних методів оцінки ризику банкрутства. Як наслідок, для забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах складної макроекономічної ситуації необхідно здійснювати не лише аналіз поточного фінансового стану підприємства, а й його ранню діагностику щодо можливого банкрутства в майбутньому. Цей факт зумовлює високий рівень актуальності розробки ефективної моделі оцінки ризику банкрутства, яка дозволила б своєчасно прогнозувати кризові ситуації на вітчизняних підприємствах.

Слід зазначити, що метод ковзного середнього - один із найвідоміших методів згладжування часових рядів. Цей метод дозволяє виключити випадкові коливання та отримати значення, що відповідають впливу основних факторів.

Згладжування ковзного середнього полягає в тому, що виключаються випадкові відхилення середніх значень. Це відбувається в результаті заміни початкових рівнів часового ряду на середнє арифметичне обраного часового інтервалу. Отримане значення відноситься до середини вибраного часового інтервалу (періоду).

Потім період переміщається на одне спостереження, і обчислення середнього значення повторюється. При цьому періоди визначення середнього завжди беруться однаковими. Отже, у разі середнє значення центрується, тобто відноситься до середини інтервалу згладжування і становить рівень цієї точки.

При згладжуванні часового ряду ковзаючими середніми до розрахунків включаються всі рівні ряду. Чим більший інтервал згладжування, тим плавнішим буде тренд. Згладжений ряд більш короткий за вихідний для $(n - 1)$ спостережень, де n - розмір інтервалу згладжування. часового ковзаючими середніми При згладжуванні часового ряду ковзаючими середніми до розрахунків включаються всі рівні ряду.

При великих значеннях коливання згладженого n ряду значно знижується. При цьому кількість спостережень помітно скорочується, що спричиняє проблеми.

Вибір інтервалу згладжування залежить від мети дослідження. У цьому випадку слід зосередити увагу на періоді часу, в якому відбувається дія, що обумовлює усунення впливу випадкових факторів.

Метод ковзаючого середнього можна розділити на різновиди: метод звичайного ковзаючого середнього та метод зваженого ковзаючого середнього.

Простий метод ковзаючого середнього полягає у розрахунку прогнозованого показника як середнього значення цього показника за кілька минулих часових точок. Метод зваженого ковзаючого середнього є природним продовженням методу простого ковзаючого середнього. При цьому враховується те, що дані за попередні періоди часу по-різному впливають на можливі зміни. Для цього було запроваджено поняття «вага». Як частки ваги зручно брати частки, які показують ступінь впливу даних вихідного часового ряду залежно від їхньої віддаленості від прогнозованих. У цьому випадку їх сума, очевидно, дорівнюватиме одиниці.

Ковзауча або експоненціальна середня використовується для короткострокового прогнозування (на один крок уперед).

Прогноз на основі ковзаючої середньої здійснюється за наступними формулами (3.1) [5]:

$$y_{t+1} = m_{t-1} + \frac{1}{n} \cdot (y_t - y_{t-1}), \text{ якщо } n = 3, \quad (3.1)$$

де $t + 1$ – прогнозований період;

t – період, що передує прогнозованому періоду (рік, місяць і т.д.);

Y_{t+1} – прогнозований показник;

m_{t-1} – ковзаюча середня за два періоди до прогнозованого;

n – число рівнів, які входять в інтервал згладжування;

Y_t – фактичне значення явища, що досліджується за попередній період;

Y_{t-1} – фактичне значення явища, що досліджується за два періоди, що передують прогнозованому.

Проведемо прогноз вірогідності банкрутства підприємства за моделлю Альтмана з використанням ковзаючої середньої (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Прогноз вірогідності банкрутства підприємства за моделлю Альтмана на основі ковзаючої середньої

Модель Альтмана (Z)	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Прогноз 2021	Прогноз 2022
Фактичні значення	3,1	3,2	3,5	2,4	2,6	-7,6	7,1	x	x
Ретро прогноз	x	x	3,2667	3,0333	2,8333	-0,8667	0,7	x	x
Прогноз на наступний період	x	x	x	x	x	x	x	1,1586	-0,4496

Як зазначалося, значення показника «Z» так пов'язане з імовірністю банкрутства:

$Z \leq 1,8$ - дуже висока;

$1,81 \leq Z \leq 2,70$ - висока;

$2,71 \leq Z \leq 2,99$ - можлива;

$Z \geq 3,00$ - дуже низька.

Отже, вірогідність банкрутства підприємства дуже висока та становить у 2021 р. – 1,1586, у 2022 р. – (-0,4496), що є негативною тенденцією.

Прогноз вірогідності банкрутства підприємства за моделлю Альтмана на основі ковзаючої середньої надано на рис. 3.5.

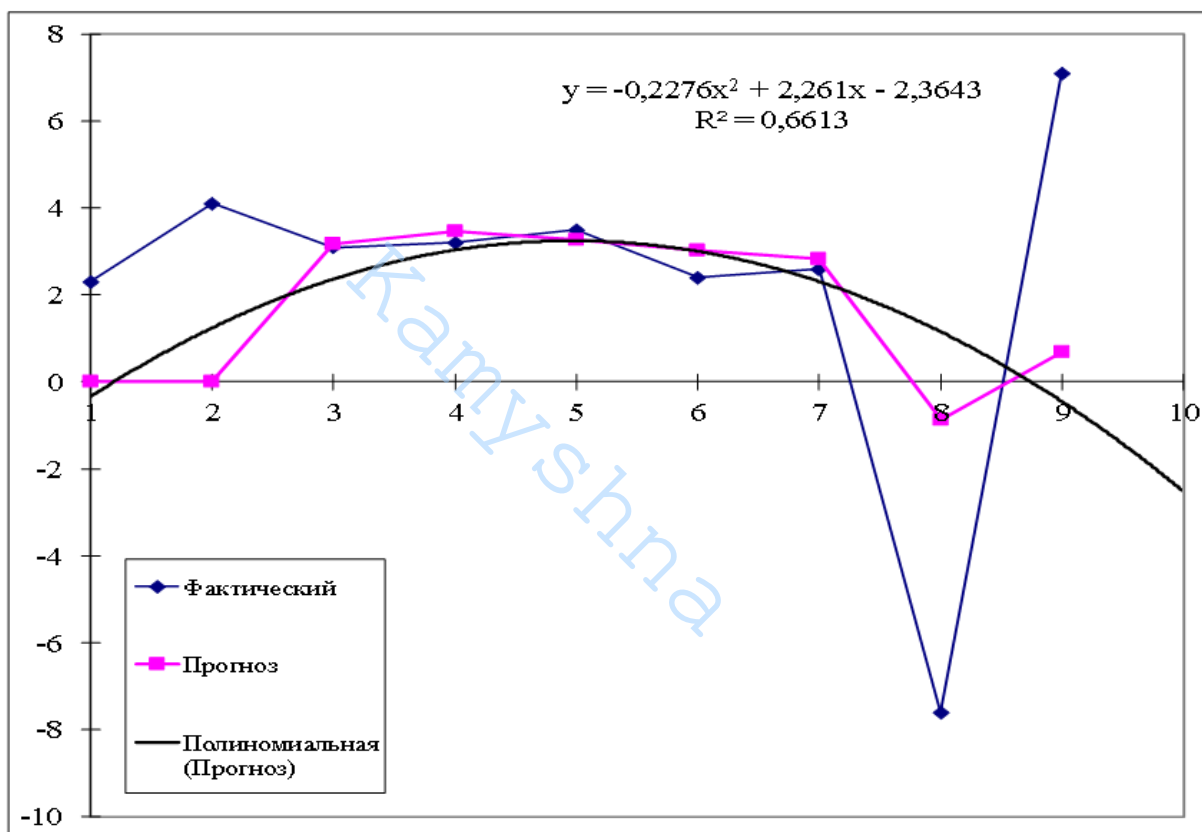

Рис. 3.52. Прогноз вірогідності банкрутства підприємства за моделлю Альтмана на основі ковзаючої середньої

Формула має вигляд (3.2):

$$y = -0.2276x^2 + 2,261x - 2,3643 \quad (3.2)$$

На основі отриманих розрахунків і графіка полінома, відповідного значення коефіцієнта детермінації в якості функції що вирівнює (апроксимуюча) обраний поліном третього ступеня.

Прогноз вірогідності банкрутства підприємства за моделлю Альтмана на основі ковзаючої середньої після впровадження заходів в межах антикризового управління надано на рис. 3.6.

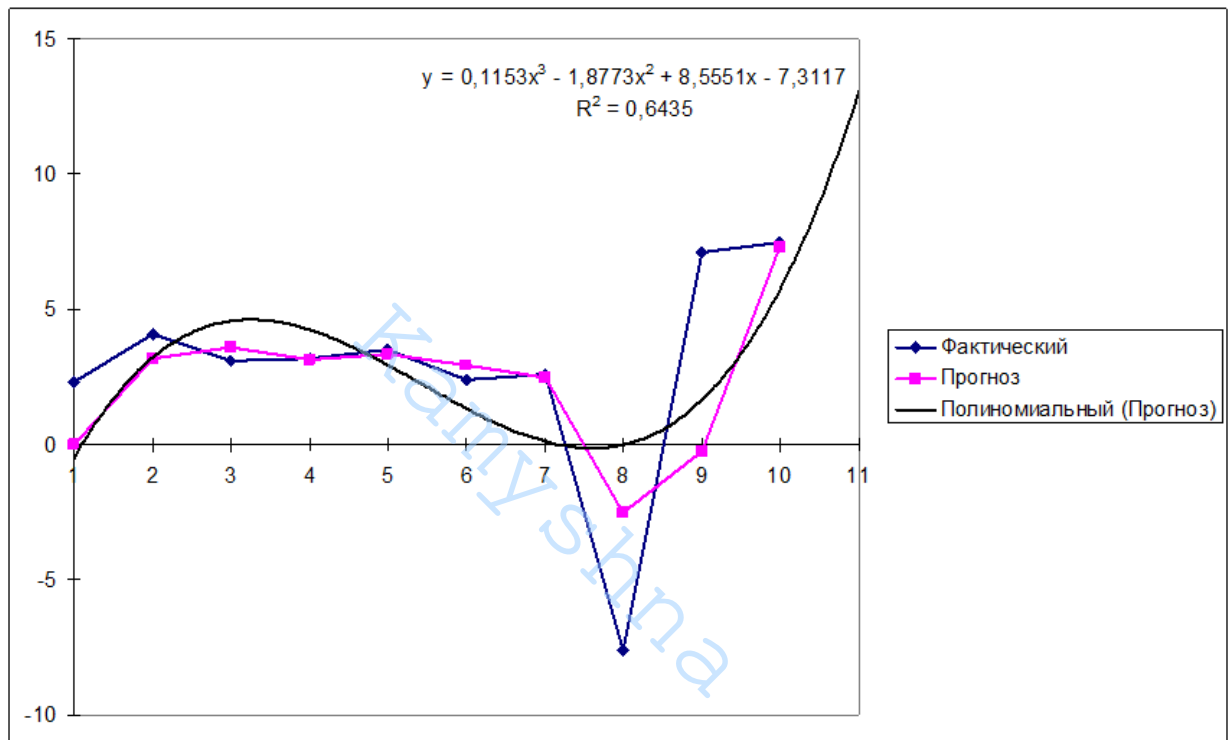

Рис. 3.6. Прогноз вірогідності банкрутства підприємства за моделлю Альтмана на основі ковзаючої середньої після впровадження заходів в межах антикризового управління

Формула має вигляд:

$$y = 0.1153x^3 - 1,8773x^2 + 8,5551x - 7,3117 \quad (3.3)$$

Передбачається, що фактичне значення моделі Альтмана підвищиться і становить 2,8.

Прогнозування ймовірності банкрутства за допомогою п'ятифакторної моделі Альтмана і економетричних методів аналізу часового ряду дуже зручно для економістів різних країн. Однак для українських підприємств застосування даної моделі затруднене. У зв'язку з тим, що в Україні недостатню ведеться статистика банкрутств, неможливо виявити фактори, які найбільшою мірою впливають на фінансову стійкість українських підприємств.

Висновки до третього розділу

Системі антикризового управління притаманні такі властивості: гнучкість та адаптивність; здатність прийняття неформального управління, наявність терпіння та впевненості керівника; диверсифікація управління. В даному випадку відбувається пошук нових типологічних ознак, необхідні у складній ситуації; зниження централізму з метою забезпечення миттєвого реагування на кризові явища; посилення інтеграційних процесів, що дозволяє більш повно та точно використовувати потенціал компетенції.

Антикризовому управлінню притаманні такі технології: мобільність та динамічність для ефективного використання ресурсів та реалізації нових інноваційних програм; розробка та реалізація управлінських рішень; вибір альтернативного варіанта в оцінці становища; застосування антикризового критерію при розробці та реалізації управлінського рішення.

Пріоритети в антикризовому управлінні належать: мотивації, спрямованої на антикризові заходи щодо збереження ресурсів, запобігання помилкам, проведення глибокого аналізу у ситуації, що склалася; наявності оптимізму та впевненості при скоєнні діяльності; пошуку найкращих варіантів вирішення проблеми; застосування інноваційних процесів.

Основою «активного» антикризового управління є швидка реакція на зміну зовнішнього та внутрішнього середовища на основі заздалегідь

розроблених заходів. Для оцінки антикризового управління можна використовувати таку систему критеріїв ефективності:

- досягнуто зміни найважливіших показників фінансово-господарської діяльності та фінансового стану підприємства за період антикризового управління (порівняно з початком реалізації антикризових процедур);

- швидкість одержання позитивних змін в одиницю часу;

- позитивна ефективність, певне співвідношення між досягнутим приростом результатів фінансово-господарської діяльності та обсягом витрат;

- достатність змін відновлення параметрів життєздатності підприємства, яка оцінюється шляхом порівняння фактично досягнутих показників з еталонними (цільовими) значеннями, якими оцінюється життєздатність.

Технологія антикризового управління – це комплекс заходів, що послідовно здійснюються з попередження, профілактики, подолання кризи, зниження рівня її негативних наслідків.

Роль контролінгу як одного з елементів антикризового управління полягає в систематичних перевірках на всіх рівнях виконання поставлених завдань та вжиття заходів для запобігання відхиленням від намічених шляхів та методів їх виконання, уникнення банкрутства та кризових ситуацій як у теперішньому, так і в майбутньому.

Проведемо прогноз вірогідності банкрутства підприємства за моделлю Альтмана з використанням ковзаючої середньої. Отже, вірогідність банкрутства підприємства дуже висока та становить у 2021 р. – 1,1586, у 2022 р. – (-0,4496), що є негативною тенденцією.

В межах антикризового управління запропоновані заходи щодо зменшення вірогідності настання банкрутства підприємства.

Проведено прогноз вірогідності банкрутства підприємства за моделлю Альтмана з використанням ковзаючої середньої після впровадження заходів. Вірогідність банкрутства зменшується.

Прогнозування ймовірності банкрутства за допомогою п'ятифакторної моделі Альтмана і економетричних методів аналізу часового ряду дуже зручно для економістів різних країн. Однак для українських підприємств застосування даної моделі затруднене. У зв'язку з тим, що в Україні недостатньо ведеться статистика банкрутств, неможливо виявити фактори, які найбільшою мірою впливають на фінансову стійкість українських підприємств.

Kamyshna

ВИСНОВКИ

Необхідність антикризового управління сьогодні вже ні в кого не викликає сумнівів. З урахуванням економічної нестабільності економіки України, що продовжується, його основним завданням є забезпечення виходу з кризи, перехід до сталого економічного зростання, без якого неможливе досягнення гідної якості життя. Система антикризового управління на підприємствах насамперед має забезпечити превентивне управління кризами, що в ідеалі дозволяє передбачати і не допускати їх виникнення та знижувати ймовірність банкрутства підприємств.

Усі ці обставини з очевидністю зумовлюють необхідність вивчення теоретико-методологічних засад системи антикризового управління підприємством та методів зниження ймовірності їхнього банкрутства

Існує два принципово можливі, але не взаємовиключних поглядів на природу кризи: статичний, коли криза сприймається як стан системи; динамічний, у якого криза сприймається як процес.

Що ж до економічної науки, можна з упевненістю відзначити, що тут переважає динамічний ракурс, а криза традиційно постає як фаза економічного циклу. Водночас теорія кризи не змогла повністю трансформуватись у теорію циклу. Причому в останні десятиліття все частіше йдеться про непередбачувані шоки. Активно розвиваються альтернативні теорії кризи, зокрема суттєвою специфікою характеризуються дослідження криз підприємств.

Враховуючи існуючі підходи щодо визначення сутності категорії «антикризове управління», необхідно зазначити, що ця категорія поєднує в собі різні просторові та часові характеристики, що підкреслює її комплексність та системність. Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти симптоми кризи для її запобігання, керувати кризою при її настанні та

мінімізувати витрати та компенсувати втрачені можливості при виході підприємства із кризової ситуації.

Сутність антикризового управління полягає у поверненні чи збереженні стійкого функціонування підприємства, залежно від впливу кризи на основі постійної адаптації самого підприємства до факторів зовнішнього середовища.

Рекомендується використовувати кілька методик прогнозування, фактично виконуючи взаємоперевірку точності отриманих результатів. Важливо відзначити, що оскільки пропонуване методичне забезпечення отримані в результаті застосування статистичних методів, можливе отримання некорелюючих результатів при використанні різних методик.

Слід зазначити, що у 2018 – 2020 рр. спостерігається збільшення власного капіталу, що позитивно характеризує роботу підприємства, але разом з тим зростають і поточні зобов'язання за рахунок збільшення кредиторської заборгованості, що може негативно вплинути на роботу підприємства. До того, власний капітал становить близько третини вартості майна, що також свідчить про зниження фінансової стійкості,

Підприємства у 2018 р., 2020 р. прибуткове, у 2019 р. – збиткове. В 2018 р. чистий прибуток підприємства становив 1987 тис.грн, в 2019 р. збиток становив 28899 тис.грн. в 2020 р. стан підприємство покращується. Чистий прибуток у 2020 р. становив 17928 тис.грн.

В 2018 – 2020 рр. коефіцієнт покриття знаходиться не в рекомендованих межах, підприємство не зможе покрити поточні зобов'язання в термін один рік. В аналізованому періоді значення коефіцієнта швидкої ліквідності дозволяє зробити висновок, що підприємство не зможе погасити поточні зобов'язання за рахунок своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Негайно підприємство не зможе задовольнити свої зобов'язання, що підтверджується динамікою коефіцієнту абсолютної ліквідності.

Відповідно моделі Альтмана, в 2018 р у підприємства висока ймовірність банкрутства, у 2019 р. – ймовірність банкрутства дуже висока,

2020 – малоімовірно банкрутство. Відповідно моделі Тафлера, в 2018 – 2020 рр. підприємство має непогані довгострокові перспективи.

Як бачемо, результати аналізу проведеного за моделлю Альтмана і Тафлера мають значні відмінності.

Коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що свідчить про небажане скорочення частки прибутку, що спрямовується на розвиток виробництва. Така тенденція в кінцевому підсумку призводить до незадовільної структури балансу, коли підприємство починає працювати в борг і його коефіцієнт забезпечення власними засобами стає менше 0,1.

Коефіцієнт рентабельності в 2018 р., 2020 р. знаходиться в рекомендованих межах, що свідчить про ефективну роботу. Критичне його значення у 2019 р. характеризує підприємство в поганому фінансовому стані.

Коефіцієнт покриття нижче рекомендованого значення, отже підприємство не може сплатити свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Коефіцієнт маневреності нижче норми, тому рекомендовано його збільшити. Виходячи з отриманих даних, можна сказати, що підприємство на грані банкрутства. Проте можна помітити, що з кожним роком деякі показники покращуються. Отже, в майбутньому підприємство може вийти з кризового стану.

Системі антикризового управління притаманні такі властивості: гнучкість та адаптивність; здатність прийняття неформального управління, наявність терпіння та впевненості керівника; диверсифікація управління. В даному випадку відбувається пошук нових типологічних ознак, необхідні у складній ситуації; зниження централізму з метою забезпечення миттєвого реагування на кризові явища; посилення інтеграційних процесів, що дозволяє більш повно та точно використовувати потенціал компетенції.

Антикризовому управлінню притаманні такі технології: мобільність та динамічність для ефективного використання ресурсів та реалізації нових інноваційних програм; розробка та реалізація управлінських рішень; вибір

альтернативного варіанта в оцінці становища; застосування антикризового критерію при розробці та реалізації управлінського рішення.

Технологія антикризового управління – це комплекс заходів, що послідовно здійснюються з попередження, профілактики, подолання кризи, зниження рівня її негативних наслідків.

Роль контролінгу як одного з елементів антикризового управління полягає в систематичних перевірках на всіх рівнях виконання поставлених завдань та вжиття заходів для запобігання відхиленням від намічених шляхів та методів їх виконання, уникнення банкрутства та кризових ситуацій як у теперішньому, так і в майбутньому.

Проведемо прогноз вірогідності банкрутства підприємства за моделлю Альтмана з використанням ковзаючої середньої. Отже, вірогідність банкрутства підприємства дуже висока та становить у 2021 р. – 1,1586, у 2022 р. – (-0,4496), що є негативною тенденцією.

В межах антикризового управління запропоновані заходи щодо зменшення вірогідності настання банкрутства підприємства.

Проведемо прогноз вірогідності банкрутства підприємства за моделлю Альтмана з використанням ковзаючої середньої після впровадження заходів. Вірогідність банкрутства зменшується.

Прогнозування ймовірності банкрутства за допомогою п'ятифакторної моделі Альтмана і економетричних методів аналізу часового ряду дуже зручно для економістів різних країн. Однак для українських підприємств застосування даної моделі затруднене. У зв'язку з тим, що в Україні недостатню ведеться статистика банкрутств, неможливо виявити фактори, які найбільшою мірою впливають на фінансову стійкість українських підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс України з процедур банкрутства. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 19. Ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>.
2. Андрущак Є.М. Удосконалення інституту банкрутства. Фінанси України. 2001. № 9. С. 29–37.
3. Ансофф И. Стратегическое управление. Москва : Экономика, 1989. 519 с.
4. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. Рекомендовано МОН / Штангрет А.М., Копилюк О.І. К., 2007. 335 с.,
5. Ареф'єва О.В., Вовк О.М., Очеретяна С.О. Методичні засади діагностування результативності модернізації підприємств в контексті реалізації інноваційного потенціалу. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2020. Вип. 4(149). С. 8–16.
6. Ареф'єва О. В., Пілецька С. Т., Заболотна Д. В. Стратегічні ресурси забезпечення економічного потенціалу в контексті інтеграційно-диверсифікаційного розвитку підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. №11. С. 398–404. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-398-404>
7. Ареф'єва О.В. Проблеми формування власного капіталу підприємства / *Корпоративні фінанси: соціально-економічні, організаційно-правові та інституціональні аспекти*: Матеріали між нар. наук.-практ. конф. Київ, 16 берез. 2017. К.: НАУ, 2017. С. 8.
8. Ареф'єва О.В. Фінансове управління ресурсним забезпеченням підприємства // *Dezvoltarea sistemelor sociale si economice intrun mediu competitive la nivel global: Conferinta internationala stiintifico-practica*. Moldova, 26 februar 2016 p. Moldova: Editura Universitate de stat din Moldova, 2016. P.110-111.

9. Ареф'єва О.В., Пілецька С.Т., Кравчук Н.М. Адаптивне управління фінансовою стійкістю підприємства при забезпеченні його економічної безпеки. *Проблеми системного підходу в економіці : зб. наук. праць*. К. : НАУ, 2020. Вип. 1(75). Ч. 1 С. 80–90. DOI: URL: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-1-12>
10. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія і практика: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2009. 328 с.
11. Барановський О.І. Фінансові кризи: передумови, наслідки та шляхи запобігання : монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. 754 с.
12. Бідюк П.І. Діагностування кризи як складова організаційно-економічного механізму. *Бізнес Інформ*. 2011. № 10. С. 72-76.
13. Бланк И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием. Киев : Эльга, Ника-Центр, 2006. 672 с.
14. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. Серия «Библиотека финансового менеджера». К.: Ника-Центр, 1999. Вып. 3. 512 с.
15. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс. К.: Ника-Центр; Эльга, 2001. 528 с.
16. Брели Р., Майерс С. Принципы корпоративных финансов. М.: Олимп-Бизнес, 2007. 2008 с.
17. Булочкін А.А. Алгоритм розробки програми управління підприємством в умовах кризової ситуації. *Сучасні тенденції розвитку науки і технологій*. 2017. № 2-9. С. 11-13.
18. Бурикiна Н.М., Бурикiн А.Д. Моделювання процесів управління підприємством. *Економіка та управління: проблеми, рішення*. 2016. № 9. С. 62.
19. Бутинець Ф.Ф.: Економічний аналіз: Навчальний посібник. Житомир: ПП "Рута", 2003. 680 с.
20. Бутко М. П., Маюренко С. О. Теоретичні засади кризових явищ в економіці. *Економіка та держава*. 2011. № 4. С. 4-7.

21. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Центр навч. л-ри, 2005. 504 с.
22. Василенко В.А. Менеджмент устойчивого развития предприятий: монографія. К.: Центр учебной литературы, 2005. 648 с.
23. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2003. 504 с.
24. Васильців Т. Г. Фінансові механізми та інструменти подолання дисбалансів соціально-економічного розвитку України: монографія. Ред. Т. Г. Васильців. Львів: Ліга-Прес, 2016. 596 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20160803.pdf>
25. Виноградов С. Л. Контролінг як технологія менеджменту. Замітки практика. *Контролінг*. №2. 2002. С. 217.
26. Воронкова Т.Є. Система антикризового управління підприємством. *Науково-технічна інформація*. Київ, 2015. №3(65). С. 17 – 25.
27. Гайворонська Ю. Є. Методичні основи функціонування механізму антикризового управління підприємством : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». К., 2006. 21 с.
28. Герасимчук, В. Управління підприємством як соціально-економічною системою: функціональний підхід. *Економіка України*. 2003. № 4. С. 12-17.
29. Глухова Л.В., Бехтина О.Е. Удосконалення підходів до антикризового управління підприємством. *Вісник ВУіТ*. 2016. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovershenstvovanie-podhodov-k-antikrizisnomu-upravleniyu-predpriyatiem>.
30. Головка О.Г. Особливості стратегічного управління фінансовою діяльністю підприємства. *Вісник УБС НБУ*. 2014. Вип. 1(19). С. 73-77.

31. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз. 2009. URL: http://pidruchniki.com/15840720/ekonomika/ekonomichniy_analiz_-_grabovetskiy_bye
32. Гринько Т. Стратегія як інструмент антикризового управління на підприємстві. *Економіст*. 2013. № 8. С. 51—53.
33. Грязнова А.Г. Антикризовий менеджмент: навч. посібник. М.: Асоціація авторів і видавців «Тандем»; ЕКМОС, 1999. 368 с.
34. Гук О.В. Елементи системи запобігання банкрутству машинобудівних підприємств. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2009. № 647. С. 37-431
35. Гуменюк А.В. Аналіз фінансової стійкості підприємства та напрями їх забезпечення. URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer36/564.pdf>.
36. Давидович І. Є. Контролінг: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 552 с
37. Данілов О.Д. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2011. 256 с.
38. Даніч В.М., Пархоменко Н.О. Визначення кризового стану підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 4. С. 208–218.
39. Дацюк І. В. Сутнісна характеристика кризи підприємств. *Технологія і техніка друкарства*. 2010. Вип. 2 (28). С. 165-170.
40. Денисюк О.Г., Дерев'янка О.Ю. Сутність, класифікація та причини виникнення криз у діяльності підприємств. *Вісник ЖДТУ*. 2015. № 1. С. 80–88.
41. Дзюбенко О.М.. Підходи до економічного аналізу рентабельності лісогосподарських підприємств. *ВІСНИК ЖДТУ*. 2018. № 1 (83) С. 9-14.
42. Дударева А.Б. Удосконалення системи антикризового управління підприємством. *Вісник сільського розвитку та соціальної політики*. 2018. №2 (18). URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/sovershenstvovanie-sistemy-antikrizisnogo-upravleniya-predpriyatiem>

43. Єпіфанова І.Ю., Оранська Н.О. Сутність антикризового управління підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. № 2. С. 265—269.
44. Жданов В.В. Антикризова діагностика організації. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2011. № 4. С. 92-96.
45. Залогіна К. І. Антикризове управління промисловим підприємством в умовах перехідної економіки України : Дис... канд. екон. наук: 08.06.01. Хмельницький держ. ун-т. Хмельницький, 2004. 224 арк
46. Іванюта С.М. Антикризове управління: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 288 с.
47. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: Навчальний посібник. Київ: Знання-Прес, 2000. 208 с
48. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. 2-ге видання., стереотип. К.: МАУП, 2001. 152с.
49. Камнева А.В. Дослідження існуючих інструментів та моделей антикризового управління на підприємстві. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі*. 2014. № 4. С. 15—27.
50. Каракуц А. Як карантин вплинув на економіку України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3154276-ak-karantin-vplinu-v-na-ekonomiku-ukraini.html>.
51. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. Избранное. М.: Эксмо, 2008. 960 с.
52. Кіндратська Г.І. Основи стратегічного менеджменту : Навч. посібник. Львів: Кінпатрі ЛТД, 2000. 264 с.
53. Коваленко О. В. Теоретичні аспекти антикризового управління підприємством. *Економічний вісник Донбасу* № 1 (15), 2009. С.140-143.
54. Ковальчук В.Г., Черкашина А.О. Антикризовий фінансовий менеджмент на сучасних підприємствах. *Економіка та право*. 2020, № 1. С. 80-86. URL: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.01.080>

55. Ковбас Г.І. Стратегічні аспекти антикризового управління у контексті усунення загроз мотивації персоналу підприємств. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2019. Т. 21. С. 45—50.
56. Колісник М. Ільчук П., Віблій П. Фінансова санація і антикризове управління підприємством: Навчальний посібник. ;Мін-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка". К.: Кондор, 2007. 271 с.
57. Комеліна О.В., Чайкіна А.О. Сутність і причини виникнення кризових процесів на підприємстві в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2012. № 1. С. 120–124.
58. Кондратьєва К.В. Оцінка ефективності антикризового управління підприємством. *Вісник ПГУ. Серія: Економіка*. 2016. №4 (31). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-effektivnosti-antikrizisnogo-upravleniya-predpriyatiem>
59. Коняшова А.В. Показники оцінки функціональних складових економічної стійкості розвитку підприємства. *Економіка*. 2013. № 8. С. 123-128.
60. Коротков Є.М. Антикризисное управление. Москва: ИНФРА-М, 2005. 620 с.
61. Костецький В.В. Особливості здійснення фінансового оздоровлення. *Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка»*, 2016. Том 26. № 1. С. 50-57.
62. Коюда В.О. Антикризова програма – основа системи антикризового управління підприємством. *Бизнес Информ*. 2009. № 12. С. 47-49.
63. Кривда О.В., Кириченко С.О., Дубенець В.П. Концептуальні засади стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю

підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. Вип. 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7078>

64. Кривицька О.Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку. *Фінанси України*. 2005. № 3. С. 138-143.

65. Кривов'язюк І.В. Антикризове управління підприємством: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Кондор, 2008. - 366 с.

66. Крутько В.Н. Введение в менеджмент кризисных ситуаций: Практические рекомендации. К.: МЗУУП, 1994. 52 с.

67. Кузьмін О. Експрес-діагностика загрози банкрутства підприємства на засадах використання теорії нечітких множин. *Ефективність державного управління*. 2011. Вип. 26. С. 283- 295.

68. Кульчій І.О. Антикризове управління: навчальний посібник. Полтава: ПолтНТУ, 2016. 120 с.

69. Куценко Анатолій Семенович Основні проблеми і радикальні шляхи вирішення антикризового управління промисловими підприємствами: монографія. Київ: Фенікс, 2006. 184 с.

70. Кучінка Т.В. Теоретичні аспекти вивчення феномену економічної кризи. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. №1(3). С. 29-34.

71. Кучмей О.В. Моделювання ймовірності банкрутства підприємства (на прикладі ПАТ "Будівельна корпорація "Укрбуд"). *Ефективна економіка*. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6037>

72. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 580 с.

73. Луцик І.Б., Юрій Е.О. Головні причини виникнення кризових явищ на підприємствах та можливі шляхи їх подолання. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. № 2. С. 83—88.

74. Ляшенко Г. Банкрутство в системі державного регулювання. *Науковий вісник УкрДЛТУ*. 1999. № 10.1. С. 103–108.
75. Маковоз О. В., Авагімов А.А. Антикризове регулювання як основа стабілізації економіки України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 46. С. 200-204.
76. Маркіна І.А. Таран-Лала М., Маркіна І. А., Гунченко О. М. Контролінг для менеджерів Навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2013. 304 с.
77. Масенко Б. Афонченкова Т., Масенко Б. Антикризове управління: Навчально-методичний посібник. Європейський ун-т. К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2005. 263 с.
78. Масловська Л.Ц., Головач К.С. Формування системи антикризового управління сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2017. № 9. С. 12—17.
79. Мельник Ю.М. Маркетингові інструменти антикризового управління підприємством. Маркетинг. Менеджмент. Інновації : монографія / за ред. С.М. Ілляшенка. Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2010. С. 505–516.
80. Міждисциплінарний словник з менеджменту: навч. посіб. / Д.М. Черваньов та ін.; ред.: Д. Черваньова, О. Жилінської. Київ: Нічлава, 2011. 624 с.
81. Мочерний С.В. Основи економічних знань: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2009. 304 с.
82. Нагайчук В.В., Ковальчук Н.Є. Аналіз фінансової стійкості підприємств та напрями її забезпечення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2017. № 875. С. 71-76.
83. Одаренко Т.Е., Сапожник М.В. Антикризове управління підприємством: сутність та подолання. *Таврійський науковий оглядач*. 2017.

№2 (19). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/antikrizisnoe-upravlenie-predpriyatiem-suschnost-i-preodolenie>

84. Остапишин Т. П., Коптюх О. Г. Економічні кризи: сутність, періодичність виникнення, тривалість і стадії їх перебігу. *Фінанси, облік і аудит*. 2013. Вип. 1. С. 113-120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2013_1_16

85. Панасенко О.В. Модель діагностики загрози банкрутства підприємств. *Бизнес Информ*. 2010. № 4. С. 69-73.

86. Партин Г.О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.8 С. 275-279.

87. Пілецька С. Т. Антикризове управління економічною стійкістю промислового авіапідприємства: монографія. Київ: центр учбової літератури, 2014. 320с.

88. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Храпач В. О. Управління фінансовою стійкістю підприємства в контексті забезпечення економічної безпеки в умовах посилення інтеграційних процесів в економіці. *Бизнес Информ*. 2020. №12. С. 245–251. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-245-251>

89. Пілецька С. Т., Петровська С. В. Інструменти маркетингу в антикризовому управлінні. *Економічний вісник Донбасу. Науковий журнал* № 2 (60) 2020 С.158 – 164

90. Пілецька С.Т., Коритько Т. Ю. Методика комплексної оцінки антикризового потенціалу підприємства. *Економіка промисловості*. 2019. №3(83). С. 76 – 92.

91. Пілецька С.Т., Коритько Т.Ю., Ткаченко Є.В. Модель інтегральної оцінки економічної безпеки підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. №3(65) 2021. С. 56 – 65.

92. Пілецька С.Т., Ткаченко Є.В. Інноваційний потенціал підприємства в системі антикризового управління. *Облік і фінанси*, № 1 (87)' 2020. С. 178 – 184.

93. Пілецька С.Т., Ткаченко Є.В. Формування стратегії інноваційного розвитку підприємства. *Економічні студії*. Випуск 1 (27) березень 2020 р. С.146 – 151.
94. Пілецька С.Т. Сутність економічної стійкості та її взаємозв'язок з кризовими процесами на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2014. № 5. С. 286-290.
95. Пластун О.Л. Визначення сутності поняття «банкрутство» в сучасній науковій літературі. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2005. № 2. С. 256–261.
96. Повстенюк Н.Г. Методи діагностики банкрутства підприємств у сучасних умовах. *Економіка і регіон*. 2015. № 1. С. 25-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_1_6
97. Погребняк А.Ю. Порівняльний аналіз методик оцінки ймовірності банкрутства в системі антикризового управління на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2014. №7. С. 344–352.
98. ПП «АВТО-2002» URL: <https://opendatabot.ua/c/32534595>
99. Присенко Г.В., Равікович Є.І. Прогнозування соціально-економічних процесів: навчальний посібник. К.: КНЕУ. 2005. 378 с.
100. Прищепа Н.П. Антикризове управління підприємствами як напрям забезпечення сталого розвитку. *Виробничий менеджмент: історія і сьогодення*: Матеріали круглого столу з нагоди 100-річчя виходу праці Анрі Файоля «Загальне і промислове управління» (1916 р.). 2016. URL: <http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/24227>.
101. Пріб К.А. Формування антикризової програми сільськогосподарського підприємства. *Економічний простір*. 2012. № 63. С. 280-288.
102. Пухальська Я.П. Особливості функціонування механізму кризового менеджменту. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. Т. 2, № 4. С. 108—111.

103. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. К.: Знання, 2005. 662 с.
104. Сапа Н.В. Теоретико-методологічні засади механізму антикризового державного управління. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2009. Вип. 38. С. 106-116.
105. Ситник Л.С. Тенденції розвитку антикризового управління економікою. *Вісник Хмельницького національного університету*. Т2. 2009. №3. С. 27-30.
106. Смолякова О.М. Моніторинг виконання діючих стратегій на підприємстві на основі результатів оцінки їх економічної стійкості. *БИ*. 2016. №1 (456). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/monitoring-vypolneniya-deystvuyuschih-strategiy-na-predpriyatii-na-osnove-rezultatov-otsenki-ih-ekonomicheskoy-ustoychivosti>
107. Соколов Б.И., Иванов В.В. Банки и фонды капиталов. СПб.: Рост, 2011. 237 с.
108. Суботін В.Г. Парові турбіни ВАТ «Турбоатом» для теплових електростанцій. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2008. 19 с.
109. Сугоняtko O.A. Аналіз фінансового стану підприємств і шляхи його оздоровлення. *Фінанси України*. 2001. №3. С. 42-45.
110. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія. К. : КНЕУ, 2004. 268 с.
111. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2000. 412 с.
112. Терлецька Ю.О., Іванюк В. В. Антикризовий менеджмент: вимоги до системи, механізму і процесу управління. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2010. Вип. 2. С. 181–188.

113. Тимошенко О.В., Буцька О.Ю., Сафарі Ф.Х. Антикризове управління як передумова підвищення ефективності діяльності підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 23, № 2. С. 187–192.
114. Ткаченко А.М. Антикризове управління як один з напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2010. № 3. С. 122-124.
115. Ткаченко А.М., Калюжна Ю.В. Криза: сутність, класифікація та причини виникнення. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. Т.1. 2013. Вип.1. С. 122 - 126.
116. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: Знання, 2012. – 815с.
117. Уэрта де Сото Х. Деньги, банковский кредит и экономические циклы / под ред. А.В. Кураева. Челябинск: Социум, 2008. 663 с.
118. Файншмидт Е. А. Кризис-менеджмент: учеб. пособие. Москва. 2014. URL: <http://ccaf.ru/wp-content/uploads/2013/05/E-A-Файншмидт-Кризис-менеджмент.-2014.pdf>.
119. Філатова О.М. Антикризове регулювання економіки: історико-економічний аспект. Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами юго-восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. 2009. 856 с.
120. Філімоненков О.С. Фінанси підприємства: навч. Посібник. К.: Кондор, 2005. 400 с
121. Фурдичко Л.Є., Жовтанецька Л.Є. Суть і необхідність антикризового управління промисловими підприємствами в сучасних умовах. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Випуск 22. 9. С. 273-278.
122. Хіт Р. Кризовий менеджмент для керівників: учбовий посібник. К.: Всеуито; К.: Наук. думка, 2002. 566 с.
123. Хринюк О.С., Бова В.А. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства.

Ефективна економіка. 2018. № 2. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6121>

124. Хто такий кризовий менеджер і чим він займається. *Онлайн_консультант. Безпека*. URL: https://bezpeka.isu.net.ua/sites/default/files/pdf/khto__takiy_krizoviy_menedzher_i__1831_511532.pdf

125. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 566с.

126. Чевганова В.Я. Методичні підходи до аналізу можливості відновлення платоспроможності підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. №4. С. 30-33.

127. Черкашина А.О. Головка О.Г. Діагностика ймовірності настання банкрутства підприємства» на III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Перспективи розвитку управлінських систем у соціальній та економічній сферах України: теорія і практика». URL: https://fitu.kubg.edu.ua/images/stories/Departments/ku/2019/Zb_kubg_ku_28_11.pdf

128. Черкашина А.О., Головка О.Г. Шляхи покращення фінансового стану підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 39. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/39-2020>

129. Чернявський А. Антикризове управління підприємством: Навчальний посібник/ Анатолій Чернявський; Міжрегіональна академія управління персоналом. К.: МАУП, 2006. 249 с

130. Чикаренко І. Принципи та модель реалізації системи антикризового управління на муніципальному рівні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2011. Вип. 4 (11). С. 250-261.

131. Чухно А.А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання. *Економіка України*. 2010. № 1. С. 4-18.

132. Шаповал В.М., Аврамчук Р.Н., Ткаченко О.В. Економіка підприємства: Уведення в спеціальність / За науковою і загальною редакцією д-ра екон. наук, проф. В.А. Ткаченка. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 288 с.
133. Шапуров О.О. Формування концепції антикризового управління на основі взаємодії системи латентних процесів та системи діагностики явних загроз. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 23. С. 35–40.
134. Шатайло О. А. Змістовна характеристика системи антикризового управління. *Бізнесінформ*. 2019. № 5. С.217.
135. Шевцова О.Й. Основи антикризового фінансового управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2013. № 2.
136. Шевченко В.В. Управління антикризовими перетвореннями підприємств цукрової промисловості: автореф дис... канд. екон. наук: 08.00.04/ В.В.Шевченко; Одеський нац. економічний ун-т.- О., 2012.- 19 с
137. Шевчук В.В. Використання превентивного антикризового управління для стабілізації ринкової позиції підприємства. *Бізнес Інформ*. 2015. № 5. С. 264–268.
138. Шершньова З.Є., Багацький В.М., Гетманцева Н.Д. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. За заг. ред. З.Є. Шершньової. Київ: КНЕУ, 2007. 680 с.
139. Шилова О.Ю. Розроблення антикризової програми підприємства в умовах інноваційного шляху розвитку. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 4. С. 173-180.
140. Шпачук В. В. Сутність терміну «Антикризове управління». *Науковий вісник Академії муніципального управління*. 2011. Вип. 1. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nvamu_upravl/2011_1/27.pdf.
141. Экономика предприятия: антикризисная технология и стратегия : Учеб. пособие для студ. вузов / В. Н. Ращупкина, В. С. Рыжиков, Е. А.

Подгора, А. А. Герасимов, В. В. Ровенская; Донбас. гос. машиностр. акад. - Краматорск, 2006. 287 с.

142. Юринець О.В. Сутність та значення ургентних інструментів антикризового управління підприємствами. *Economic journal Odessa polytechnic university*. №1(15), 2021. С.92-100.

143. Юрченко А.В., Бурикін А.Д. Моделювання системи управління інноваційними процесами на підприємстві. *Вісник Московського фінансово-юридичного університету*. 2016. № 1. С. 88-98.

144. Яблонська А.С. Діяльність арбітражних керуючих: нормативне регулювання та необхідність законодавчого вдосконалення. URL: <http://www.minjust.gov.ua/?do=d&did=4793&sid=comments>.

145. Яцишин Н. Методика аналізу фінансового стану підприємства. *Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету „Економічна думка”*, 2013. Вип. 10. Ч. 4. С. 439-444.

146. Arefieva O.V., Piletska S.T., Miahkykh I.M., Arefiev S.O. Development Of The Innovation Activity Of Enterprises In The Digital Economy. *International Journal of Advanced Science and Technology*, Vol. 29, No. 8s, (2020), pp. 2304-2311. <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/issue/view/278>

147. Besomi D. Clément Juglar and his contemporaries on the causes of commercial crises // *European Journal of Social Sciences*. 2009. Vol. 47. № 143. P. 17–47.

148. Cockram D. Heuvel C. Van Den. Crisis Management – What is it and how is it delivered? Available at : <http://www.bcifiles.com/CrisisManagementMarch2012.pdf>.

149. Korytko T., Bryll I., Piletska S., Arefieva O., Arefiev S. Strategy of innovative development of an enterprise on the basis of evaluation of its intellectual capital. *NAUKOVYI VISNYK Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu* 3(183). 2021. p. 134-137. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-3/134>

150. Korytko T., Piletska S, Arefieva O, Pidhora Ye, Pryimakova Yu. Formation of organizational and economic mechanism of motivation of increase of investment activity of the enterprise. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. № 4 (35). 2020. 418-425

151. Robert F. Englea, Tianyue Ruanb. Measuring the probability of a financial crisis. (July 19, 2019). Available at : <https://www.pnas.org/content/116/37/18341>

152. Shabatura T., Grishova I., Galitsky A., Stoyanova-Koval S., Zamlynsky V., Shcherbata M., Butenko T. Financial mechanism of economic security company. *The collection includes material reports 3rd International Scientific and Practical Conference «Science and Society» held SCIEURO in London 20-21 March 2013*. P. 160-180.

Kamyshna

ДОДАТКИ

Kamyshna

Баланс (звіт про фінансовий стан) на 31.12.2018 р

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	93	135
первісна вартість	1001	189	277
накопичена амортизація	1002	96	142
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1589	6757
Основні засоби	1010	58020	53980
первісна вартість	1011	105067	109133
знос	1012	47047	55153
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
первісна вартість	1016	-	-
накопичена амортизація	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	2310	2310
інші фінансові інвестиції	1035	16010	20510
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	991	117
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні активи	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	79013	83809
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	87721	112678
Виробничі запаси	1101	18962	24368
Незавершене виробництво	1102	354	332
Готова продукція	1103	60824	77762
Товари	1104	7581	10216
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Депозити перестраховання	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	24689	28401
Дебіторська заборгованість по розрахунками:			
за виданими авансами	1130	2887	3491

Продовження дод.А

1	2	3	4
з бюджетом	1135	15801	10195
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3264	2911
1	2	3	4
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	4626	2845
Готівка	1166	267	249
Рахунки в банках	1167	4324	2596
Витрати майбутніх періодів	1170	16	17
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
У тому числі: В резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
Резервах збитків або резервах належних витрати	1182	-	-
Резервах незароблених премій	1183	-	-
Інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	144	186
Усього за розділом II	1195	139148	160724
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	218161	244533
Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований капітал	1400	300	300
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	731	731
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	109859	121546
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	110890	122577

Продовження дод.А

1	2	3	4
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520		
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
У тому числі:			
Резерв довгострокових зобов'язань	1531	-	-
Резерв збитків або належних витрат	1532	-	-
Резерв незароблених премій	1533	-	-
Інші страхові резерви	1534	-	-
Усього за розділом II	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	76732	79131
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	25720	41474
розрахунками з бюджетом	1620	1157	1
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
Розрахунки зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	26
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	3224	1138
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	-	-
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1665	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-

Закінчення дод.А

1	2	3	4
Інші поточні зобов'язання	1690	438	186
1	2	3	4
Усього за розділом III	1695	107271	121956
IV. Зобов'язання, пов'язані з нео-боротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду			
Баланс	1900	218161	244533

Kamyshna

Баланс (звіт про фінансовий стан) на 31.12.2019 р

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	135	80
первісна вартість	1001	277	284
накопичена амортизація	1002	142	204
Незавершені капітальні інвестиції	1005	6757	12548
Основні засоби	1010	53980	47692
первісна вартість	1011	109133	112171
знос	1012	55153	64479
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
первісна вартість	1016	-	-
накопичена амортизація	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	2310	2310
інші фінансові інвестиції	1035	20510	20510
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	117	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні активи	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	83809	83140
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	112678	101890
Виробничі запаси	1101	24368	30449
Незавершене виробництво	1102	332	410
Готова продукція	1103	77762	60086
Товари	1104	10216	10945
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Депозити перестраховання	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-

Продовження дод.Б

1	2	3	4
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	28401	11683
Дебіторська заборгованість по розрахунками:			
за виданими авансами	1130	3491	1190
з бюджетом	1135	10195	7667
у тому числі з податку на прибуток	1136	2312	3305
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-
із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2911	3315
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	2845	5374
Готівка	1166	249	356
Рахунки в банках	1167	2596	5018
Витрати майбутніх періодів	1170	17	18
У тому числі:			
В резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
Резервах збитків або резервах належних витрати	1182	-	-
Резервах незароблених премій	1183	-	-
Усього за розділом II	1195	160724	131283
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	244533	214423
Пасив	Код рядка		
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований капітал	1400	300	300
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	731	731
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	121546	75020
Неоплачений капітал	1425	-	-
Вилучений капітал	1430		(30)
Інші резерви	1435		

Продовження дод.Б

1	2	3	4
Усього за розділом I	1495	122577	76021
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
У тому числі:			
Резерв довгострокових зобов'язань	1531	-	-
Резерв збитків або належних витрат	1532	-	-
Резерв незароблених премій	1533	-	-
Інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Усього за розділом II	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	79131	70960
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	41474	47073
розрахунками з бюджетом	1620	1	-
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
Розрахунки зі страхування	1625	-	--
розрахунками з оплати праці	1630	26	23
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	1138	6046
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	-	14100
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	-

Закінчення дод.Б

1	2	3	4
Поточні забезпечення	1665	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	186	200
Усього за розділом III	1695	121956	138402
IV. Зобов'язання, пов'язані з нео-боротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	244533	214423

Kamyshna

Баланс (звіт про фінансовий стан) на 31.12.2020 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	80	41
первісна вартість	1001	284	310
накопичена амортизація	1002	204	269
Незавершені капітальні інвестиції	1005	12548	322
Основні засоби	1010	47692	52417
первісна вартість	1011	112171	125730
знос	1012	64479	73313
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
первісна вартість	1016	-	-
накопичена амортизація	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	2310	2310
інші фінансові інвестиції	1035	20510	20510
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні активи	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	83140	75600
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	101890	172331
Виробничі запаси	1101	30449	63092
Незавершене виробництво	1102	410	436
Готова продукція	1103	60086	98288
Товари	1104	10945	10515
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Депозити перестраховання	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	11683	17345

Продовження дод.В

1	2	3	4
Дебіторська заборгованість по розрахунками:			
за виданими авансами	1130	1190	1311
з бюджетом	1135	7621	7466
у тому числі з податку на прибуток	1136	3305	3212
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів із внутрішніх розрахунків	1140	-	-
	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3315	2559
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	5374	387
Готівка	1166	356	341
Рахунки в банках	1167	5018	46
Витрати майбутніх періодів	1170	18	22
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
У тому числі:			
В резервах довгострокових зобовязань	1181	-	-
Резервах збитків або резервах належних витрати	1182	-	-
Резервах незароблених премій	1183	-	-
Інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	146	36
Усього за розділом II	1195	131237	201457
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	214377	277057
Пасив	Код рядка		
I. Власний капітал			
Зареєстрований капітал	1400	300	300
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	731	1092
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	74974	99530
Неоплачений капітал	1425	-	-
Вилучений капітал	1430	(30)	-
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	75975	100922

Продовження дод.В

1	2	3	4
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
У тому числі:			
Резерв довгострокових зобов'язань	1531	-	-
Резерв збитків або належних витрат	1532	-	-
Резерв незароблених премій	1533	-	-
Інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	70960	102465
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	47073	67873
розрахунками з бюджетом	1620	-	49
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
Розрахунки зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	23	4
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	6046	545
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	14100	5000
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1665		--

Закінчення дод.В

1	2	3	4
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	200	199
Усього за розділом III	1695	138402	176135
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	214377	277057

Kamyshna

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2018 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	345361	351442
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
Премії підписані, валова сума	2011	-	-
Премії, передані у перестраховання	2012	-	-
Зміна резерву незароблених премій	2013	-	-
Зміна частки перестраховиків	2019	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(280453)	(284299)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2017	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	64908	67143
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобовязань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових фондів	2110	-	-
Зміна інших страхових резервів	2111	-	-
Зміна частки пересраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	7474	6401
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	-	-
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
Адміністративні витрати	2130	(16276)	(13457)
Витрати на збут	2150	(20081)	(20895)

Продовження дод.Д

1	2	3	4
Інші операційні витрати	2180	(5401)	(6092)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	-	-
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:		-	-
прибуток	2190	30624	33100
збиток	2195	(-)	(-)
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	-	-
Інші доходи	2240	-	-
Дохід від благодійної допомоги	2241		
Фінансові витрати	2250	(5582)	(4854)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	25042	28095
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(5355)	(5921)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	19687	22174
збиток	2355	(-)	(-)
II. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-

Закінчення дод.Д

1	2	3	4
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (2465	19687	22174
ІІІ. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	184162	192719
Витрати на оплату праці	2505	35304	31573
Відрахування на соціальні заходи	2510	11564	10909
Амортизація	2515	10244	9468
Інші операційні витрати	2520	27414	27628
Разом	2550	268688	272297
ІV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2019 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	341879	345361
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
Премії підписані, валова сума	2011	-	-
Премії, передані у перестраховування	2012	-	-
Зміна резерву незароблених премій	2013	-	-
Зміна частки перестраховиків	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(256596)	(280453)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2017	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	85283	64908
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових фондів	2110	-	-
Зміна інших страхових резервів	2111	-	-
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	25887	7474
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	-	-
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
Адміністративні витрати	2130	(13985)	(16276)
Витрати на збут	2150	(18563)	(20081)

Продовження дод.Е

1	2	3	4
Інші операційні витрати	2180	(95244)	(5401)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	-	-
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:		-	-
прибуток	2190		30624
збиток	2195	(16622)	-
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	-	-
Інші доходи	2240	-	-
Дохід від благодійної допомоги	2241	-	-
Фінансові витрати	2250	(9994)	(5582)
Втрати від участі в капіталі	2255	-	-
Інші витрати	2270	-	-
Фінансовий результат до оподаткування:		-	-
прибуток	2290	-	25042
збиток	2295	(26616)	
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(2283)	(5355)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:		-	-
прибуток	2350		19687
збиток	2355	(28899)	
II. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-

Закінчення дод.Е

1	2	3	4
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (2465	(28899)	19687
ІІІ. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	132769	184162
Витрати на оплату праці	2505	32393	35304
Відрахування на соціальні заходи	2510	11240	11564
Амортизація	2515	9710	10244
Інші операційні витрати	2520	119793	27414
Разом	2550	305905	268688
ІV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2020 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	381004	341879
Чисті зароблені страхові премії	2010		
Премії підписані, валова сума	2011		
Премії, передані у перестраховання	2012		
Зміна резерву незароблених премій	2013		
Зміна частки перестраховиків	2014		
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(274 039)	(256596)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2017		
Валовий:			
прибуток	2090	106965	85283
збиток	2095		
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобовязань	2105		
Дохід (витрати) від зміни інших страхових фондів	2110		
Зміна інших страхових резервів	2111		
Зміна частки пересраховиків в інших страхових резервах	2112		
Інші операційні доходи	2120	63099	25887
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122		
Адміністративні витрати	2130	(20370)	(13985)
Витрати на збут	2150	(15183)	(18563)

Продовження дод.Ж

1	2	3	4
Інші операційні витрати	2180	(106637)	(95244)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181		
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182		
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	27874	
збиток	2195		(16622)
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240	18	
Дохід від благодійної допомоги	2241		
Фінансові витрати	2250	(9964)	(9994)
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270		
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	17928	
збиток	2295	(-)	(26616)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		(2283)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	17928	
збиток	2355	(-)	(28899)
II. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-

Закінчення дод.Ж

1	2	3	4
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (2465	17928	(28899)
ІІІ. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	193337	132769
Витрати на оплату праці	2505	42271	32393
Відрахування на соціальні заходи	2510	13952	11240
Амортизація	2515	8899	9710
Інші операційні витрати	2520	132450	119793
Разом	2550	390909	305905
ІV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Kamyshna